

Uit

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

En pionerkommune innenfor Trygge Lokalsamfunn;

Et casestudie av Harstad som ulykkesforebyggende foregangskommune

---

Nina Myrland

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse, SPL-3900. Mai 2018

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg skade – og ulykkesforebygging i kommunalt territorium ved bruk av «Trygge lokalsamfunn», en modell og metode for arbeid med skade- og ulykkesforebygging. Skade – og ulykkesforebygging synes å få liten oppmerksomhet i nasjonal, regional og kommunal sammenheng, til tross for den samfunnsøkonomiske gevinsten et slikt arbeid vil gi. Harstad kommune har i løpet av en periode på over 30 år holdt et fokus og en kontinuitet i det forebyggende arbeidet, og oppgaven tar sikte på å besvare *hvordan en kan sikre måloppnåelse, fokus og kontinuitet i slikt arbeid*. Oppgaven er en kvalitativ studie på masternivå som tar utgangspunkt i Harstad kommune som første norske kommune ble sertifisert som «Trygt lokalsamfunn».

Undersøkelsesmaterialet består av kvalitative intervjuer med aktører som har eller har hatt tilknytning til skade – og ulykkesforebyggende arbeid på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå. Det benyttes et bredt teoretisk rammeverk i denne oppgaven for å forklare utviklingen i det skade – og ulykkesforebyggende arbeidet i case-kommunen, siden arbeidet strekker seg over langt tid med faser som har ulike kjennetegn. Både teori om entreprenørskap, organisasjonsteori, nettverksteori og planteori er benyttet.

Undersøkelsen viser at det skade – og ulykkesforebyggende arbeidet var preget av entreprenørskap og ildsjeler i de første årene, før modellen «Trygge lokalsamfunn» ble implementert i kommunens organisering og planlegging. Suksesskriteriene for arbeidet viser seg å handle om engasjement, vilje, kunnskap og tverretatlig samarbeid i kommunen. Å implementere skadeforebygging i kommunal organisering er avgjørende for å sikre kontinuitet i arbeidet og sørge for at fokuset opprettholdes over lengre tid, også i framtiden.

Forord

Utdanning vil si å lære noe du ikke engang visste at du ikke visste. Dette sitatet av Daniel J. Boorstin er en god beskrivelse av hva utdanningen min har vært for meg. Hver dag lærer jeg noe nytt og ofte om noe jeg ikke engang visste fantes. Å begynne på en mastergrad i samfunnsplanlegging og kulturforståelse har vært et av mine viktigste valg i livet så langt. Utdanningen har gitt meg så mye, både faglig og sosialt. I et hav av utdanningsmuligheter er jeg innmari fornøyd med retningen jeg har valgt å gå. Nå nærmer det seg slutten på dette masterstudiet og denne oppgaven, og i den forbindelse er det mange som fortjener en takk for å ha fulgt meg i denne prosessen.

For det første skal alle de som har stilt opp til intervju ha mange takk. Uten deres informasjon og kompetanse hadde ikke oppgaven min blitt til. Takk til Olav og Benta Daae for kost og losji og gode råd i dagene av mitt feltarbeid. Takk til min familie som har alltid har fulgt meg, støttet meg og motivert meg i berg – og dalbanen som er mitt liv.

Lesehusets kjerne: Takk for alle latterfulle stunder, vaffelfredager, kortspill, hytteturer, diskusjoner og motiverende ord. Dere er gulle god!

Sist, men ikke minst, ønsker jeg å rette en stor takk til min eminente veileder, Nils Aarsæther. Din kunnskap, dine råd, korrigeringer og tilbakemeldinger og din fleksibilitet setter jeg enormt stor pris på. Ikke minst har din struktur for veiledning vært helt essensiell for at jeg har kommet meg i mål. Takk for god oppfølging!

Selv om jeg snart er ferdigutdannet, er jeg langt ifra ferdig utlært.

Nina Myrland

Tromsø

15. Mai, 2018.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	ii
Forord.....	iv
1 Introduksjon til tema og forskningsfelt.....	1
1.1 Ulykkesforebygging i lokalsamfunn	1
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	3
1.3 Problemstilling	4
1.4 Tidligere forskning.....	5
1.5 Oppgavens oppbygging.....	8
2 Casebeskrivelse – Trygge lokalsamfunn Harstad	9
2.1 Hvorfor Harstad kommune?.....	9
2.2 Fra skaderegistrering til skaderedusering.....	10
2.3 Innføring i Trygge lokalsamfunn-modellen	12
2.4 Grunnlag for å bli sertifisert som et Trygt lokalsamfunn.....	14
3 Metode og faglig ståsted	19
3.1 Introduksjon.....	19
3.2 Intervju som metode.....	20
3.3 Utvalg.....	20
3.4 Intervjusituasjonen	22
3.5 Mannen i gata-metoden.....	24
3.6 Datamaterialets pålitelighet.....	24
3.7 Forskningsetikk.....	25
3.8 Et handlingsteoretisk paradigme	26
4 Teoretisk rammeverk	29
4.1 Introduksjon	29
4.2 Tverrfaglighet eller flerfaglighet?.....	30
4.3 Entreprenørskapsteori	31
4.3.1 Ulike forståelser av entreprenørskap	32
4.3.2 Samfunnsentreprenøren.	33
4.3.3 Samfunnsentreprenørens rolle og stegene i prosessen.....	35
4.4 Organisasjonsteori.....	37
4.4.1 Hva en organisasjon er.....	39
4.4.2 Organisering, arbeidsfordeling og koordinering.....	40
4.5 Nettverksteori - En introduksjon.....	43
4.5.1 Fra Gemeinschaft og Gesellschaft til opplevd Community.....	45

4.5.2 Sosiale nettverkstyper	47
4.5.3 En firedeelt tilnærming til nettverk.	48
4.6 Mobilisering i et planteoretisk perspektiv.....	52
4.6.1 Fire planleggingstradisjoner	53
4.6.2 Mobiliseringsprosesser	55
4.6.3 Oppsummering	57
5 Analyse 1 – fasene i prosjektet	59
5.1 Analytisk tilnærming.....	59
5.2 En beskrivelse av ildsjeler.....	60
5.3 Få et prosjekt i system.....	66
5.4 Nettverksdanning	72
6 Analyse 2 – pionerkommune, måloppnåelse og kontinuitet.....	77
6.1 Harstad som pionerkommune i ulykkesforebyggende arbeid	77
6.2 Sikre måloppnåelse og kontinuitet i skadeforebygging	80
7 utfordringer, kunnskap og diskusjon	85
7.1 Generelle utfordringer i skadeforebyggende arbeid.....	85
7.2 Kunnskapsdimensjonen.	87
7.3 Mannen i gata og Trygge lokalsamfunn.....	88
7.4 Diskusjon	90
8 Avrunding og konklusjon.....	93
Referanseliste	94
Vedlegg 1 samtykkeskjema	98
Vedlegg 2 informasjonsskriv	99
Vedlegg 3 intervjuguide.....	100
Vedlegg 4 «3 tiltak».....	102
Vedlegg 5 «spørreskjema for folkelig forankring»	103
Vedlegg 6 «Notat»	104

1 Introduksjon til tema og forskningsfelt

I dette kapittelet vil en introduksjon til tema og forskningsfelt bli presentert. En beskrivelse av ulykkesforebygging¹ i lokalsamfunn og hvilket ansvar kommunen har for forebygging av skader og ulykker presenteres innledningsvis. Videre går jeg inn på bakgrunnen for valg av tema for oppgaven, før jeg presenterer oppgavens problemstilling og viser til tidligere forskning innenfor feltet. Til slutt i dette kapittelet vil en beskrivelse av oppgavens oppbygging bli gjennomgått.

1.1 Ulykkesforebygging i lokalsamfunn

Å forebygge skader og ulykker er en innsats som gir samfunnsmessig gevinst. Å drive forebygging i motsetning til å reparere allerede inntrufne skader, er mer økonomisk bærekraftig for samfunnet. For eksempel skriver NRK om Vestfold fylke at *[...] kommunene i fylket kan spare ti millioner kroner i året hvis antall hoftebrudd reduseres med ti prosent* (NRK, 2015). Da kan en bare tenke seg hva beløpene ville vært hvis antall hofteskader ble redusert med 30 prosent eller mer. Det kan tenkes at en slik reduksjon av brudd også i kommuner i andre fylker vil føre til lavere kostnad der. I tillegg til det økonomiske aspektet kan ulykke- og skadeforebygging gi en stor helsegevinst, for eksempel gjennom økt livskvalitet eller høyere gjennomsnittlig levealder i befolkningen. Det er for øvrig ikke enkelt å sette opp et slikt samfunnsmessig regnskap.

Forebygging av personskader og ulykker omhandler folk i alle aldre og på alle arenaer i samfunnet. Hvem som har ansvaret for å tilrettelegge for forebygging varierer. Med dette menes det at bedriftsledelsen for eksempel har ansvar for forebyggingstiltak for sine ansatte, og barnehagestyret har ansvar for å forebygge ulykker i barnehagen. I en større sammenheng, for eksempel på kommunalt nivå, kan ansvaret for forebyggingstiltak virke mer generelle og uklare. Dette fordi en ikke alltid skiller mellom forebygging knyttet til kommunal virksomhet og forebygging knyttet til kommunens ansvar for befolkningen i hele kommunesamfunnet. Kommunen skal likevel ifølge Folkehelseloven (2012 § 4) *fremme befolkningens helse [...] og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen*. Det er

---

¹ Med skadeforebygging menes ”å forebygge personskader”. Ulykkesforebygging sikter til å forebygge ulykker som fører til personskader. Begrepene blir brukt om hverandre gjennom oppgaven og har betydningen av å forebygge ulykker og hendelser som fører til personskader.

blant annet snakk om å forebygge skader og ulykker som kan føre til personskade. Dette skal videre gjøres med de virkemidlene kommunen har, for eksempel ved lokalt samarbeid i utvikling, planlegging, forvaltning og i egen tjenesteyting. Dette betyr at kommunene har et ansvar for å ivareta egen befolknings helse. I tillegg er det nedfelt i regjeringens nasjonale forebyggingsstrategi; «Ulykker i Norge – nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade 2009–2014», at et av delmålene er å videreutvikle det lokale og regionale ulykkesforebyggende arbeidet (Norsafety, 2015). Strategidokumentet er ment å gi et innblikk i overordnet strategi for å oppnå bedre oversikt og samarbeid i det ulykkesforebyggende arbeidet (Higraff, 2013).

Denne oppgaven vil særlig fokusere mot skadeforebygging på kommunalt nivå. I denne sammenheng er det mye som tyder på at Harstad kommune i Troms fylke står i en særstilling når det gjelder skadeforebygging i norsk kommunal sammenheng. Det innebærer blant annet at det tidligere fylkeskommunalt eide Harstad sykehus, helt siden 1980-tallet har drevet med skaderegistrering av pasientene som kommer inn på det lokale sykehuset. På denne måten i et lengre tidsperspektiv har det klart å skaffe seg oversikt over når, hvor og på lang veg hvorfor skadene forekommer. Norsafety (2015) - som er et regionalt kunnskaps - og kompetansesenter for skadeforebygging og sikkerhet - understreker at slik registrering er viktig. Gjennom å skaffe oversikt over skadebildet og risikofaktorer, kan kommunen tilrettelegge for å redusere antall ulykker og de konsekvensene som følger dem. Jeg vil senere komme tilbake til disse nevnte registreringene under casebeskrivelsen, ved å gi et innblikk i data som har blitt presentert gjennom Harstad kommunes ulykkesforebyggende arbeid.

Tiltak og ordninger for forebygging av ulykker og skader finnes i et vidt omfang. Tiltak som er en del av ordinær veidrift kan for eksempel være alt fra å strø vegene når det er glatt ute, til å installere autovern og midtdelere på sterkt trafikkerte veger. En ting er det som gjøres innen hver sektor, men innenfor skadeforebyggende arbeid er det et mål å også organisere arbeidet tverrsektorielt (Skadeforebyggende forum, 2016a). I den tverrsektorielle innsatsen inkluderes bidrag fra offentlig, privat og frivillig sektor. Folkehelseloven av 2012 spesifiserer også at kommunen er lovpålagt å medvirke til at helsemessige hensyn blir ivaretatt av andre myndigheter og virksomheter. En av utfordringene innenfor skadeforebyggende arbeid, ligger i at det er tidkrevende og omfattende, og at det sjelden er mulig å se en umiddelbar effekt av arbeidet. Fravær av skader og ulykker får naturlig nok lite oppmerksomhet (Skadeforebyggende

forum, 2016a). En annen utfordring gjelder bevilgning til å drive med forebygging i kommunal sammenheng.

Gjennom denne oppgaven søkes det å formidle hvordan samspill mellom en rekke faktorer kan være utslagsgivende for måloppnåelse i skadeforebyggende arbeid. Hvordan kan samspill mellom faktorer som entreprenørskap, formell (kommunal) og folkelig forankring, kunnskap og nettverk spille inn på kommunens arbeid med skadeforebygging? Hvilke utfordringer kommunene står overfor når det gjelder å opprettholde fokus på skadeforebygging over en lengre tidsperiode, er også et tema gjennom denne oppgaven.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Bakgrunnen for å velge ulykkesforebygging i kommuner som tema henger blant annet sammen med at det har vært lite forskning på temaet. Mye av den eksisterende forskningen som omhandler ulykkesforebygging ser ut til å dreie seg om spesifikke områder i samfunnet. Her kan det blant annet nevnes tiltak i bedrifter for å bedre arbeidsvilkårene til de ansatte. Da er det for eksempel HMS som står sentralt. Denne oppgaven dreier seg derimot om hvordan en kommune kan satse på ulykkesforebyggende arbeid generelt i kommunen ved å mobilisere både politikk, befolkning, frivillige organisasjoner og bedrifter. Her er det viktig å spesifisere at denne oppgaven fokuserer på kommunen som folkehelseyndighet og ikke som arbeidsgiver. Det vil si at den generelle folkehelsen i kommunen står sentralt, men ikke kommunen som en organisasjon med ansvar for sine ansatte.

Som nevnt i innledningen er ulykkesforebygging viktig på alle samfunnets nivåer og sektorer. I den sammenheng er det interessant å finne ut hvordan skadeforebyggende arbeid i lokalsamfunnet organiseres i en kommune, og hvilke faktorer som kan ligge til grunn for å lykkes med ulykkesforebygging. Med det sistnevnte menes det å kunne se at tiltak eller endringer i samfunnets strukturer viser et lavt nivå eller en nedgang i antall skader og ulykker.

Mye tyder på at ulykkesforebygging ikke er en tydelig prioritet i verken nasjonal, regional eller kommunal politikk og planlegging, til tross for at det åpenbart gir et samfunnsøkonomisk fortrinn. I arbeidet med samfunnssikkerhet fokuseres det på ras, katastrofer, flom og lignende, men dette kan føre til at en taper fokuset på der nesten alle ulykker inntreffer – i dagliglivets gjøremål. Det er kjent at å forebygge skader i nesten alle tilfeller er mindre kostbart enn å reparere skaden etter at den har skjedd. Men av en eller flere grunner ligger ikke det kommunale fokuset her. Hvorfor det? Fordi resultatet er usynlig? Kan innsats her lett bli undervurdert?

Min motivasjon for å skrive om akkurat dette temaet handler om tidligere studier hvor jeg gjennomgående har vist interesse for mennesker, helse og samfunn. Det kommunale arbeidet med ulykkesforebygging henger tett sammen med folkehelsemålene. Kommuneperspektivet er viktig fordi kommunen har et ansvar for å tilrettelegge for blant annet aktivitet, fremkommelighet, sikkerhet, samt å ivareta befolkningens helse. Å skrive masteroppgave om dette emnet vil gi meg kunnskap og innsikt i et tema jeg interesserer meg for, og kan forhåpentligvis bidra til å synliggjøre betydningen av å holde et fokus på forebygging.

1.3 Problemstilling

Hypotesen for dette prosjektet er som nevnt innledningsvis at vellykket skadeforebygging vil være avhengig av samspill mellom ulike aktører. Det kan dreie seg om et samspill mellom ildsjeler/entreprenørskap, formell organisering og folkelig mobilisering og forankring. At det i tillegg mellom sektorer utvikles nettverk rundt skadeforebygging i en kommune, anses som utslagsgivende for en tilnærmet suksess i ulykkesforebyggende arbeid.

Harstad kommune er valgt som case fordi kommunen var den første norske kommunen til å bli sertifisert som et såkalt Trygt lokalsamfunn². Harstad kommune hadde i forkant av sertifiseringen som Trygt lokalsamfunn i 1994 arbeidet målrettet i åtte år med et opplegg for forebygging av skader og ulykker. Ved å kunne vise til statistikk som tilsa at de forebyggende tiltakene igangsatt av kommunen i løpet av disse årene hadde redusert antall ulykker og skader, ble Harstad kommune erklært et trygt lokalsamfunn av Skadeforebyggende forum i 1994 (Harstad kommune, 2011). Dette viser betydningen av at kunnskapsbyggingen foretatt i regi av sykehuset i Harstad var med på å muliggjøre at Harstad kommune ble tidlig ute med å rette fokuset mot ulykkesforebyggende arbeid. Harstad kommune kan dermed kanskje sies å være en foregangskommune og et forbilde for andre kommuner.

Pr. Juni 2017 er det 28 kommuner og fylkeskommuner i Norge som er med i Trygge lokalsamfunn-nettverket (Norsafety, u.å,1). I nyere tid har Harstad blitt resertifisert som Trygt lokalsamfunn, og flere kommuner er på vei mot sertifisering. I Harstad i dag fortsettes arbeidet med å forebygge skader og ulykker. Som det vil vise seg senere i oppgaven har Harstad kommune sammen med Universitetssykehuset Nord-Norge ved Harstad sykehus, hatt en unik tilnærming til skadeforebyggende arbeid. Ved å benytte Harstad som case ønsker jeg å undersøke om kommunen kan sies å være en foregangskommune i skadeforebyggende arbeid,

---

² Trygge lokalsamfunn blir også forkortet med TL gjennom denne oppgaven

og i så fall formidle eksempler som kan være overførbare til andre kommuner for å bedre befolkningens folkehelse jamfør oppgaven hypotese.

Ved å presentere dette temaet, med fokus på Harstad, er det mange spørsmål som reiser seg og som bør besvares. Et av dem er hva Harstad kommune rent praktisk gjør for å sikre et fokus på ulykkesforebyggende arbeid i kommunen. Arbeidet startet allerede på 1980-tallet, så hvordan kom de i gang? Hva er suksesskriteriene for å sikre ulykkesforebyggende arbeid i en kommune? Kan Harstad kommune sies å være en pionerkommune innenfor skadeforebyggende arbeid? I så fall hvordan, og hvorfor? Det sistnevnte spørsmålet kan mulig besvares gjennom et fokus på nettverk- og entreprenørskapsteori, noe jeg vil ta for meg senere i oppgaven. Men det største spørsmålet i sammenheng med Harstad kommune, er hvordan kommunen har klart å vedlikeholde det skadeforebyggende arbeidet over så lang tid, og hvordan skal de klare å fortsette dersom det er slik at prosjektet i stor grad var basert på innsatsen til en ildsjel eller en entreprenør? Hva skjer når denne eller disse vedkommende forsvinner? Hva er betingelsene for at det skadeforebyggende arbeidet blir institusjonalisert, det vil si at arbeidet fortsetter uten å være avhengig av engasjementet til bestemte ildsjeler?

Med bakgrunn i Harstad som case og de overnevnte spørsmålene har problemstillingen blitt uformet med en tredeling som søker å favne flere områder av skadeforebyggende arbeid, i tillegg til å besvare også de overnevnte spørsmål. Problemstillingens formulering er som følger;

1) På hvilken måte kan Harstad kommune sies å være en pionerkommune med bakgrunn i Trygge lokalsamfunn og skadeforebyggende arbeid, 2) hvilke faktorer må ligge til grunn for å sikre måloppnåelse i skadeforebyggende arbeid, og 3) hvilke faktorer spiller inn når det gjelder å sikre kontinuitet i denne satsningen?

1.4 Tidligere forskning

Ulykkesforebygging i kommunal regi er et tema som det foreligger relativt lite forskning på. Her vil jeg spesifisere at dette gjelder den kommunale innsatsen som utføres med fokus på hele kommunen. Harstad kommune har gjennom sitt skadeforebyggende arbeid opp gjennom årene opparbeidet et enormt skaderegister med unike data over når, hvor og hvorfor skader skjer. Børge Ytterstads doktoravhandling *The Harstad injury prevention study* (1995) inneholder blant mye annet en presentasjon av disse dataene. Han viser til hvordan tiltak for forebygging faktisk kan redusere antall skader og ulykker. Mer om dette vil bli presentert i casebeskrivelsen.

Når det kommer til studier om ulykkesforebyggende arbeid, har fokuset i stor grad vært på konkrete enkeltområder i samfunnet, eksempelvis ulykkesforebygging i bedrifter (se for eksempel Rosness [red.], 1992, *Ulykkesforebyggende arbeid*). Andre enkeltområder som får mye fokus kan være forebygging av ulykker i barnehager eller i skolesystemet. I dette prosjektet er fokuset noe annet, nemlig ulykkesforebygging over et større felt enn enkeltområder, nettopp ved å ta utgangspunkt i kommunen som territorium. Kommunens ansvarsområder for ulykkesforebygging dekker i prinsippet alle sektorer innad i kommunen, og favner dermed bredt allerede i utgangspunktet. I tillegg kommer skadeforebygging i bedrifts - og dagligliv i kommunens territorium. I hovedsak kan det sies at Harstad kommune krever en annen tilnærming til studier av ulykkesforebyggende arbeid enn det som tidligere har blitt gjort i enkeltsektorer.

Kommunen har et meget bredt ansvarsområde. Dette skyldes blant annet at kommunen er lokal folkehelsemyndighet, lokal plan - og bygningsmyndighet, lokal samfunnssikkerhetsmyndighet og lokal barnehagemyndighet, for å nevne noen. I tillegg til ulike myndighetsroller har kommunen også rollen som arbeidsgiver. De ulike rollene trekker med seg ulike ansvarsområder, men i de fleste rollene har kommunen også ansvar for å ivareta befolkningens sikkerhet og helse. I følge et informasjonshefte utgitt av Statens vegvesen i samarbeid med helsedirektoratet, Skafor³, DSB, sjøfartsdirektoratet og utdanningsdirektoratet, er kommunen ansvarlig for følgende punkter;

1. ivareta befolkningens sikkerhet og trygghet
2. redusere risiko for tap av liv eller skade på helse
3. arbeide for å forebygge ulykker og andre uønskede hendelser
4. fremme befolkningens helse og forebygge skader
5. beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen (Statens vegvesen, 2014).

Sistnevnte kan kanskje sies å være vel vidtgående, spesielt når det gjelder individuelle valg av negativ atferd som for eksempel alkohol og tobakk, men er likevel et av kommunens ansvarsområder ifølge overnevnte organisasjoner. Punktene gjelder uansett innenfor alle de ulike sektorene i samfunnet, og kommunene må derfor aktivt arbeide med forebygging. Harstad kommune og Universitetssykehuset Nord-Norge har inngått godkjente helserelaterte samarbeidsavtaler (Harstad kommune, 2012). En av avtalene omhandler forebygging og

---

³ Forkortelse av Skadeforebyggende forum. Heretter brukt om hverandre.

folkehelsearbeid, der målet ved avtalen er å avklare og konkretisere UNN og kommunens oppgaver og ansvar. Det er også et mål å styrke samarbeidet i det helsefremmede og forebyggende arbeidet mellom kommunen, det statlige sykehuset og spesialisthelsetjenesten. Gjennom denne avtalen skal partene:

a) Bidra til at befolkningen sikres et helhetlig tilbud om helsefremmende og forebyggende tjenester på tvers av forvaltningsnivåer.

b) Klargjøre ansvars- og oppgavefordeling mellom kommune og UNN relatert til helsefremmende og forebyggende arbeid med sikte på å øke egenmestring og motvirke sykdom.

c) Sikre god samhandling og ressursutnyttning mellom kommune og UNN i det helsefremmende og forebyggende arbeidet (Universitetssykehuset Nord-Norge, 2012).

Avtalen skal altså fungere veiledende for ulike ansvarsområder, i tillegg til å utdype samhandlingsformer mellom kommunen og det lokale sykehuset. Hensikten er å øke samarbeid mellom kommune og helsetjeneste. Sykehuset i Harstad, som ble åpnet i 1977, er lokalsykehus for befolkningen i Sør-Troms. Siden 1985 har Harstad sykehus, som vi vet, gjennomført systematiske registreringer av personskader som følge av ulykker. På oppdrag fra Folkehelseinstituttet var Harstad sykehus ett av fire norske sykehus (Stavanger, Drammen og Trondheim), som startet disse skaderegistreringene. Skaderegistreringene ble så sendt til et nasjonalt skaderegister ved Folkehelseinstituttet, men dette ble lagt ned i 2003. Harstad sykehus (i likhet med Trondheim sykehus) fortsatte likevel med skaderegistrering på eget initiativ, hvilket betyr at det sitter med meget omfattende data om når, hvor og hvorfor ulykker skjer. Sykehuset i Harstad hadde fram til 2015 en ansatt i 100 prosent stilling som administrerte skaderegisteret (Norsafety, u.å.2).

Folkehelseinstituttet (2015) skriver at det finnes tidligere litteratur som har beskrevet flere skadeforebyggende tiltak og intervensjoner som har gitt dokumentert effekt. Her presenteres strukturelle tiltak, atferdsendrende tiltak og informasjonstiltak. Det Folkehelseinstituttet formidler er at tiltakene som gjennomføres (lovendringer, produkt- og miljøendringer, trening, brosjyrer, tv-innslag osv.) har en generell effekt på å redusere skader og ulykker, noe som kommer i tillegg til den spesifikt kommunale innsatsen.

1.5 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven er delt i tre hoveddeler. Den første hoveddelen består av innledning og casebeskrivelse. Her vil det bli gitt en presentasjon og innføring av tema og et innblikk i ulykkesforebyggingens betydning for samfunnet. Casebeskrivelsen tar for seg valget av Harstad kommune som case, med vekt på kommunens unike historie og innsats i ulykkesforebyggende arbeid. I tillegg vil det gis en innføring i Trygge lokalsamfunn-modellen, en modell som skal virke veiledende for kommuner og fylkeskommuner i satsningen på skadeforebyggende arbeid. I tillegg skal modellen tilrettelegge for enklere gjennomføring av skadeforebyggende arbeid. Den andre hoveddelen består av metode og teoretiske perspektiver. Den valgte metoden og det teoretiske rammeverket for oppgaven vil bli presentert for leseren og skal utover i framstillingen knyttes til det øvrige materialet i oppgaven. Den siste hoveddelen består av fremleggelsen av empiri, analyse av funn og en diskusjon hvor målet blant annet er å trekke en rød tråd gjennom de tre hoveddelene. Videre består oppgaven av en kort oppsummering og konklusjon av dette mastergradsprosjektet.

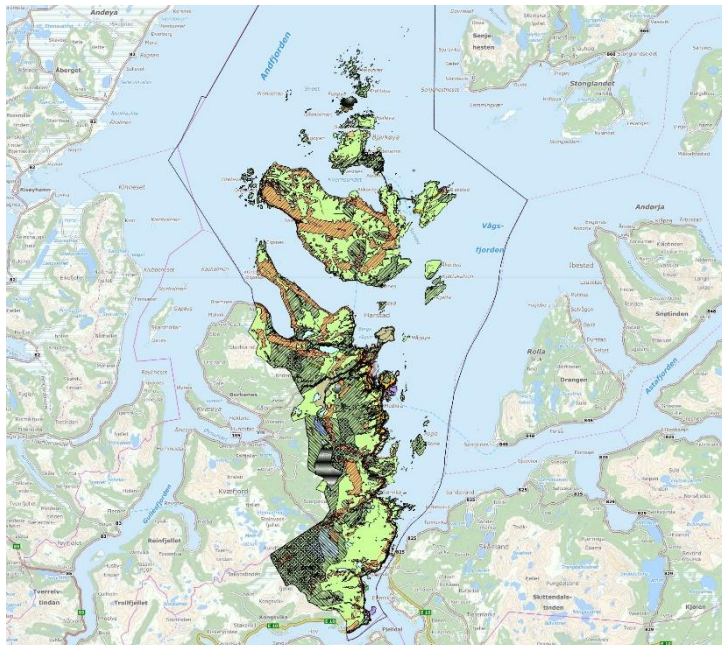
2 Casebeskrivelse – Trygge lokalsamfunn Harstad

Kapittelet tar for seg hvorfor Harstad kommune ble valgt som case for å undersøke og å skrive om skadeforebygging innenfor en kommunegrense. Det gis et innblikk i det skadeforebyggende arbeidet i Harstad kommune og noe dokumentert statistikk vil også bli presentert. Til sist i dette kapittelet gis det en innføring i TL som modell og metode, slik at leseren får en forståelse hva det innebærer å være et «Trygt lokalsamfunn».

2.1 Hvorfor Harstad kommune?

Mitt case tar utgangspunkt i «Trygge lokalsamfunn» i Harstad kommune. Kommunen ligger sør i Troms fylke og grenser nå til kommunene Kvæfjord, Ibestad og Skånland kommune i Troms, i tillegg til Tjeldsund kommune i Nordland. Tidligere grenset Harstad også til Bjarkøy kommune, men denne kommunen ble slått sammen med Harstad 1.januar 2013. Det foreligger også planer om sammenslåing av flere kommuner i området. Harstad er en relativt stor kommune i nord-norsk sammenheng og hadde ved utgangen av 2017 et innbyggertall på 24 845. Ved etableringen av Trygge lokalsamfunn i Harstad i 1994 hadde kommunen 22 756 innbyggere⁴.

Til høyre er et kart av Harstad kommune etter sammenslåingen med tidligere Bjarkøy kommune. På grunn av manglende kommunegrensekart etter siste sammenslåing, ligger dette kartet på Gisline WebInnsyn som «forslag til kommuneplan». Jeg benytter meg likevel av kartet i denne oppgaven for å illustrere hvilke områder som tilhører dagens Harstad kommune.

Kart 2.1 Harstad kommune (Gisline WebInnsyn, 2018).

⁴ Tallene er hentet ut av tabell fra Statistisk sentralbyrå, Mars 2018.

Harstad var, som vi nå vet, også den første norske kommunen å bli registrert som Trygt lokalsamfunn allerede i 1994. Dette kan blant annet ha skjedd på bakgrunn av skaderegistreringens oppstart i 1985 ved Harstad sykehus. Som vi skal se gjennom påfølgende sider foreligger det en rekke krav for sertifisering som Trygt lokalsamfunn, og de registrerte dataene i skaderegisteret kunne blant annet brukes i det forebyggende arbeidet. Det er nærliggende å tro at Harstad kommune derfor besitter mye kunnskap og erfaring sammenlignet med et nyetablert Trygt lokalsamfunn, eller en kommune som ikke besitter samme mengde data om skader og ulykker. Kommunens lange historie innen skadeforebygging, samt besittelse av store mengder skadedata gjør kommunen til et naturlig valg av case.

Tiltakene Harstad kommune gjør for å forebygge skader og ulykker er i mange tilfeller veldig enkle og lite kostbare. For eksempel får alle eldre i en alder over 65 år som ønsker det, levert strøsandkasser på døren av Frivillighetssentralen i Harstad. Dette tiltaket er et forsøk på å redusere antall hoftelddbrudd hos eldre, som er en hyppig årsak til at de blir lagt inn på sykehus. Tiltaket går ut på at frivillige arbeidere hos Frivillighetssentralen i Harstad leverer ut to bøtter og en spade til de som ønsker det, slik at de kan strø oppkjørselen med sand når det er glatt ute. Skaderegisteret kan rapportere at hos alle de som hadde fått levert strøsand, var det ingen av dem som ble innlagt på sykehuset med hoftelddskader. Dette er bare ett eksempel på hvor lett det kan være å drive forebygging. Hvis en ser tilbake på sitatet fra NRK som ble presentert innledningsvis, så ser en også hvor mye mer samfunnsøkonomisk det kan være å forebygge enn å reparere. Det sies at «en krone brukt i forebygging er 100 kroner spart i reparering».

2.2 Fra skaderegistrering til skaderedusering.

Skaderegistreringen i Harstad har dannet et unik grunnlag for å kunne drive med skadeforebygging. Det virker også til at oppslutningen og engasjementet rundt det forebyggende arbeidet historisk sett har vært svært omfattende. For å kunne drive med forebygging av skader og ulykker er det viktig å ha et godt kunnskapsgrunnlag. En må vite hvor, hvorfor og når skader og ulykker skjer for å kunne iverksette tiltak som skal bidra til å redusere risikoen for personskader og tap av liv. Som tidligere nevnt skrev Børge Ytterstad (1995) sin doktorgradsavhandling om skaderegistreringen. Målet med studiet hans var å bruke en sykehusbasert registrering for kunnskap om lokale skader og ulykker. Han benyttet seg av skaderegisteret som ble initiert av Folkehelseinstituttet og lokalisert til daværende Harstad sykehus. Den innhentede informasjonen skulle benyttes i analyse og i utvelgelsen av utsatte

grupper. Dette skulle danne grunnlaget for å iverksette diverse tiltak der skadene og ulykkene oppstår.

En evaluering av trafikkskadeforebygging, forebygging av brannskader hos barn, forebygging av fall-frakturer hos eldre og til sist forebygging av skiulykker var hovedfokuset gjennom hans avhandling. Et annet poeng Ytterstad (1995) fremhever er at politiet bare registrerer 3 % av alle sykkelulykker og 21 % av alle bilulykker som fører til personskader. Dette kan ha noe med at politiet ikke nødvendigvis er på stedet der ulykken oppstår, mens personskader vil naturligvis kunne registreres ved et sykehus da ulykker i mange tilfeller fører til innleggelse.

Ytterstad (1995) fant gjennom skaderegistreringen ved Harstad sykehus i perioden 1985-1994 at brannskader blant barn under 5 år bosatt i Harstad ble redusert med 53 %. I samme periode ble trafikkskader i alle aldersgrupper redusert med 27 % og fallfrakturer blant hjemmeboende eldre over 65 år ble redusert med 26 %. I perioden 1990-1995 ble voldstilfellene redusert med mer enn 50 % (Falch, 2011). Denne reduksjonen av antall skader og ulykker kom som en konsekvens av igangsatte tiltak ved å benytte skaderegisteret for å kartlegge hvor, hvorfor og når de skjedde. Med bakgrunn i slike skadedata står Harstad kommune i en unik posisjon til å drive med forebygging. Ved å drive skaderegistrering får en samtidig også et mye bedre grunnlag for å drive skaderedusering. Skaderegistreringen i Harstad kommune var operativt helt fram til 2015, da den ansatte som administrerte registeret fikk permisjon og det ikke ble innsatt en vikar. Skaderegisteret i Harstad inneholder altså 30 år med skadedata som kan benyttes for å iverksette forebyggende tiltak eller brukes til forskning.

Kart 2.2 på neste side er en illustrasjon av data om ulykker presentert i «Trafikkskaderapport nr.13» i Ytterstad (1995). Ulykkesdataene er fra første kvartal i 1992 (01.01.92-31.03.92), og beskriver nøyaktig hvor ulykkene skjedde. Slike data kan en benytte seg av for å skape et visuelt bilde av hvor ulykkene oppstår. I kartet på neste side har jeg benyttet meg av noen av skademeldingene Ytterstad (1995) presenterer, og plottet de inn for å gi et visuelt bilde av hvor ulykkene hendte. Dette har jeg gjort for å illustrere hvordan en kan benytte seg av data om skader og ulykker i forebyggende arbeid, slik at en vet hvor skadene skjer. Skadedataene i Ytterstad (1995) er en registrering foretatt av kirurgisk avdeling ved Harstad sykehus og legevakt/primærleger. Ytterstad (1995) beskriver også hvilken personskade som oppsto ved ulykken, og hvordan den hendte.

Kart 2.2 Flyfoto av Harstad by (Gisline WebInnsyn, 2018)

2.3 Innføring i Trygge lokalsamfunn-modellen

Trygge lokalsamfunn er en nasjonal plattform for forebygging av ulykker og skader, og tar utgangspunkt i den internasjonale modellen Safe Communities⁵ som ble initiert av WHO på 1980-tallet. I følge Mikkelsen (1999) brukes betegnelsen «Safe Community» om geografiske avgrensede enheter på kommune-nivå, men også om mindre administrative enheter. Den norske modellen er tilrettelagt norsk lovverk og følger kravene om forebygging av ulykker og skader, samt helsefremmende arbeid etter folkehelseloven og plan-og bygningsloven (Skadeforebyggende forum, 2016a).

For å drive planlegging og tilrettelegging for helsefremmende arbeid er det ifølge Plan – og bygningsloven noen oppgaver og retningslinjer en må forholde seg til. Helsefremmende arbeid kan også forstås som å tilrettelegge for å unngå skader og ulykker. Plan – og bygningsloven § 3-1 sier at interesser og oppgaver i et område er avhengig av sammenheng og samordning

---

⁵ Heretter også forkortet med SC

mellom statlige, regionale og kommunale organer, private organisasjoner og allmenheten for å kunne løses. Noen av leddene i paragrafen er mer relevant og trekke fram i dette studiet, ledd;

(a) *sette mål for den fysiske, miljømessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i kommuner og regioner, avklare samfunnsmessige behov og oppgaver, og angi hvordan oppgavene skal løses.*

(e) *legge til rette for god forming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og gode oppvekst – og levekår i alle deler av landet.*

(f) *fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet.*

(h) *fremme samfunnssikkerhet ved å forebygge risiko for tap av liv, skade på helse, miljø og viktig infrastruktur, materielle verdier mv.*

Trygge lokalsamfunn-modellen skal i hovedsak fungere som et verktøy for å hjelpe kommunene med å strukturere det forebyggende arbeidet og planene. Hensikten til TL-modellen er å skape et trygt lokalsamfunn for å fremme god livskvalitet, samt å fungere som virkemiddel for økt trygghet (Skadeforebyggende forum, 2016a). TL-metoden består av fire grunntanker, illustrert i figur 2.1 nedenfor.

Figur 2.1 Trygge lokalsamfunns fire grunntanker (Skadeforebyggende forum, 2016c)

I følge Skadeforebyggende forum (2016a) innebærer grunntanken bestående av tverrsektorielt samarbeid at samarbeidsformer mellom offentlig, privat og frivillig sektor må være tilstedeværende. Dette i tillegg til å vurdere nye og etablerte samarbeidsformer. Det tverrsektorielle arbeidet handler også om ulike sektorer i en og samme kommuneadministrasjon. Den kunnskapsbaserte grunntanken beskriver videre at metoden skal bygge på etablert kunnskap. Grunntanken om medvirkning sikter til å involvere og engasjere innbyggerne i lokalsamfunnet, og til sist er det tanken om et livsløpsperspektiv som innebærer å inkludere alle aldersgrupper (Skadeforebyggende

forum, 2016a). Trygge lokalsamfunn er en sertifiserings-ordning som bygger på at det forankres

i kommunens ledelse og planverk og at det samarbeides på tvers av etats – og organisasjonsgrenser. I tillegg skal tiltak og prosjekter baseres på lokal kunnskap og erfaring og det forutsettes en involvering av hele lokalsamfunnet (Skadeforebyggende forum, 2016a).

Nedenfor er en illustrasjon av hvordan det skadeforebyggende arbeidet er organisert på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. Det nasjonale forumet, Skadeforebyggende forum, har oppgaven med og ansvaret for å administrere de Trygge lokalsamfunnene, både på fylkesnivå og kommunenivå.

Som illustrert i figuren finner TL som modell og metode seg på fylkesnivå og kommunenivå, og i begge tilfellene handler det om å organisere arbeidet tverrsektorielt. Skadeforebyggende forum er en nasjonal plattform og et nettverk av aktører innen skadeforebygging

Figur 2.2 Skadeforebygging på tre nivåer (Norsafety og Skadeforebyggende forum, 2013).

2.4 Grunnlag for å bli sertifisert som et Trygt lokalsamfunn

Som modell for skadeforebyggende arbeid setter Trygge lokalsamfunn noen minimumskrav for at en kommune skal kunne bli sertifisert som Trygt lokalsamfunn. Dette er for å sørge for kontinuerlig fokus på skadeforebygging, aktivt arbeid for å imøtekomme målene for skadeforebygging og sikre en tverrsektoriell bredde i det skadeforebyggende arbeidet. Kommunene må ifølge Skadeforebyggende forum (2016a:7) innfri de følgende åtte minimumskrav for å oppnå sertifisering:

1. Kunnskapsbasert innsats: TL-arbeidet er basert på etablert kunnskap som gir grunnlag for målrettet forebygging av skader og ulykker.

2. Tverrsektorielt samarbeid: TL-arbeidet er basert på samarbeid på tvers av fagdisipliner og –sektorer innenfor kommunen, og samarbeid mellom offentlig, privat og frivillig sektor.

3. Bred medvirkning: TL-arbeidet er tuftet på involvering av innbyggerne generelt og utsatte grupper spesielt, også med sikte på utjevning av sosiale forskjeller knyttet til skader og ulykker.

4. Livsløpbasert forebygging: TL-arbeidet er forankret i et livsløpsperspektiv, med målretting av forebyggingstiltak mot ulike aldersgrupper i forskjellige livsfaser – med varierende risikoprofil.

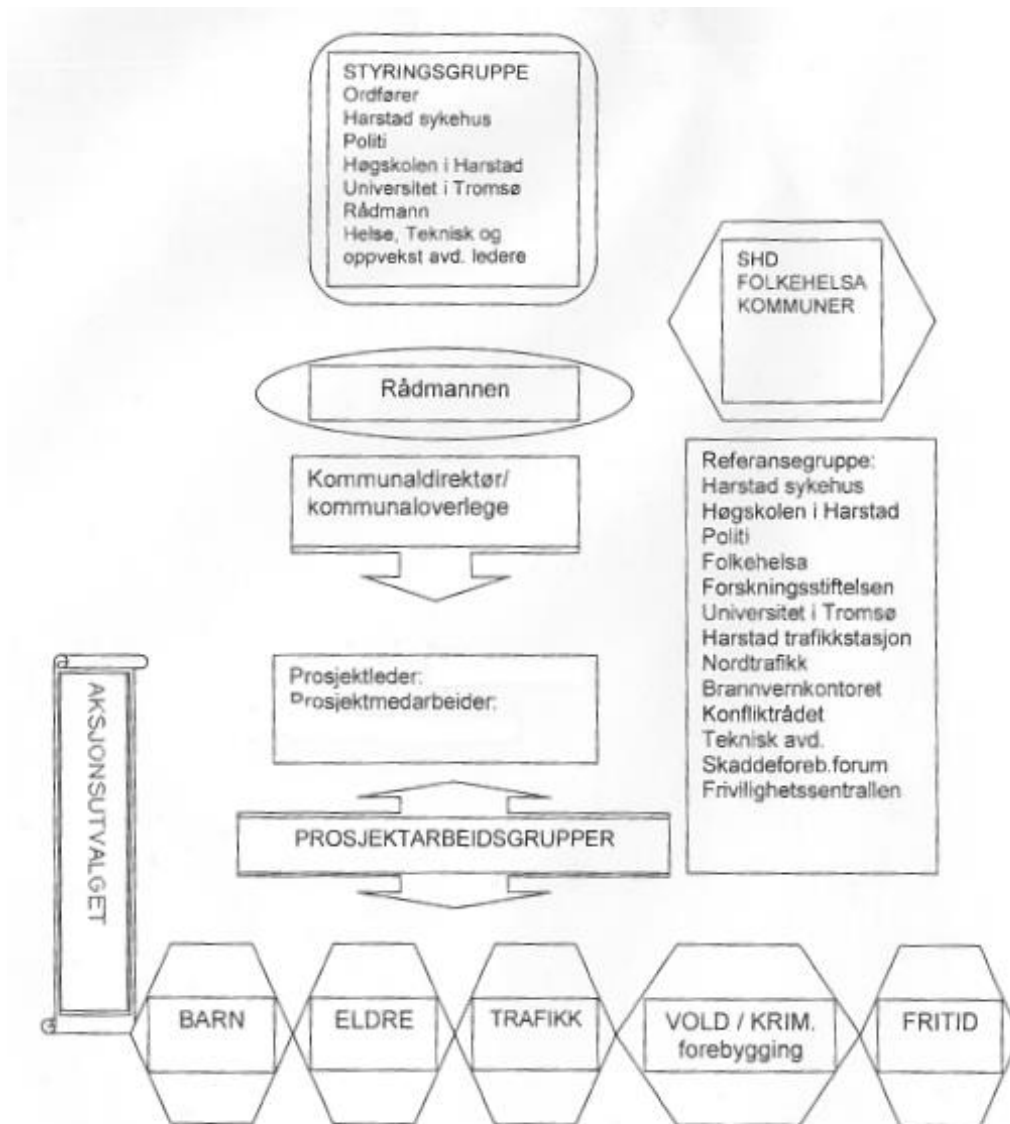
5. Forankret i politikk og plan: TL-arbeidet er forankret i den politiske ledelsen og administrasjonen i kommunen, og mål og tiltak er nedfelt i kommunens planverk.

6. Forbilledlig forebygging: TL-kommuner etterlever offentlige krav og er foregangskommuner innenfor systematisk forebygging av ulykker og skader.

7. Kontinuerlig forbedring: TL-kommuner bruker skaderegistreringer, egenvurderinger og tilbakemeldinger fra innbyggere og andre aktører til kontinuerlige forbedringer.

8. Nyttig nettverk: TL-kommuner deltar aktivt i nettverket for Trygge lokalsamfunn, og bidrar med kunnskap- og erfaringsutveksling som kan styrke forebyggingsarbeidet i andre kommuner.

Alle disse åtte kriteriene kan sies å samsvare i stor grad med samfunnsfaglig teori. Da Harstad kommune ble sertifisert som Trygt lokalsamfunn, måtte de altså ha oppfylt disse kravene. I følge Skadeforebyggende Forum (2016b) står kommunene fritt til å organisere Trygge lokalsamfunnsarbeidet slik den selv mener er best for å forebygge skader og ulykker. Likevel er minimumskravet at rådmannen i kommunen, som er ansvarlig for folkehelsearbeidet, skal være en del av styringsgruppen for Trygge Lokalsamfunn (se figur 2.3).

Figur 2.3: Organiseringen av Trygge lokalsamfunn i Harstad pr. Januar 2003⁶.

Ovenfor er et eksempel på organiseringen av Trygge lokalsamfunn slik det så ut i Harstad kommune i 2003. Som vi kan se består organiseringen av mange aktører på tvers av etater og institusjoner. Politi, rådmann, UiT, sykehus og kommuneoverlege for å nevne noen. Aksjonsutvalget er de som iverksetter tiltak på sitt område. Det vil med andre ord si at aksjonsutvalg barn igangsetter forebyggingstiltak mot skader og ulykker som kan ramme barn. Hvordan Harstad har valgt å løse organiseringen i sin kommune, har variert over perioder fra 1986 og til i dag. Det har kommet an på hvem som har innehatt de ulike kommunale stillingene og hvem som har fylt de ulike rollene innenfor styringsgruppen. I delkapittelet om organisasjonsteori vil en nyere organisering bli illustrert og nærmere beskrevet. I tillegg kan

⁶ Figuren fikk jeg av en informant

det se ut som at Trygge lokalsamfunn-prosjektet har tatt ulike vendinger etter at nye aktører har blitt inkludert i prosjektet, samtidig som at andre har gått ut. Slike endringer medfører naturligvis enkelte utfordringer når det gjelder å bevare fokuset på ulykkesforebyggende arbeid, og Trygge lokalsamfunn-prosjektet har hatt noen kritiske perioder over årene. Ett gjennomgående kritisk punkt gjelder bevilgning. Andre kritiske punkt vil bli diskutert i kapittel 5, 6 og 7, basert på empirisk materiale.

Spørsmålet er da hvordan en kan forklare opprettholdelsen av og kontinuiteten i arbeidet med skadeforebygging, og hvordan engasjementet i kommunen har utviklet seg. Som det ble nevnt tidligere, kan arbeidet i en tidlig fase kanskje forklares av entreprenørskapsteori, mens teori om nettverksdanning, organisering og mobilisering kan være til hjelp når vi ser utvikling over tid. Disse teoriene vil bli presentert senere i teksten, men før det vil en gjennomgang av det metodiske opplegget bli lagt fram.

3 Metode og faglig ståsted

Hele kapittel tre består av en beskrivelse av den valgte metoden for denne undersøkelsen. En presentasjon av hvilke metoder som har blitt brukt i arbeidet med denne oppgaven gjennomgås. Utvalg og intervjusituasjonen er også et tema i dette kapittelet. Hvilken metode som blir valgt for en undersøkelse har betydning for hvilket resultat en sitter igjen med til slutt. De siste delkapitlene i dette kapittelet tar for seg datamaterialets pålitelighet og forskningsetiske retningslinjer.

3.1 Introduksjon

Metode er [...] et redskap, en framgangsmåte for å løse problemer og komme fram til ny erkjennelse (Holme og Solvang, 1998:14)

I samfunnsvitenskapen finnes det mange ulike typer metoder og hovedskillet går som regel mellom kvantitative og kvalitative metoder (Holme og Solvang, 1998). I utformingen av dette prosjektet valgte jeg å gå for en kvalitativ metode. Brinkmann og Tanggaard (2012a) mener at kvalitativ forskning handler om at forskeren interesserer seg for hvordan noe gjøres, sies, oppleves, framstår eller utvikles. En søker å avdekke sosiale prosesser eller å forstå enkelte personer. Det er en motsetning til kvantitativ forskning hvor fokuset heller ligger på hvor mye som finnes av noe, og kvantitativ metode benytter seg ofte av tallverdier og statistikk. I tillegg fører kvantitativ metode ifølge Thagaard (2013) med seg en distanse mellom forsker og deltakere i prosjektet. I kvalitativ metode kan en si at både forsker og deltakere påvirker prosessen. I tillegg er det i kvalitativ metode et mål at forskeren heller søker å forstå, beskrive og fortolke menneskers erfaringskvaliteter. Kvalitative metoder kan for eksempel være intervju, feltarbeid eller observasjoner (Brinkmann og Tanggaard, 2012a). Likevel har kvalitativ og kvantitativ metode en grunnleggende likhet: de har begge til formål å bidra til en bedre forståelse av den verden eller det samfunnet vi lever i, og søker å forstå hvordan mennesker, grupper og institusjoner samhandler i dette (Holme og Solvang, 1998).

I lys av min problemstilling og mine forskningsspørsmål så jeg det som mer hensiktsmessig å velge en form for kvalitativ metode framfor en kvantitativ metode, fordi jeg nettopp er interessert i å forstå, fortolke og formidle temaet for oppgaven. Jeg var interessert i å møte menneskers opplevelser av prosjektet i Harstad kommune, hvordan prosjektet har foregått og hvilken betydning dette har hatt for kommunens befolkning – ifølge deres mening. Som nevnt

finnes det flere ulike fremgangsmåter innenfor kvalitativ metode, hvor valget av type forskningsmetode er viktig for hvilken type informasjon du innhenter.

Jeg valgte å benytte meg av semi-strukturerte intervju som forskningsmetode, ved siden av dokumentanalyser som innbefatter noe statistiske data. Jeg tok dette valget fordi jeg ønsket å møte mine respondenter ansikt til ansikt. I tillegg til å kunne ha en samtale med respondentene, vil en i ansikt til ansikt intervju kunne lese kroppsspråk som i noen tilfeller kanskje kan føre til at en tilegner seg ytterligere datamateriale. I det videre vil jeg gjennomgå intervju som forskningsmetode, beskrive utfordringer jeg har møtt i tilknytning til metodevalget, si noe om utvalget av respondenter, om intervjusituasjonen og drøfte datamaterialets pålitelighet. Til slutt vil jeg diskutere noen etiske retningslinjer for forskning.

3.2 Intervju som metode

I følge Holme og Solvang (1998) er kvalitativ metode særkjent gjennom et direkte subjekt/subjektforhold mellom forsker og undersøkelsesenhet, hvor nærhet til undersøkelsesenheten er prinsippet for kunnskapsutviklingen. Brinkmann og Tanggaard (2012b) mener intervjuet er blant de mest brukte forskningsmetodene innen kvalitativ metode. Intervjuet er ikke ensbetydende med ansikt til ansikt intervjuer mellom to personer, som vi ofte ser i møte mellom journalister og politikere, idrettsutøvere, ledere i bedrifter osv. og som anses å være den vanligste typen intervju. Andre former for intervju er gruppeintervju, intervjuer gjennom spørreskjema, intervju per telefon eller over e-post. Argumentene for å benytte seg av intervju som metode bunner i å forstå menneskers syn på enkelte begivenheter, situasjoner eller fenomener fra deres liv. Brinkmann og Tanggaard (2012b) kaller dette for livsverdenorientering. Det er en orientering av den livsverden vi kjenner og møter i dagliglivet. I intervjusituasjonen gjør forskere det som regel for å få innblikk i informantens menneskelige opplevelser fra deres ståsted, og Holme og Solvang (1998) mener dette er en søken om å skape dypere og mer fullstendig forståelse for det fenomenet forskeren studerer.

3.3 Utvalg

Valg av informanter er viktig for hvilket datamateriale en får. Det er viktig å velge de riktige informantene i lys av problemstilling for prosjektet og være seg bevisst om hvem en skal intervjuer. I følge Thagaard (2013) er det avgjørende utvalgsprinsippet i kvalitative undersøkelser at utvalget er egnet til å utforske problemstillingen. I tråd med dette sier Holme og Solvang (1998) at feile personer i utvalget kan føre til en verdiløs undersøkelse ettersom

undersøkelsesenheterne ikke imøtekommer utgangspunktet for arbeidet. De eksemplifiserer dette med en undersøkelse om arbeidslediges situasjon, som forutsetter at utvalget består av personer uten arbeid. Det sier seg selv at en person som har arbeid, ikke kan si noe om situasjonen han er i uten arbeid. Slik vil en ende opp med å ikke kunne innhente den informasjonen en trenger for det en faktisk undersøker.

I mitt arbeid har jeg sett på hvordan Trygge lokalsamfunn-metoden har fungert i Harstad kommune de 30 siste årene og har forsøkt å danne meg et bilde av faktorer som ligger til grunn for å sikre fokus på og kontinuitet i skadeforebyggende arbeid. Når jeg skulle velge mine informanter, ble det selvfølgelig viktig å finne de personer som kunne gi meg utdypende informasjon om dette. Siden jeg benytter Harstad kommune som case, ble det viktig å finne informanter som har eller har hatt tilknytning til kommunen og til prosjektet Trygge lokalsamfunn. I dette tilfellet snakker vi da om en type respondentintervju, der jeg har intervjuet personer som er delaktige i det fenomenet jeg studerer. Jeg har i tillegg hatt noen informantintervju, som vil si intervju med personer som står utenfor fenomenet jeg undersøker, men som har mye informasjon om fenomenet i kraft av sin stilling (Holme og Solvang, 1998). Mine intervju har med andre ord bestått av begge deler, men for enkelthets skyld bruker jeg begrepet informant om begge typer.

Jeg har tatt sikte på å finne informanter som har tilknytning eller har hatt noe med Trygge lokalsamfunn nettverket i Harstad kommune å gjøre, samt informanter som ikke dirkete jobber med Trygge lokalsamfunn, men arbeider med skadeforebygging i eller utenfor kommunen, på ett eller annet vis. I tillegg har jeg spurt «mannen i gata», dette er individer jeg har møtt i sentrum av Harstad. Det sistnevnte har blitt gjort som et forsøk på avdekke den folkelige forankringen i kommunen, ved å spørre nettopp kommunens befolkning. Å spørre menneskene jeg møter på gaten om deres kjennskap eller ikke-kjennskap til TL i kommunen, kan være en indikasjon på hvordan engasjementet rundt det skadeforebyggende arbeidet har forløpt seg over tid. Jeg vil komme tilbake til bruk av denne metoden i oppgaven under delkapittel 3.5

På neste side er informantene satt inn i en tabell, som kort beskriver hvilken tilknytning personene har til TL Harstad. Jeg har valgt å bruke pseudonymer på de for lettere å kunne referere til dem i kapittel 5 og 6, samtidig som jeg forsøker å overholde kravet om anonymisering. Likevel er det viktig å påpeke at der forholdene er såpass små, kan det med yrkestittel til en viss grad være mulig å identifisere en person.

Informant Per	Tidligere rådmann i Harstad kommune
Informant Marius	Daglig leder i organisasjon for skadeforebyggende arbeid, regionalt nivå.
Informant Susanne	Koordinator for Trygge lokalsamfunn – Harstad kommune
Informant Maja	Koordinator for Trygge lokalsamfunn – Troms fylkeskommune
Informant: Kari	Nøkkelinformant/tidligere koordinator for Trygge lokalsamfunn Harstad kommune
Informant Pernille	Daglig leder nasjonal organisasjon (plattform) for skadeforebyggende arbeid
Informant: Ola	Medisinsk fagekspert for Trygge lokalsamfunn Harstad kommune
”Mannen i gata”	7 personer: - Mann 54 - Kvinne 22 - Kvinne 49 - Kvinne 73 - Mann 74 - Mann 35 - Mann 31

3.4 Intervjusituasjonen

Intervjusituasjonen er den situasjonen en befinner seg i når forsker og undersøkelsesenheter møtes. Disse situasjonene kan være veldig ulike fra gang til gang, alt etter hvem du møter, hvor du møter vedkomne, hva som foregår rundt dere og hva det snakkes om i møtet. Holme og Solvang (1998) påpeker at intervjuet kan være en krevende metode og at en bør være seg bevisst de ulike utfordringene en står overfor ved å velge denne metoden.

Holme og Solvang (1998:101) beskriver hvordan utfallet av det kvalitative intervjuet avhenger av fire hovedelementer; undersøkelsestemaene, rollene, aktørene og kulissene. Når det kommer

til undersøkelsestemaer er ikke denne oppgaven basert på personlig informasjon som kan være vanskelig å snakke om, for eksempel en vanskelig oppvekst eller ens psykiske helse. Slike temaer sier Holme og Solvang (1998) kan gjøre intervjuet enda mer krevende. Mitt prosjekt handler langt på veg om et upersonlig tema som engasjerer alle mine informanter.

Når det kommer til roller foreligger det forventninger fra både forsker og undersøkelsesenhet om hvilke roller en innehar og forventninger til hverandres adferd. Dette kan være utfordrende hvis en for eksempel møter en undersøkelsesenhet som tiltrer en annen rolle enn den forskeren forventer at vedkomne skal ha. Denne problematikken møtte jeg med en av mine informanter. Informanten påtok seg en rolle jeg ikke forventet, ei heller hadde spurt om. I slike tilfeller er det viktig å trå varsomt slik at det ikke oppstår konflikter eller usikkerhet i forholdet mellom forsker og informant.

Med aktør sikter Holme og Solvang (1998:102) til *aktørenes evne til å gjennomføre den samspillsituasjonen intervjuet representerer*. Dette mener de er vesentlig for utfallet av intervjusituasjonen. Det handler om at forskeren må gi spillerom til undersøkelsesenheden for å gi den informasjonen han eller hun ønsker å gi, men samtidig passe på at forskeren får den informasjonen han trenger. Likevel er det viktig at forskeren ikke presser informanten for informasjon han eller hun ikke ønsker å gi, og det er denne balansegangen som kan være utfordrende. Med bakgrunn i dette valgte jeg å utføre semistrukturerte intervju. Det gir den intervjuede mer spillerom til å snakke om det han eller hun vil og kan noe om, og vil derfor ikke oppleves som en belastning eller nedverdiggende for informanten. For forskeren opplever jeg at et slikt intervju kan bryte med forutinntatthet og kan gi gode svar på noe en ikke har tenkt på før. Dette kan være med på å styrke forskerens helhetlige forståelse av fenomenet en studerer.

Til sist tar Holme og Solvang (1998) opp det siste elementet; kulissene. Kulissene av intervjusituasjonen sikter til forhold som tid, sted, personer, plassering, hvor opplagt en er og den tekniske framgangsmåten av intervjuet. Disse forholdene vil ha en innvirkning på intervjuets atmosfære.

Etter å ha gjennomført 7 intervjuer velger jeg å si meg enig med Holme og Solvangs (1998) beskrivelse. Jeg har møtt flere utfordringer underveis i mine intervjusituasjoner og alle intervjuene har foregått på ulikt vis. På grunn av lange distanser mellom meg og undersøkelsesenheter har jeg også måttet benytte telefonintervju – hvilket ikke er optimalt

ettersom du bare får med deg hva som blir sagt og ikke hva som skjer rundt den intervjuede. Dette kan for eksempel være forstyrrelser eller kroppsspråk som en ikke klarer å fange opp.

3.5 Mannen i gata-metoden

For å undersøke den folkelige delen av hypotesen, ble det gjort et forsøk på å få snakket med et så tilfeldig utvalg som mulig av befolkningen i Harstad. Det var et ønske fra min side å gå direkte til kommunens innbyggere for å få fram deres opplevelser av det skadeforebyggende arbeidet i kommunen. Slik ville jeg kunne si noe om hvordan engasjement, kjennskap og kunnskap til TL-prosjektet utøver seg blant befolkningen. Dette ble gjort ved å henvende meg til personer jeg møtte på i sentrum av Harstad. Det er viktig å påpeke at det ved å benytte en metode som «mannen i gata», ikke fører til et fullstendig tilfeldig utvalg, fordi dette blant annet forutsetter at personene faktisk har mulighet til å befinne seg i gata. Det vil si at personer som er dårlig til beins eller folk som er på jobb på dagtid (i tidsrommet jeg befant meg der), utelukkes som respondenter fordi de rett og slett ikke har mulighet til å være der. Utvalget blir følgelig ikke helt tilfeldig.

Personer en møter i gaten, kan i mange tilfeller ha det travelt. Kanskje de skal rekke en buss, på jobb, møte en venn eller er på tur til legen. Ved å ta høyde for at personer kan ha det travelt, utarbeidet jeg et kort og enkelt spørreskjema som jeg effektivt kunne krysse av «ja» eller «nei» på spørsmålene jeg stilte. Dette ville sikre at personer som er i hastverk ikke nødvendigvis må bruke mye tid for å besvare spørsmålene. Jeg åpnet likevel opp for at de som eventuelt ønsket å besvare spørsmålene mer utdypende, ville få mulighet for det. Spørreskjema ligger vedlagt. Resultatene av dette forsøket vil bli presentert i delkapittel 7.3.

3.6 Datamaterialets pålitelighet

I kvantitative undersøkelser er en ifølge Holme og Solvang (1998) opptatt av representativitet i dataene en har samlet inn. Med dette siktes det til hvorvidt en har målt det en hadde til hensikt å måle, og om dataene er pålitelige. I kvalitativ metode er ikke dette like sentralt. Det kan begrunnes med at målet med kvalitativ metode er å få en større forståelse av det forholdet en studerer, noe som ofte gjøres gjennom dialogpreget, dyptgående undersøkelse av enhetenes selvforståelse og bevissthet. Dette er videre uforenelig med kravene til pålitelighet som ligger i kvantitativ metode (Holme og Solvang, 1998).

Det finnes flere utfordringer med datainnsamling i kvalitative metoder. Holme og Solvang (1998) beskriver noen av dem. En utfordring er at forskerens forforståelse av situasjonen spiller en stor rolle. Dette er utfordrende fordi forskeren kan feiltolke situasjonen eller ha mangelfull forståelse av intervjusituasjonen. En annen utfordring i kvalitativ innsamling er at undersøkelsesenheter kan oppføre seg og handle slik han eller hun tror forskeren forventer at informanter skal. Dette kan føre til at undersøkelsesenheten ikke uttrykker seg slik han eller hun vanligvis ville gjort (Holme og Solvang, 1998). Det kan være vanskelig å avdekke hvorvidt informanten handler på en slik måte, men det er viktig at forskeren er bevisst at slike handlinger kan forekomme.

3.7 Forskningsetikk

Som forsker er det viktig å forholde seg til en rekke retningslinjer når en driver med forskning. Dersom en forsker på temaer som inneholder sensitive opplysninger skal en være ekstra påpasselig på hvordan den innhentede informasjonen blir brukt og framstilt. Dersom en ikke forsker innenfor et sensitivt tema eller innhenter sensitiv informasjon, skal en likevel forholde seg til etiske retningslinjer for forskning. Thagaard (2013) skriver blant annet at det kreves at forskeren forholder seg til etiske prinsipper i absolutt alle typer vitenskapelig virksomhet.

De mest grunnleggende prinsippene for forskning kan sies å være; informert samtykke (ikke delta på falske premisser), konfidensialitet og åpenhet rundt mulige konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet (Thagaard, 2013). Dette har jeg i min oppgave overholdt ved å sende ut informasjonsskriv og samtykkeskjema til mine informanter i forkant av intervjuet. Informasjonsskrivet inneholdt en presentasjon av hvem jeg er, min utdanningsbakgrunn, nåværende studieretning og fagområde, navn på veileder og når prosjektet forventes ferdigstilt. Jeg la også ved informasjon om innholdet i prosjektet, hva jeg ønsker å finne ut av og målet ved oppgaven. En presentasjon av den valgte metoden var også inkludert, der jeg opplyste om det forespurte intervjuets form, varighet og innhold, og at samtalen vil bli tatt opp på lydbånd. Jeg informerte også om at det er frivillig å delta og at deltakeren kan trekke seg fra prosjektet når som helst uten å oppgi grunn. I samtykkeskjemaet skrev jeg utfyllende om bakgrunnen og formålet med studieprosjektet, hva det ville si å delta i studien, hvordan utvalget ble trukket, hvordan personopplysninger og informasjon om informanten vil behandles og hvem som har tilgang til informasjonen. I dette foreligger også informasjon om anonymitet, konfidensialitet, taushetsplikt og destruksjon av datamaterialet etter ferdigstilt prosjekt. I tillegg opplyste jeg om

hvordan informantene kan bli gjenkjent i det publiserte materialet. Jeg innhentet skriftlig samtykke fra samtlige av mine informanter.

Under selve intervjuet innledet jeg med å kortfattet gjenta informasjonen som de hadde fått av meg tidligere gjennom informasjonsskriv og samtykkeskjema. Jeg informerte om hva prosjektet mitt handler om - bakgrunn og formål -, og jeg spurte om deltakeren var innforstått med hva det ville si å delta i studien. Jeg spurte også om samtykke til å ta samtalen opp på lydbåndopptak. Som Holme og Solvang (1998) beskriver er respekten for medmennesker helt essensielt for samfunnsforskning. Dette mener jeg innebærer å møte informantene på en forståelsesfull, respektfull og ydmyk måte.

Til sist kan en si som Thagaard (2013) beskriver, at etiske regler knyttet til forholdet mellom forskere, forutsetter at presentasjonen av forskningsresultater utføres med redelighet og nøyaktighet. Andre forskeres arbeid skal anerkjennes, det vil si at materialet utgitt av andre forskere eller forfattere skal refereres til ved bruk, og framstilles på en god og riktig måte. God henvisningsteknikk innebærer også å unngå plagiat.

3.8 Et handlingsteoretisk paradigme

I sosiologien er det vanlig å forklare menneskers atferd og handling ut fra ett av to store paradigmer. Det første paradigmet er strukturfunksjonalistisk og handler om hvordan menneskers handlinger er påvirket av krefter de som regel ikke kan styre selv. En tar utgangspunkt i at fenomener på makronivå har betydelig påvirkningskraft på individets atferd på mikronivå. I følge Schiefloe (2011) er det samfunnet, strukturene i samfunnet og samfunnsutviklingen som står sentralt i dette paradigmet. Dette blir kaldt for «forklaringer ovenfra». På den andre siden finner vi «forklaringer nedenfra», som ligger innenfor det som kalles for det handlingsteoretiske paradigmet (Bø og Schiefloe, 2007, Schiefloe, 2011). Det sistnevnte paradigme kan sies å ha to hovedretninger; aktørteori og symbolsk interaksjonisme.

I følge Bø og Schiefloe (2007) og Schiefloe (2011) bygger den aktørteoretiske retningen på Max Webers påpekning av at menneskene er aktører som gjennom atferd søker å virkeliggjøre mål, og at sosiologiens oppgave derfor er å finne en fortolkende forståelse av sosial handling. Weber forsøker å besvare dette ved å introdusere en teori som beskriver menneskers fire handlingstyper. Nygaard (2006) skriver at det i sosiologien er vanlig å hevde at Weber viderefører Tönnies begreper Gemeinschaft og Gesellschaft, når han benytter seg av de fire handlingstyper.

De fire handlingstypene Weber presenterer er ifølge Nygaard (2006) og Månson (2013) følgende:

1. Den tradisjonelle
2. Affektbetont
3. Verdirasjonell
4. Den formålsrasjonelle.

Den tradisjonelle handlingstypen beskriver Månson (2013) som handlinger styrt av tradisjon eller inngrodde vaner. Nygaard (2006) legger til at denne typen handlinger innebærer tilvenning, rutiner eller at en gjør noe fordi andre gjør det. De affektbetonte handlingene vil si handlinger som bestemmes av enkeltindividenes følelser. Handlingene kan preges av impulser og ser bort i fra prinsipper eller alternative handlingsveger. Den tredje handlingstypen er den verdirasjonelle, hvilket innebærer en overbevisning av en handlings etiske, estetiske eller religiøse egenverd. Den siste handlingstypen er den som kalles for den formålsrasjonelle. Formålsrasjonell innebærer handlinger som fører til et bestemt mål. Aktøren setter seg bestemte mål, og vil handle ut i fra de beste alternativene for å oppnå målene (Nygaard, 2006, Månson, 2013).

I sosiologien vil det være interessant å finne ut hvorfor mennesker handler slik de gjør. Hvilken motivasjon ligger til grunn? Hvorfor velger en det ene handlingsalternativet over det andre? Hva er sammenhengen mellom handling og konsekvens? Bø og Schiefloe (2007) og Schiefloe (2013) beskriver hvorfor de fire handlingstypene er anvendbare for å forstå menneskers atferd. For det første må en få kartlagt hvilket mål som søkes oppnådd gjennom atferden aktøren har. For det andre er det et vesentlig poeng å klargjøre hva aktøren tenker om sammenhengen mellom mål og middel. Bø og Schiefloe (2007:51) reiser i denne sammenheng et viktig spørsmål: *Hva slags handlinger vil være de mest fornuftige når en vurderer utbytte, kostnader og alternativer i forhold til hverandre?* Dette er et spørsmål aktøren kan stille seg selv, eller en vurdering som aktøren kanskje gjør helt ubevisst, men Bø og Schiefloe (2007) peker på at svaret kan være ganske klart når det er snakk om nettverksdanning; det lønner seg å involvere seg i slike sammenhenger.

Dette avsnittet er en vitenskapsteoretisk digresjon. Bakgrunnen for å skrive et avsnitt om det handlingsteoretiske paradigme handler om at TL i Harstad kommune var en konsekvens av handlinger nedenfra og opp. Videre kan en anse TL å være en formålsrasjonell handling, der

formålet med å benytte seg av metoden er å oppnå et vedvarende lavt skadenivå i kommunen. I tillegg vil både Weber og Tönnies også bli nevnt senere i oppgaven, henholdsvis under entreprenørskapsteori og nettverksteori.

4 Teoretisk rammeverk

Gjennom dette kapittelet vil det teoretiske rammeverket for oppgaven bli presentert. Denne oppgaven benytter seg av et bredt teoretisk inntak for å kunne beskrive TL-prosjektet i perspektivet «over tid». Hypotesen i denne oppgaven har dannet grunnlaget for valg av teori, der det tenkes at et samspill mellom entreprenørskap, formell og folkelig forankring, kunnskap og nettverk har betydning for kommunens arbeid med skadeforebygging.

4.1 Introduksjon

Når det kommer til ulykkes- og skadeforebygging i kommunene er ansvaret fordelt mellom en rekke ulike aktører. Som kjent innehar kommunen en stor del av dette ansvaret blant annet fordi kommunen besitter ulike roller. Det har tidligere vært nevnt at kommunene opererer som lokal folkehelsemyndighet, men kommunene er også lokal plan- og bygningsmyndighet, lokal samfunnssikkerhetsmyndighet, vegholder, brannmyndighet m.m. Alle disse myndighetsrollene har et tilhørende ansvar for forebygging av skader og ulykker. Utover kommunens ansvar sitter også fylkeskommunen, fylkesmannen, politiet, Statens vegvesen mfl. med ansvar for forebygging (Statens vegvesen 2014). Til tross for disse ansvarsområdene kan organiseringen av ulykkesforebygging være ulik i de forskjellige kommunene. I Harstad kommune er denne organiseringen gjort gjennom Trygge lokalsamfunn-modellen, og det er her vi må reise spørsmål om hvorfor og hvordan Harstad kom så tidlig «på banen». Et nærliggende spørsmål her vil være om det dreier seg om entreprenørskap, heller enn at Harstad implementerer en løsning som er utviklet av andre, mer som en politisk/administrativ oppfølging. Spørsmål som reiser seg da er for eksempel om det er enkeltpersoner eller en bestemt gruppering som står bak initiativet som førte til at Harstad kommune som første norske kommune tok tak i denne modellen?

I dette kapittelet vil jeg drøfte noen relevante teoretiske tilnærminger til hvordan utvikling av tiltak eller policy lokalt finner sted. Hypotesen for dette prosjektet er som nevnt at et samspill mellom entreprenørskap (for eksempel av typen «ildsjeler»), uformelt samarbeid i form av nettverk og formell organisering sammen kan være utslagsgivende for å forstå vellykket oppstart og ikke minst vedlikehold og et vedvarende «trykk» på skadeforebyggingsarbeid. I den sammenheng vil det derfor være relevant å se nærmere på entreprenørskapsteori, og hvordan entreprenørskap kan knyttes til nettverksteori, samt til hvordan en formell policyutvikling kan knyttes til, eller understøttes av, mobilisering av befolkningen og sivilsamfunnet.

Jeg har valgt å dele TL-prosjektet i Harstad kommune inn i tre ulike faser som kan beskrives gjennom valget av teorier. Den første fasen kaller jeg for *oppstartsfasen*. Dette er fasen fra Trygge lokalsamfunn som modell og metode blir oppdaget og tatt inn som skadeforebyggingsmetode i Harstad kommune, til kommunen blir sertifisert som Trygt lokalsamfunn. Den andre fasen er *formaliseringsfasen*, som omhandler hvordan ulykkesforebygging blir implementert i kommunens planlegging, samt hvordan den formelle organiseringen av prosjektet utvikles. Den tredje fasen har jeg kalt for *rutiniseringsfasen*, som sikter til forbindelser i lokalsamfunnet, nettverksdanning og nasjonale nettverk for skadeforebygging. Slik det framkommer innledningsvis er det en mulighet at entreprenørskap står sterkt i oppstarten av ulykkesforebyggende arbeid. Det er også en mulighet at nettverksdannelse rundt denne oppgaven spiller en stor rolle for hvordan det ulykkesforebyggende arbeidet forløper i en kommune, og at disse to sammensatt kan være en utslagsgivende faktor for hvorvidt utvikling i forebygging forekommer. Med bakgrunn i dette vil jeg videre fremstille både entreprenørskapsteori, nettverksteori, teori om formell organisering (institusjonalisering) og folkelig forankring (mobilisering). Disse teoriene blir presentert som et forsøk på å videreutvikle og operasjonalisere problemstillingen og styre datainnsamling, og vil til slutt bli drøftet mot empirien.

4.2 Tverrfaglighet eller flerfaglighet?

Gjennom dette kapittelet er det en stor bredde i teoretiske tilnærminger. Dette henger sammen med å kunne belyse og forstå de ulike fasene av prosjektet med TL i Harstad kommune. Det handler om utviklingen av TL over tid og hvordan de ulike teoriene kan belyse de ulike fasene prosjektet har vært innom opp gjennom årene. En tredje grunn er et forsøk på å forstå hvordan Harstad kommune har opprettholdt et fokus på skadeforebygging, og hvordan dette har blitt møtt av kommunens befolkning. De teoretiske inntakene kan henholdsvis sies å være fra fire ulike fagdisipliner. Entreprenørskapsteori kan knyttes til antropologien, organisasjonsteori til statsvitenskap, nettverksteori til sosiologi og teori om mobilisering kan blant andre knyttes til planleggingsfag. Spørsmålet som reiser seg da, er hvorvidt denne oppgaven benytter seg av en form for tverrfaglighet eller en form for flerfaglighet.

I akademia er tverrfaglighet ofte forstått som en sammensetting av ulike fagbakgrunner som arbeider på hvert sitt felt med en problemstilling. Personer fra ulike fagdisipliner arbeider med et problem og setter sine faglige kunnskaper sammen i et sluttprodukt. Et tverrfaglig samarbeid innebærer derfor at de ulike kunnskapsfeltene som deltar i prosessen, vil anse det som sin

oppgave å løse problemet sammen (Lauvås og Lauvås, 2004). Forskningsaktiviteter i et tverrfaglig perspektiv handler om å bruke modeller og teorier fra ulike fag som sammen utgjør et sluttprodukt med innspill fra de ulike fagene. Lauvås og Lauvås (2004) beskriver hvordan flerfaglighet på sin side ikke fordrer direkte kontakt mellom personene fra de ulike disiplinene. I motsetning til tverrfaglighet vil sluttproduktet av flerfaglighet ikke være ett sammensatt produkt av de ulike fagene, men heller at de ulike fagene beholder sine særegne perspektiver. En kan se for seg en slags avstand mellom de ulike fagene, til tross for at en belyser det samme problemet.

I denne oppgaven benyttes tverrfaglighet. Dette begrunnes i at teoriene som kan knyttes til ulike fagdisipliner forklares for å belyse ett og samme fenomen. De trekkes ned og settes sammen for å besvare den overordnede problemstillingen. Teoriene blir presentert hver for seg i dette kapitlet, men vil senere bli satt sammen for å besvare oppgavens problemstilling og hypotese. En annen grunn for å snakke om tverrfaglighet, er at TL-modellen fordrer kommunen eller andre aktører som arbeider med ulykkesforebygging å nettopp gjennomføre det på tverrfaglig vis. Selv om flerfaglighet og tverrfaglighet inneholder mange av de samme elementene, vil en flerfaglig tilnærming til et fenomen kunne sies å beholde sine respektive fagdisipliner separert. Resultatet av en slik tilnærming vil være ulike faglige begrunnelser og forklaringer av fenomenet. I tverrfaglighet vil derimot resultatet være ett samlet produkt, hvor de ulike fagene har gått sammen for å forklare fenomenet.

4.3 Entreprenørskapsteori

Gjennom dette delkapitlet vil det bli gitt en presentasjon av entreprenørskapsteori⁷, med hovedvekt på samfunnsentreprenøren. Begrepet entreprenør brukes i flere ulike fagmiljøer og i forskjellige deler av samfunnet, men har historisk sett vært i særlig grad knyttet til økonomifaget. Det har også lenge eksistert en stor faglig uenighet om hva som kan kalles den «riktige» definisjonen av en entreprenør (Casson, 2010), og følgelig vil en kunne finne mange ulike begrepsdefinisjoner. Dette kan ha sammenheng med at entreprenørskap kan oppstå uavhengig av tilknytning til fagretninger.

---

⁷ Grunnet strenge retningslinjer for kildehenvisning ved bruk av eget arbeid, er jeg nødt til å nevne at deler av resonnementene i dette delkapitlet bygger på et tidligere arbeid med entreprenørskapsteori (SPL-3006, Regional næringsutvikling). Sentrale teoretiske poeng som er blitt behandlet tidligere er også nevnt i dette delkapitlet. Ingen tekst er «klipt og limt», men behandlet på nytt, omformulert og flettet inn for å passe denne oppgavens tema.

Begreper som gründer, etablerer, grunnlegger eller nyskaper er i mange tilfeller brukt synonymt med begrepet entreprenør. Det kan også sikte til en utbygger, men denne forståelsen av begrepet er ikke relevant for denne oppgaven. Casson (2006) mener moderne akademisk litteratur om entreprenørskap ikke vokste fram før om lag 30 år siden, men som vi skal se i neste avsnitt kan en finne definisjoner helt tilbake til 1800-tallet. Videre i dette delkapittelet vil det bli gitt en presentasjon av ulike definisjoner av begrepet entreprenør, før jeg går videre til å beskrive det egenskaper ved samfunnsentreprenøren.

4.3.1 Ulike forståelser av entreprenørskap

Entreprenørskap i forståelsen av å bringe innovative løsninger på gamle «utfordringer» er sannsynligvis ikke et nytt fenomen, til tross for at akademia tidligere ikke har hatt et betydelig fokus på entreprenørskapsteori. For å finne definisjoner av entreprenørskap kan en ifølge Swedberg (2000) blant annet gå tilbake til Max Webers (1864-1920) tid. I følge Weber oppstår entreprenørskap bare i en bytteøkonomi og kan derfor ikke begrunnes ut fra en enkeltpersons handlinger. En må derfor også se entreprenørskapet i sammenheng med økonomisk handling. Swedberg (2000) skriver at Webers syn på entreprenøren ofte sammensettes med hans teori om karisma – det handler om en person som folk ønsker å følge, på grunn av hans eller hennes unike personlighet. Entreprenørskapet definerer Weber derimot som [...] *the taking over and organization of some part of an economy, in which people's needs are satisfied through exchange, for sake of making a profit and at one's own economic risks* (Weber [1898] 1990:57 ref. i Swedberg, 2000:26). Her sikter Weber til entreprenørskap i et økonomisk perspektiv, der menneskers behov tilfredsstilles gjennom bytte. Dette gjennomføres på grunnlag av egen økonomisk risiko, selv om målet er å oppnå profitt.

Schumpeter (2000) har også vært en stor bidragsyter når det kommer til entreprenørskap i økonomifeltet. Hans forståelse av entreprenøren er at vedkommende utfører nye kombinasjoner ved bruk av allerede eksisterende ressurser. Videre mener Schumpeter (2000) at alle kan bli entreprenører, så snart han eller hun utfører nye kombinasjoner. En annen definisjon av entreprenørskap ble utviklet av Jeffrey. A Timmons. I motsetning til Webers utelukkende økonomiske aspekt i sin definisjon, klarer Timmons å formulere entreprenørskapet på en måte som gjør den anvendbar innenfor alle ulike fagretninger.

Entrepreneurship is a human, creative act that builds something of value from practically nothing. It is the pursuit of opportunity regardless of the resources, or lack of resources, at hand. It requires vision and the passion and commitment to lead others

in the pursuit of that vision. It also requires a willingness to take calculated risks.
(Timmons, 1994:48 ref. i Lambing og Kuehl, 2000:14)

Det handler med andre ord om at entreprenørskapet består av kreativ menneskelig verdiskaping, bygd opp fra nærmest ingenting. Selv om Timmons definisjon åpner opp for entreprenørskap på flere samfunnsarenaer, har Weber og Timmons «risiko» til felles i sine definisjoner. Det kan ha noe med at å skape noe nytt, sjelden kommer uten risiko. En vet aldri hvordan et nytt produkt, en ny løsning eller en ny vending vil bli tatt imot av resten av verden. Timmons definisjon av entreprenørskap er mer relevant for denne oppgaven enn Webers, fordi den inkluderer et bredere spekter av retninger og kan inkluderes i sammenheng med samfunnsutvikling. Bakgrunnen for å ta med Webers definisjon i denne oppgaven, er for å vise at entreprenørskap ikke er et nytt fenomen og illustrere at det finnes ulike forståelser av entreprenørskap. I tillegg må det nevnes at entreprenørskapsteorier har blitt brukt siden 1800-tallet for å forklare innovasjon i industri, og økonomifaget står sterkt i den sammenheng (Casson, 2010).

Som en forstår ut fra oppgavens tema, er ikke økonomisk entreprenørskap det vesentlige å belyse her. Derfor vil jeg i det følgende gå nærmere inn på en entreprenørskapsteori som er mer nærliggende denne oppgavens hypotese; teori om samfunnsentreprenøren.

4.3.2 Samfunnsentreprenøren.

Samfunnsentreprenørskap [...] defineres som aktiviteter eller prosesser der noen oppdager, definerer og videreutvikler en idé, der målet er å skape positive, kollektive verdier for et lokalsamfunn (Johannisson 1990, Paredo og Chrisman 2006, ref. i: Borch og Vestrum, 2010:84).

I boken «Innovative bygdemiljø – Ildsjeler og nyskappingsarbeid» (2010) av Odd Jarl Borch og Anniken Førde [red.] rettes oppmerksomheten mot samfunnsentreprenørens karakteristikk og egenskaper i sammenheng med samfunnsutvikling, da spesielt i bygdemiljø, men også i større lokalsamfunn. Borch og Førde (2010) beskriver at begrepet samfunnsentreprenørskap brukes om prosesser som leder fram mot nye fellesskapsløsninger. Når det kommer til begrepet samfunnsentreprenør er det en person [...] *som bidrar med stor egeninnsats, evner å skape entusiasme og følelse av fellesskap, og gjerne har gode evner til å lede komplekse prosesser* (Borch og Førde, 2010:18). Det vil si at samfunnsentreprenøren bruker disse egenskapene i prosesser som fører til løsninger som gagnar fellesskapet eller lokalsamfunnet. Borch og Førde (2010) mener også at samfunnsentreprenøren er sentral i sosiale nettverk fordi vedkomne klarer

å se muligheter og har evne til å aktivere det gitte nettverket. Disse karakteristikene vil en kunne kjenne igjen i det som på folkemunne ofte kalles en ildsjel. Samfunnsentreprenør og ildsjel kan dermed i mange tilfeller betegne samme type person.

Alsos (2010:27) trekker en rød tråd gjennom ulike entreprenørskapsforståelser når hun beskriver at en kan se hvordan samfunnsentreprenørene skaper samfunnsmessige verdier på samme måte som entreprenører bidrar til å skape økonomiske verdier i næringslivet. Forskjellen kan sies å ligge i de ulike interessene entreprenøren har innenfor de to forståelsene av entreprenørskap (økonomi=profitt, samfunn=verdier).

Borch og Vestrum (2010) stiller et interessant spørsmål: *Hvilke aktører og hva slags støtte trengs rundt en samfunnsentreprenør på veien til suksess?* Spørsmålet er også relevant å ta opp i sammenheng med denne oppgaven, fordi suksess i skadeforebyggende arbeid er antatt å være avhengig av samspillet mellom flere faktorer. Det er også grunnlaget for teorivalget i denne oppgaven. Borch og Vestrum (2010) beskriver videre hvordan organisasjoner oppstår som et resultat av samfunnsentreprenørens handlinger, og hvordan de kan utnyttes i utviklingen og gjennomføringen av nye samfunnsprosjekter. Et slikt resultat er det mulig å se i TL-prosjektet i Harstad, noe jeg vil komme tilbake til senere. I følge Borch og Vestrum (2010) ser en også på hvordan samspillet mellom ulike bidragsytere fungerer. Sistnevnte kan derfor også knyttes til dette prosjektets hypotese som reiser spørsmål om samspill mellom ulike aktører.

Borch og Vestrum (2010) presiserer at samfunnsprosjekter ofte knyttes til enkeltpersoner, men at samfunnsentreprenørskap kan anses som opprettelse av en ny organisasjon eller aktivitet med bakgrunn i en kollektiv prosess som består av innsatsen fra mange ulike aktører. Dette handler om at en samfunnsentreprenør – egentlig uansett prosjekt en ønsker å starte opp – er avhengig av støttespillere for å kunne gjennomføre prosjektet. En gründer som ønsker å starte et nytt kafékonsept er for eksempel avhengig av støtte fra familie (moralsk støtte, fri fra barnepass, motivasjon m.m.), investorer (folk med penger), samarbeidspartnere (der de kjøper produkter fra) og venner/frivillige (hjelp til oppussing av lokaler). På samme måte er samfunnsentreprenøren avhengig av aktører som ønsker å bidra i utviklingsprosessen av samfunnsprosjektet. I slike tilfeller kan entreprenøren knyttes til nettverk.

Borch m.fl. (2008 ref i: Borch og Vestrum, 2010) beskriver hvordan tilgangen til nødvendige ressurser kan være utfordrende å få tak på i samfunnsprosjekter. Her er det snakk om ressurser som sponsorer eller etablering av kommersiell virksomhet, frivillige organisasjoner og den politiske arenaen som knyttes til kommunal og fylkeskommunal forankring. Å få innpass til

disse er for samfunnsentreprenøren et viktig steg i utviklingen av prosjektet og for å lykkes. Noe en kan se gjennom litteratur om samfunnsentreprenørskap er at samfunnsprosjekter som regel krever et bredt spekter av underleverandører på alle nivåer i utviklingsprosessen, og aller helst helt fram til prosjektets gjennomføring. I tillegg er en vellykket satsing avhengig av andre ressurspersoner med funksjonelle og sosiale bånd (Borch mfl., 2008 ref. i: Borch og Vestrum, 2010:83). Ulike typer ressurser må mobiliseres fra ulike samfunnsarenaer, både private offentlige og friville arenaer og det er her blant annet her den tverrsektorielle innsatsen spiller en rolle.

Å ha evnen til å engasjere og mobilisere de nødvendige ressursene er kjennetegn ved en samfunnsentreprenør som har fått gjennomslag for sin idé. Med bakgrunn i dette skal jeg i det følgende gi en presentasjon av samfunnsentreprenørens rolle og stegene i en utviklingsprosess. Som nevnt ovenfor er samfunnsentreprenøren en «oppstartsmann» av et prosjekt, men hvordan entreprenøren jobber seg fram til etablering og gjennomføring av et prosjekt vil bli presentert i det følgende avsnittet.

4.3.3 Samfunnsentreprenørens rolle og stegene i prosessen.

Et prosjekt må nødvendigvis ifølge Borch og Vestrum (2010) inneholde en rekke ulike roller for å lykkes. En må for eksempel ha en samfunnsentreprenør, en administrator, en motivator, en lokal ressursbygger og en rolle som innebærer å være brobygger. De ulike rollene fører også med seg ulike ansvarsområder, men det er ikke dernest gitt at én person ikke kan besitte flere ulike roller. I noen tilfeller har en person flere av de nevnte rollene, i andre tilfeller har personen bare en. Borch og Vestrum (2010) vektlegger at samfunnsentreprenøren er den personen som henter fram ideen, lanserer den og som går i bresjen for å få den realisert. Likevel kan en for eksempel i enkelte tilfeller se at den samme personen også påtar seg den administrative rollen i prosjektet og opererer på den måten på flere plan, altså at vedkommende fyller ulike roller i utviklingsprosessen.

Alsos (2010) kommer også inn på samfunnsentreprenørens rolle, men spesifiserer at rollene kan variere i ulike typer prosjekter og i hvilken fase prosjektet er i. I det hun kaller idéfasen, som er den perioden der mulighetene åpner seg og ideene skapes, er samfunnsentreprenørens rolle å identifisere eller konkretisere problemet eller se en mulighet, samtidig som han eller hun har en idé for å kunne løse problemet eller utnytte muligheten (Alsos, 2010). Hun mener at å se muligheten er et viktig kjennetegn ved en entreprenør, uten å kunne oppdage mulighetene vil en heller ikke skape en idé om utvikling. En annen viktig rolle for samfunnsentreprenøren

mener Alsos (2010) er å være den som tar initiativ og setter i gang samfunnsmessige aktiviteter. Som beskrevet i forrige avsnitt er samfunnsentreprenøren avhengig av tilgangen på andre ressurser, i mange tilfeller gjelder dette frivillig innsats fra andre. Dette innebærer at samfunnsentreprenøren bør besitte egenskapen av å kunne skape engasjement rundt prosjektet slik at flere ønsker å delta. I tillegg skriver Alsos (2010) at en annen rolle samfunnsentreprenøren har er å mobilisere ulike ressurser, som igjen krever at entreprenøren har et godt nettverk i og utenfor lokalsamfunnet. Alsos (2010) kaller dette for en *koblings –og mobiliseringsrolle*. Samfunnsentreprenøren må med andre ord kunne få tak i de personer eller aktører som kan være med å drive prosjektet fram.

Når prosjektet først har blitt etablert går det over i en driftsfase, det er en fase der Alsos (2010) mener samfunnsentreprenøren er fullstendig avhengig av noen som kan drive prosjektet for at ideene og initiativene skal kunne leve videre. Hun skriver at uten disse personene i prosjektene, vil prosjektene dø ut. Dette betyr ikke at samfunnsentreprenøren nødvendigvis forsvinner fra sitt eget prosjekt, men heller at han eller hun kanskje må revidere sin rolle i prosjektet. Dette kan som nevnt tidligere sikte til en administrativ rolle eller en rolle som motivator. De ulike rollene krever ulike egenskaper og samfunnsentreprenøren må derfor være seg endringene bevisst. I andre tilfeller kan det hende som Alsos (2010) beskriver at prosjektet fungerer mer som en stafettpinne som videreføres fra en samfunnsentreprenør til en annen etter hvert som ny kunnskap, egenskaper eller ferdigheter blir nødvendige.

Videre er det ikke gitt hvem som kan bli en samfunnsentreprenør. I følge Borch og Førde (2010) kan denne personen komme fra alle kanter av landet. Dette er også i tråd med Schumpeters (2000) beskrivelse av entreprenøren. Han beskriver at alle som utfører nye kombinasjoner er en entreprenør i det han eller hun gjør det. For å bli en entreprenør må et individ besitte en rekke egenskaper, men det foreligger ingen krav til status og klasse eller lignende for å få det til. Så i teorien kan hvem som helst bli en samfunnsentreprenør, gitt at vedkomne besitter de egenskapene beskrevet ovenfor. Rønning (2010:53) skriver på den ene siden at samfunnsentreprenørene er personer som forfølger muligheter til å skape noe for fellesskapet og bidrar på den måten til en positiv utvikling for lokalsamfunnet. På den andre siden beskriver han også hvordan samfunnsentreprenørskap kan ansees som en iboende egenskap i et lokalsamfunn, og forklarer dette ved at befolkningen selv identifiserer problemene og tar på den måten kontroll over sin egen utvikling.

Alt i alt handler samfunnsentreprenørskap om å se mulighetene og potensialet for utvikling i lokalsamfunnet en er opptatt av, og å gjøre noe med det. Å skape engasjement i befolkningen

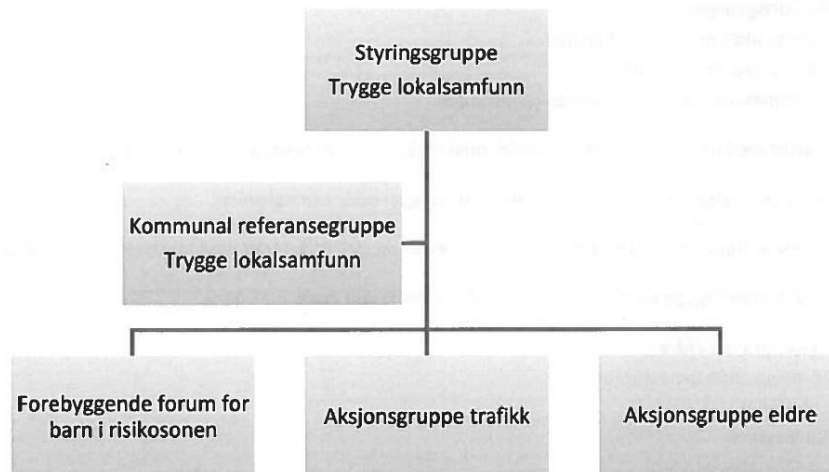
og mobilisere ressurser er også viktige egenskaper ved samfunnsentreprenøren. Den som tar tak i slike prosjekter, er trolig en person som besitter egenskapene og karakteristikkene beskrevet gjennom dette kapitlet. Når det er sagt er det ett spørsmål som klart reiser seg etter denne gjennomgangen av ulike forståelser av entreprenører og entreprenørskap; har Harstad kommune faktisk hatt et entreprenørskap i Trygge lokalsamfunn-prosjektet? En finner likhetstrekk mellom både økonomisk og samfunnsmessig entreprenørskap. Det handler i begge tilfeller om å skape noe nytt, om innovasjon, men samfunnsentreprenørens rolle innebærer sosiale utfordringer som trenger en ny løsning.

Når oppstartsfasen kanskje kan forklares ut fra et perspektiv på entreprenørskap, er neste steg å finne et verktøy som kan belyse hvordan TL blir implementert i kommunens planer. At TL som modell og metode for skadeforebygging blir mer institusjonalisert kan være et av suksesskriteriene for å sikre måloppnåelse. Den formelle forankringen i kommunen kan mulig beskrives gjennom å kaste lys på organisasjonsteori.

4.4 Organisasjonsteori

Helt sentralt i organisasjonsteorien står et ønske om å forstå hva som skjer i organisasjoner, og hvordan ulike organisasjoner fungerer (Jacobsen og Thorsvik, 2007:12).

Den andre teorien jeg antar kan bidra til å svare på problemstillingen er organisasjonsteori. Organisasjonsteori er mye brukt innenfor økonomisk-administrative fagretninger og knytter seg ofte opp mot marked og bedriftsutvikling. Prosjektet jeg studerer retter seg ikke direkte mot dette, men det betyr ikke at teoriene ikke er overførbar til andre fagretninger. Som vi skal se under delkapittel 4.4.1 finnes det mange ulike organisasjoner og at disse knytter seg til ulike sektorer i samfunnet. Bakgrunnen for å benytte organisasjonsteori i denne oppgaven er fordi det er viktig å vise at Trygge lokalsamfunn er formelt organisert og ikke bare et personbasert tiltak eller ad hoc tiltak. I Harstad kommune har denne formelle organiseringen endret seg over tid, men ett eksempel på organisering er figur 2.3 som du så under delkapittel 2.4. På neste side ser du den nyeste organiseringen av Trygge lokalsamfunn i Harstad, vedtatt i 2016.

Figur 4.1 organisering Trygge lokalsamfunn i Harstad pr. 2016 (Harstad kommune, 2018/vedlegg 6).

Denne organiseringen kan se noe annerledes ut enn den som ble presentert i kapittel 2, men annet enn i selve illustrasjonen er det ikke så mange forskjeller. Under styringsgruppen Trygge lokalsamfunn finner vi også i denne organiseringen ordfører, rådmann, politiet, Statens Vegvesen, UNN og UiT. Den kommunale referansegruppen består av kommuneoverlege, enhetsledere ved areal – og byggesakstjenesten, drift – og utbyggingstjenesten, økonomi – og utviklingstjenesten, bygg – og eiendomstjenesten, kommunalsjef for helse og omsorg og kommunalsjef oppvekst.

Den kommunale referansegruppen møtes ved behov, dette kan for eksempel være når aksjonsgruppene foreslår tiltak som skal implementeres i den kommunale organisasjonen. Referansegruppen kan iverksette tiltak i egne organisasjoner eller på tvers av organisasjoner, gjennom vedtak i virksomhetsplaner som er i samsvar med strategiplanen. Referansegruppen har også ansvar for at evaluering av nye tiltak gjøres.

Aksjonsgruppene består av en rekke aktører som kan relateres til den aktuelle gruppen. For eksempel finner vi i «aksjonsgruppe eldre» blant andre Eldrerådet, Frivillighetssentralen, Bergsodden sykehjem m.fl. «Aksjonsgruppe trafikk» innebærer politiet, Statens vegvesen og drift – og utbyggingstjenesten m.fl. Aksjonsgruppenes formål er å drive aksjoner i fastsatte årshjul, analysere problemstillinger og komme med ideer, muligheter og løsninger. En grunn til at organiseringen endrer seg noe over tid, kan blant annet henge sammen med at

aksjonsgruppene evalueres underveis og opprettes og avsluttes i tråd med lokalsamfunnets behov⁸.

Gjennom dette delkapittelet vil jeg gi et innblikk i organisasjonsteori, der jeg vektlegger begrepene organisering, arbeidsfordeling og koordinering. Jeg vil først prøve å definere begrepet organisasjon og hva det innebærer. Videre vil jeg gå inn på organisering, arbeidsfordeling og koordinering, som kan være aktuelle for å forstå særlig kontinuiteten i Trygge lokalsamfunn-prosjektet. Organisasjonsteori er relevant for denne oppgaven fordi den kan bidra til å vise at Trygge lokalsamfunn-prosjektet ikke er et rent personbasert tiltak, i alle fall ikke over tid. Det er heller ikke et klassisk byråkrati eller en forvaltet enhet som opererer ut fra et nasjonalt lovverk. I tillegg vil organisasjonsteorien kunne være med på å si noe om hvordan et slikt prosjekt overlever over tid og hvordan en således kan sikre kontinuiteten i et slikt arbeid.

4.4.1 Hva en organisasjon er

De aller fleste vil kunne redegjøre for en organisasjon de kjenner til, for eksempel en bedrift, en fotballklubb, et sykehus eller en frivillig organisasjon de selv er en del av. Eriksson-Zetterquist, Kalling, Styhre og Woll (2014) påpeker at vi alle til enhver tid er medlemmer i en organisasjon, og vi vil alltid finne organisasjoner rundt oss. En organisasjon kan i korte trekk beskrives som en samling av flere mennesker som samhandler med hverandre og jobber for et felles mål. Eriksson-Zetterquist m.fl. (2014) mener familie og vennegjenger kan kalles en organisasjon, men Jacobsen og Thorsvik (2007) er ikke enig i denne påstanden. Sistnevnte mener vennegjenger og familie utelukkes fra begrepet organisasjon på grunnlag av kjennetegnene som ligger i begrepet. En tidlig definisjon av begrepet organisasjon er formulert av Chester Barnard (1938:72) og lyder som følger; *a system of conciously coöordinated personal activities or forces*. Her vektlegger Barnard samarbeid mellom mennesker for at en organisasjon i det hele tatt skal bli til. Barnards teori om organisering vil bli videre presentert på de følgende sidene. Eriksson-Zetterquist m.fl. (2014) understreker likevel at definisjoner av begrepet organisasjon i ettertiden har blitt revidert og mer tilpasset moderne organisasjoner, men innenfor organisasjonsteori står denne definisjonen fortsatt sterkt.

---

⁸ Informasjonen om organiseringen er hentet fra vedlegg 6 som jeg fikk av en informant.

Ifølge Berg (2014) brukes begrepet organisasjon i samfunnsvitenskapen forholdsvis om et kollektiv som er bygd opp for å fremme ett eller flere formål, eller sett av verdier. Dette fører til en bredere forståelse av hva en organisasjon er, enn det som kan fremkomme innenfor den økonomisk-administrative fagretningen. Et typisk eksempel innenfor organisasjonsteori er Henry Fords bilproduksjon⁹. I samfunnsvitenskapen er det derimot at deltakerne i organisasjonen har et felles mål og at det eksisterer retningslinjer for arbeidet deltakerne utfører for å nå målet, som definerer at en gruppe er en organisasjon og ikke en annen form for sosial gruppering (Jacobsen og Thorsvik, 2007). I TL er det felles målet å redusere antall skader og ulykker, og å opprettholde et lavt skadenivå over tid. Retningslinjene kan blant annet sies å være kunnskapsgrunnet og den tverrfaglige innsatsen som TL bygger på. Berg (2014) mener videre at fellestrekket ved de fleste organisasjoner er at de inneholder formaliserte regler, autoritetsrelasjoner, at de er basert på arbeidsdeling og at medlemskap er begrenset.

4.4.2 Organisering, arbeidsfordeling og koordinering.

En vesentlig del av organisasjonsteorien tar for seg formell organisering, arbeidsfordeling og koordinering. Disse begrepene kan også trekkes fram som viktige momenter i TL-prosjektet i Harstad kommune. Dette har sammenheng med at TL har vedtatt en formell organisering, der arbeidsfordeling er spesifisert. TLs koordinator har oppgaven med å koordinere arbeidet mellom sektorer, nivåer og etater i kommunen, samt en funksjon som sekretær i diverse møter med organiseringens aktører. Bø og Schiefloe (2007) mener at arbeidsdeling og koordinering er to hovedelementer ved organisering. Dette innebærer at en organisasjon må inneholde spesifisering, fordeling og koordinering av arbeidsoppgavene (Jacobsen og Thorsvik, 2007). I det videre vil det bli gitt en fremstilling av disse tre begrepene med bakgrunn i Chester Barnards teori om organisering i klassisk organisasjonsteori og Mintzbergs syn på strukturering gjennom organisasjonsformer.

Organisering

En som tidlig satte spor i teorier om organisering var den nevnte Chester Barnard da han ga ut boken *The functions of the Executive* i 1938 (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2014). Hans retning innenfor organisasjonsteorien kan ses på som en motsetning til tidligere teorier der en tenkte at mennesket styres ut fra økonomiske motiver. I følge Eriksson-Zetterquist m.fl. (2014) beskriver Barnard hvordan menneskers vilje og ønske til å samarbeide ligger til grunn for organisering.

---

⁹ Se for eksempel Skorstad, 2002, Jacobsen og Thorsvik, 2007 og Eriksson-Zetterquist m.fl, 2014.

Dette innebærer at organisering springer ut fra et ønske om å samordne våre handlinger, og har derfor lite med økonomiske begrunnelser å gjøre. Fordi vi velger å samarbeide, får vi også et behov for å koordinere våre aktiviteter og handlinger, og i Barnards teori er det slik en organisasjon oppstår. Organiseringen og organisasjonen er videre avhengig av at vi har vilje til å samarbeide, evne til å kommunisere og at det foreligger et felles mål som alle medlemmene av organisasjonen er enige om (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2014).

Barnard (1938) deler inn i formelle og uformelle organisasjoner. Dette kan videre knyttes opp mot formelle og uformelle elementer i organisasjonen. Jacobsen og Thorsvik (2007) beskriver hvordan formell struktur kan ansees som et skjelett av organisasjonen. Her finner vi ofte et organisasjonskart som sier noe om fordeling av arbeidsoppgaver, koordinering og administrative ordninger for styring. De uformelle elementene sier mer om personlig interesse, verdier, normer og sosialt samhold. Organiseringen kan således sies å komme til uttrykk gjennom organiseringens struktur. I neste avsnitt vil det bli gitt en presentasjon av en slik struktur og hva koordinering og arbeidsfordeling innebærer i en organisasjon.

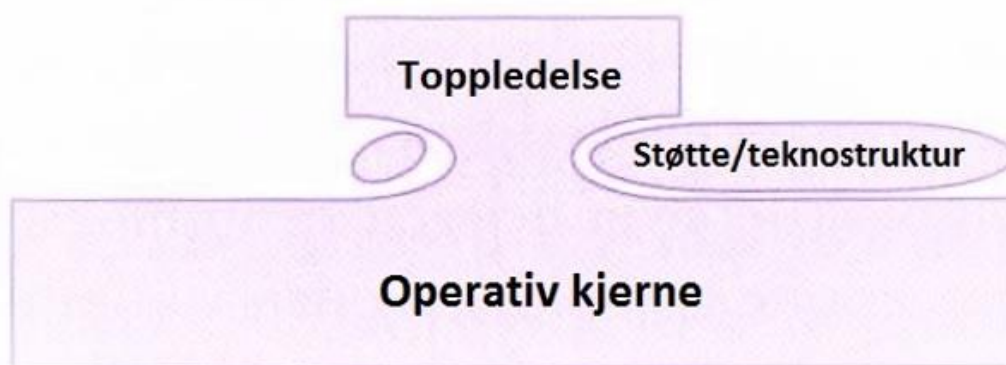
Minztbergs profesjonelle byråkrati

Henry Mintzberg er en organisasjonsteoretiker som har tatt for seg arbeidsfordeling, ansvarsfordeling og typiske organisasjonsformer (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2014). Organisasjonsformer er en struktur som kan si noe om hvordan en fordeler, styrer og koordinerer arbeidet. I dette avsnittet vil hovedvekten ligge på hans teori om organisasjonsformen «det profesjonelle byråkratiet». Grunnen til dette er fordi en kan se likheter mellom denne organisasjonsformen og den vedtatte strukturen til TL i Harstad kommune (anno 2016) som ble presentert på side 38. Mintzberg mener at en organisasjon består av fem deler. I følge Jacobsen og Thorsvik (2007:87-8) og Eriksson-Zetterquist m.fl. (2014:158-9) innebærer de fem delene følgende;

1. *En operativ kjerne* som utfører det arbeidet organisasjonen trenger for å oppnå sine mål.
2. *En toppledelse* som har det øverste administrative ansvaret for organisasjonen.
3. *En mellomledelse* som har ansvar for tilsyn og koordinering av produksjonen. I tillegg skal mellomledelsen formidle informasjon mellom leddene i systemet.
4. *Teknostrukturen* er en gruppe utenfor produksjonen, men er den som legger planer, lager rutiner og sørger for utvikling.
5. *Støttestrukturen* består av de som utfører nødvendige oppgaver for at organisasjonen skal fungere. Dette kan dreie seg om renhold, kantinearbeid, sentralbord og lignende.

Jacobsen og Thorsvik (2007) påpeker at de ulike delene av en organisasjon kan variere både i størrelse og betydning, og at det på bakgrunn av dette kan gi utslag i ulike organisasjonsformer. Mintzberg beskriver fem slike organisasjonsformer. I denne oppgaven er det mest hensiktsmessig å gå nærmere inn på «Det profesjonelle byråkratiet» som organisasjonsform, fordi en kan se likhetstrekk med TL i Harstad kommune. Organisasjonsformen kan være med på å beskrive den formelle strukturen av TL i Harstad, selv om TL i seg selv ikke anses som en organisasjon. Mintzbergs profesjonelle byråkrati gjenkjennes ifølge Jacobsen og Thorsvik (2007) av profesjonalisering og stor beslutningsmyndighet i den operative kjerne. Den operative kjernen består av profesjonelle ansatte med kunnskaper og ferdigheter som behøves for å utføre arbeidsoppgavene. Dette skaper forutsigbarhet med tanke på hvordan oppgavene skal løses. Jacobsen og Thorsvik (2007) bruker universitetssystemet som et eksempel på et profesjonelt byråkrati, som handler om at den operative kjerne består av grupper med faglige ansatte i ulike institutter. Toppledelsen kan sies å være administrasjonen, med rektor øverst. Støttestrukturen innebærer kantine, renhold, gartnere m.fl. som bidrar til at organisasjonen går rundt.

I figur 4.2 illustreres Mintzbergs organisasjonsform. Formen er original, men når det gjelder innholdet har teori blitt noe tilpasset praksis. I TL vil aksjonsgruppene tilhøre den operative

Figur 4.2 Det profesjonelle byråkratiet av Mintzberg (fritt etter Jacobsen og Thorsvik, 2007:90).

kjernen, hvilket innebærer at de har kunnskap om og kompetanse på det feltet aksjonsgruppene tilhører (for eksempel aksjonsgruppe trafikk). Mintzbergs støtte – og teknostuktur, samt mellomledet, har jeg valgt å slå sammen til ett, da den kommunale referansegruppen i TL kan anses å tilhøre alle. Dette resulterer i at den kommunale referansegruppen kan sies å være en

hybrid, fordi den inneholder elementer fra alle tre delene. Topplederen i TL vil således bestå av styringsgruppen som har det administrative ansvaret.

Når det gjelder arbeidsfordeling og koordinering er dette noen av hovedtrekkene ved en organisasjon (Jacobsen og Thorsvik, 2007). I klassisk organisasjonsteori handler arbeidsfordelingen i stor grad om sterk spesialisering, der en ansatt blir satt til å kun utføre en liten del av hovedoppgaven. Dette ser en for eksempel i Fredrick Winslow Taylors «Scientific Management»¹⁰. Selv om arbeidsfordeling ikke nødvendigvis trekkes så langt som i Taylors teori, handler det likevel om spesialisering av oppgaver. De ulike delene av en organisasjon har som regel et felles mål de jobber mot, men arbeidet blir delt inn i mindre deloppgaver som tildeles de ulike delene av organisasjonen (Jacobsen og Thorsvik, 2007). Koordineringen oppstår som et behov når hovedoppgaven blir delt inn i mindre deler, og ofte vil det være forskjellige ansatte som påtar seg de ulike deloppgavene. For å oppnå sluttproduktet (det felles målet), må de ansatte og oppgavene koordineres. Den formelle strukturen kan bidra til å sikre koordinering. Jacobsen og Thorsvik (2007) mener at jo flere spesialiseringer en organisasjon har, jo større er behovet for koordinering.

TL i Harstad kan kalles en hybrid, fordi TL har en formell struktur som inneholder organisatoriske elementer slik vi har sett ovenfor. Selv om Mintzbergs teori om det profesjonelle byråkratiet er benyttet her for å belyse TL i Harstad kommune, er ikke det ensbetydende med at TL er slik. På den ene siden kan det å vedta en formell struktur bidra til å spesifisere ansvarsområder, arbeidsoppgaver og enklere koordinere arbeidet mellom ansatte eller grupper. På den andre siden kan byråkratisering sies å føre til «kontorisering». I den sammenheng kan en gjennomgang av nettverksteori være viktig for TL. Dette fordi nettverk kan «gjøre opp for» det en mister ved at byråkratisering tar over for nettverksbaserte tiltak.

4.5 Nettverksteori - En introduksjon

Bø og Schiefloes bok *Sosiale landskap og sosial kapital: innføring i nettverkstekning* (2007) har til hensikt å gi en generell introduksjon til nettverksforståelse ifølge forfatterne selv. Boken tar for seg betydningen av nettverk i ulike sammenhenger og situasjoner, og benytter seg av nettverksforståelse både på mikro, meso – og makronivå. I det første kapittelet legger Bø og Schiefloe (2007) vekt på en innføring i mange sosiologiske begreper som de mener er helt

---

¹⁰ se for eksempel Eriksson-Zetterquist m.fl. 2014:48-52.

grunnleggende for nettverksforståelse. Blant andre finner vi begreper som sosialisering, relasjoner, sosialitet, sosiabilitet og sosial integrasjon (s.13-28). Disse begrepene vil ikke bli gjennomgått i dette delkapittelet fordi det forutsettes at leseren har kjennskap til disse. I tillegg har Schiefloe (2011) utgitt en egen innføringsbok: *Mennesker og samfunn, innføring i sosiologisk forståelse* som inneholder mye av de samme teoriene. Begge disse bøkene legger grunnlaget for det følgende delkapittelet når nettverksteori skal benyttes gjennom et sosiologisk perspektiv. I den forbindelse skal det vært sagt at nettverksteori kan angripes fra ulike innfallsvinkler, og dette delkapittelet vil ta for seg det som anses å være mest relevant for prosjektet jeg studerer. Bakgrunnen for å ta med teori om nettverk i denne oppgaven, begrunnes spesielt med tre ting;

1. Som beskrevet under avsnitt 1.1.4 er nettverk mellom sektorer i en kommune ansett å kunne ha utslagsgivende effekt for utviklingen og kontinuiteten i ulykkesforebyggende arbeid. Dette handler om å opprette relasjoner på tvers av sfærer eller etater i kommunen.
2. Under avsnitt 2.1.4 ble det nevnt at nettverksdanning kan være en av flere grunner til å belyse utvikling i skadeforebygging hvis en ser det i perspektivet «over tid».
3. Det kan virke som at å benytte seg av nettverk for å skape engasjement og mobilisering blant befolkningen i kommunen, har effekt for å opprettholde et fokus på det ulykkesforebyggende arbeidet i kommunen.

I tillegg til disse punktene betegnes også TL-modellen som et nettverk i seg selv. Nettverket kommer til uttrykk ved at det er flere kommuner og fylkeskommuner som benytter seg av modellen, de utveksler kunnskap og erfaringer med hverandre, samarbeider for å fremme arbeidet med forebygging og har muligheten til å delta på faglige samlinger sammen. I tillegg kan de Trygge lokalsamfunnene i Norge (og andre aktører), søke om internasjonal sertifisering og på den måten bli en del av det internasjonale nettverket Safe Communities. Nohria (1992) i Bø og Schiefloe (2007) argumenterer for at alle organisasjoner er en form for nettverk og at et organisasjonskart er en form for formelt nettverk. De uformelle relasjonene i et slikt nettverk kommer til uttrykk gjennom ulike prosesser, som kommunikasjon og erfaringsoverføring.

I følge Bø og Schiefloe (2007) ble nettverksbegrepet i utgangspunktet brukt for å beskrive uformelle sosiale koblinger i lokalmiljøet, men begrepet brukes i dag innfor en rekke ulike fagdisipliner som pedagogikk, sosiologi, sosialantropologi og psykologi. De forteller også at sosialt nettverk ble kjent for sosialantropologi og sosiologi i Norge tidlig på 1970-tallet, og at det siden har utviklet seg raskt. Med denne nettverkstenkingen mener de at det oppsto et viktig

gjennombrudd når det kommer til å forstå sosiale relasjoner og dens påvirkning på mennesker og samfunnet. I tillegg hevder de at nettverkstenkingen i dag influerer mye av helse- og sosialapparatets forebyggende og behandlende funksjoner i alle aldergrupper, noe som kan være viktig å belyse i dette kapitlet. Gjennom dette delkapittelet er det et mål å beskrive nettverksteori for å belyse – med utgangspunkt i overnevnte faktorer – hvordan og hvorfor nettverksdanning kan ha stor betydning for hvorvidt en lykkes med ulykkesforebygging i kommuner. Delkapittelet tar for seg tidlig nettverkstenking og viderefører dette til nettverkstenkingens bruk i mer moderne sammenheng.

4.5.1 Fra Gemeinschaft og Gesellschaft til opplevd Community

Når en snakker om nettverksdanning i lokalsamfunn eller organisasjoner kan det virke illustrativt å ta utgangspunkt i begrepene Gemeinschaft og Gesellschaft av Ferdinand Tönnies (1855-1936). Bø og Schiefloe (2007) mener han med disse begrepene tidlig satte preg på tenkningen om sosiale forandringsprosesser. Med sosiale forandringsprosesser siktes det for eksempel til den industrielle revolusjon, men det kan også handle om andre økonomiske, geografiske eller demografiske endringer som fører til sosiale konsekvenser (Bø og Schiefloe, 2007). Ofte snakkes det om hurtige endringer i samfunnet, og hovedargumentet er at samfunn som utvikler seg, følgelig fører med seg endringer som menneskene i det må forholde seg til. Derfor kan en si at Tönnies brukte disse begrepene som forklaring på hvordan konsekvensene av slike prosesser uttrykkes både på mikro – og makronivå, og spesielt når det kommer til geografiske avgrensede områder (Bø og Schiefloe, 2007).

I korte trekk kan en si at Gemeinschaft betegner en samfunnsform som er preget av nære relasjoner og tette bånd mellom mennesker, mens Gesellschaft uttrykker motsetningen, som vil si en samfunnsform preget av avgrensede og saksorienterte relasjoner (Schiefloe, 2011). I følge Falk (2013) kan en, teoretisk sett, putte et skille mellom Gemeinschaft som noe gammelt og Gesellschaft som noe nytt. Dette ser en for eksempel i skille mellom det gamle jordbrukssamfunnet og det nye industrisamfunnet som ble nevnt ovenfor. For et litt mer detaljert bilde av begrepens betydning kan en legge til at Gemeinschaft på den ene siden er noe naturlig, intimt, nært og kjent, og Schiefloe (2011) beskriver det som at en deltar i en type livsform som et helt menneske med både følelser og sinn. Når det kommer til Gesellschaft er det noe konstruert og kunstig, hvor relasjonene mellom menneskene kan anses å være kalkulerte, planlagte og spesialiserte (Schiefloe, 2011). Begge begrepene snakker om en måte å leve på, der den ene ofte sikter til små og nære lokalsamfunn og den andre henviser til større

byer hvor den mellommenneskelige avstanden øker. Når det kommer til det «gamle» og det «nye» som Falk (2013) uttrykker, menes det at det gamle jordbrukssamfunnet som vi kjenner til, besto av små og nære lokalsamfunn, var preget av mer nærhet, intimitet og kjennskap til hverandre enn hva det nye industrialiserte samfunnet var. Samfunnet i det sistnevnte ble sett på som mer mekanisk og fjernt for menneskene. Hensikten med Tönnies beskrivelser av *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* er ifølge Bø og Schiefloe (2007) å belyse hvordan samværs – og relasjonsformer endres med fremveksten av det nye industrialiserte samfunnet.

Når det gjelder *community*-begrepet beskriver Bø og Schiefloe (2007) og Shiefloe (2011) at det peker på to ting. Det første handler om et opplevd fellesskap mellom mennesker generelt, dette kan innebære faktorer som identifikasjon, samhold og forpliktelser. Det opplevde fellesskapet forutsetter tilhørighet, men ikke geografisk nærhet. Den andre sikter til et fellesskap som har opphav i sammenfallende geografisk tilhørighet, og det er det som blir kalt *local community*. Direkte oversatt til norsk vil dette bli lokalsamfunn. Aarsæther (2016) mener det engelske begrepet er mer emosjonelt ladet fordi det assosieres med et tett og sosialt fellesskap. Begrepet lokalsamfunn er ikke utelukkende knyttet til positive og harmoniske fellesskap, det kan også bestå av fellesskap preget av konflikter og motsetninger.

Schiefloe (2011) trekker fram en tredje komponent av *community*-begrepet. Det handler om faktorer eller sosiale fenomener som knytter mennesker til hverandre gjennom felles tilhørighet. Dette ser en ofte i tilknytning til religion eller interesser og i den forstand kan Mikkelsens beskrivelse av *community*-begrepet presenteres. Han skriver at begrepet brukes for å *referere til alle typer sosiale relasjoner som fremtrer innen spesifikke grenser eller territorier* (Mikkelsen, 1999:3). Disse grensene betyr ofte innenfor en geografisk grense, men det kan også være en organisatorisk grense eller lignende. Vi kan for eksempel se slikt innenfor rammene av en idrettsklubb eller innenfor rammene av en religion.

Wellman (1999) i Bø og Schiefloe (2007:34) uttrykker at en må anse *community* og fellesskap mellom mennesker som et sosialt nettverk og ikke som fenomener utelukkende avgrenset til sted. Dette er fordi fellesskap handler mer om hvilken tilknytning mennesker har til hverandre og hva de betyr for hverandre, enn det handler om tilhørighet innenfor geografiske avgrensede områder. Han mener også at de sosiale fellesskapene utvikles og vedlikeholdes til tross for forandringer i omgivelsene. I tillegg til at fellesskap og sted representerer to ulike ting, der den første sikter til et sosialt fenomen og den andre til et romlig. Bakgrunnen for å presisere begrepene *community* og lokalsamfunn nærmere, handler om at modellen og metoden benytter

seg av disse, både på norsk og engelsk. Trygge lokalsamfunn representerer således mer enn bare tittelen på en modell og metode, den sikter også til samhold og fellesskap.

4.5.2 Sosiale nettverkstyper

Når det snakkes om individer som danner et uformelt system av varige, avgrensable relasjoner mellom seg som skaper en fellesskapsopplevelse, kaller Bø og Schiefloe (2007) det for et nettverk. Sosiale nettverk etableres, vedlikeholdes og utnyttes gjennom direkte og personlig interaksjon og handler om at aktører forholder seg til og har forventninger til hverandre. Det finnes flere ulike typer nettverk, og sosialt nettverk inneholder også flere forskjellige underkategorier av nettverk. I samfunnsvitenskapen er det ifølge Bø og Schiefloe (2007) vanlig å skille mellom tre slike ulike typer nettverk. Disse er individnettverk, kontekstuelle nettverk og partielle nettverk. Individnettverk handler om å forstå enkeltindividets sosiale situasjon. Kontekstuelle nettverk innebærer uformelle relasjoner innenfor en avgrenset geografisk eller organisatorisk gruppering, og de partielle nettverkene sikter til en bestemt type relasjoner. Sistnevnte brukes ofte til å få innsikt i sosiale strukturer eller for å forstå spesifikke sosiale fenomener (Bø og Schiefloe, 2007).

Individnettverk er personlige nettverk og inneholder de personene vi har varige og direkte relasjoner til. Styrken på relasjonene vil naturligvis variere, en har for eksempel ofte sterk tilknytning og en sterkt bånd til sin nærmeste familie og gode venner, mens forholdet til enkelte kollegaer på jobben innebærer et svakere relasjonelt bånd. Bø og Schiefloe (2007) referer til Granovetter (1973) når det kommer til relasjonenes styrke, fordi Granovetter introduserte begrepene sterke og svake bånd. Det er også slik at styrken og kvaliteten i menneskers nettverk ifølge Bø og Schiefloe (2007) har avgjørende betydning for menneskers sosiale integrasjon, men styrken i relasjonene er samtidig en kontinuerlig variabel som kan forandre seg over tid (Schiefloe, 2011). En kartlegging av individnettverk kan derfor være med på å forstå individers tilknytning til sine sosiale omgivelser, mener Bø og Schiefloe (2007).

De kontekstuelle nettverkene handler derimot mer om konteksten relasjonene finner sted. Dette handler om relasjoner mellom mennesker som befinner seg i felles omgivelser (Bø og Schiefloe, 2007). De kontekstuelle nettverkene handler om geografisk nærhet og knytter seg som regel til for eksempel lokalsamfunn eller naboskap. En forskjell mellom kontekstuelle nettverk og personlige nettverk, mener Bø og Schiefloe (2007) er nettopp at de personlige nettverkene ikke nødvendigvis knytter seg til geografisk nærhet. Vi kan alle ha venner eller familie som til og med bor i et annet land, og er vårt personlige nettverk der, til tross for lange

avstander og landegrenser. Det er derfor viktig å understreke at de kontekstuelle nettverkene handler om det territorielle nettverket innenfor den omgivelsen vi befinner oss i.

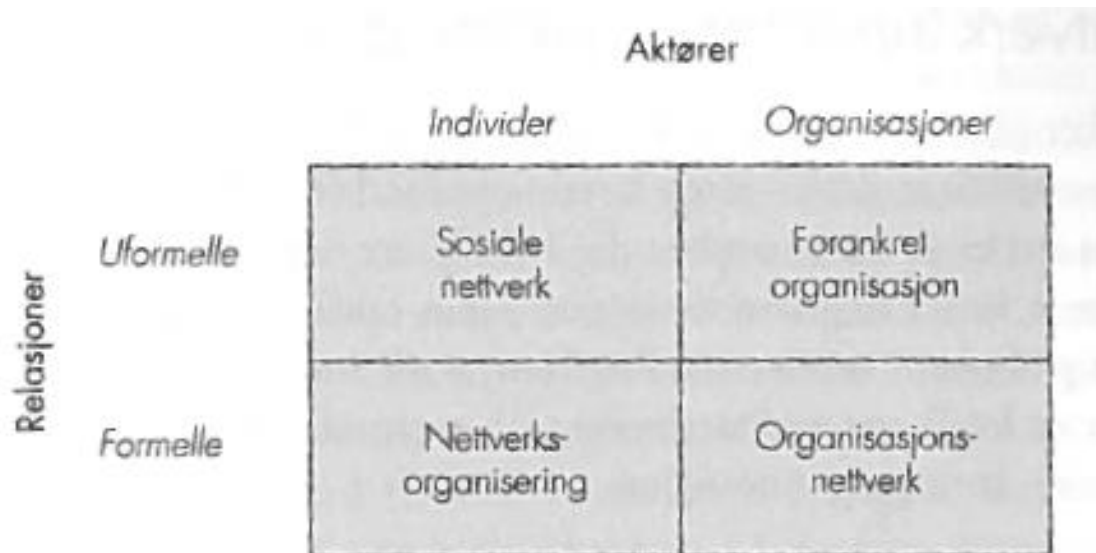
Den siste formen for nettverk som Bø og Schiefloe (2007) sikter til er partielle nettverk. Dette gjelder saksorienterte nettverk, der deltakerne i det samles for å arbeide eller samarbeide om spesifikke saker. Det er vanlig å se dette i politikk og administrasjon og deltakerne opptrer som regel ovenfor hverandre kun i tilknytning til avgrensede saksfelt. Bø og Schiefloe (2007) skriver at analyse av denne typen nettverk kan gi innsyn i temaer som politisk mobilisering, makt, innflytelse, kommunikasjon, beslutninger, idéspredning og erfaringsutveksling. Videre beskriver de hvordan opprettelsen av partielle nettverk er med på å få ting til, og kan derfor være et nyttig verktøy for å skape en ny virksomhet.

Den sistnevnte typen nettverk er den beste til å beskrive fenomenet jeg studerer. Partielle nettverk handler om at deltakerne er koblet sammen på bakgrunn av bestemte typer aktiviteter, kunnskaper eller interesser. Trygge lokalsamfunn i Harstad består av en kobling mellom en rekke aktører innad i kommunen som har kunnskap om skadeomfang og en interesse for å redusere antall skader, og også videre beholde et lavt antall skader. I tillegg er Trygge lokalsamfunn knyttet sammen med andre aktører, både nasjonalt og internasjonalt, som også ser viktigheten av å drive med ulykkesforebygging. Den tidlige historien av TL i Harstad er i tråd med opprettelsen av partielle nettverk, da det ser ut til at oppstartsfasen av prosjektet var preget av å få tiltak til.

4.5.3 En firedelt tilnærming til nettverk.

Bø og Schiefloe (2007) snakker om uformelle sosiale strukturer når det kommer til sammenhengen mellom organisasjoner og nettverk. I sosiologien er det en vanlig forståelse av nettverk å benytte seg av begrepet for å beskrive uformelle relasjoner mellom individer som aktører. Det er da det siktes til sosiale nettverk, som vi har sett ovenfor. Senere har nettverkstilnærminger ifølge Schiefloe (2011) også blitt tatt i bruk for å beskrive og analysere andre typer sosiale fenomener, for eksempel økonomisk atferd eller organisasjoner. Når det er snakk om organisasjoner som sosialt fenomen handler nettverkstenkningen for det første om at en ser at nettverk også kan bestå av formelle relasjoner, ikke bare de uformelle. For det andre handler det om at en anser organisasjoner å være aktører. For å forstå samspill og koblinger mellom organisasjoner, sier Schiefloe (2011) at en kan benytte seg av ulike nettverksbetraktninger. I figur 4.1 illustreres det hvordan nettverksbegrepet kan tas i bruk i et

organisatorisk perspektiv, og hvordan en således kan betrakte nettverket i lys av ulike tilnærminger.

Figur 4.2 *Nettverk og organisasjoner, fire ulike tilnærminger* (Bø og Schiefloe, 2007:223, Schiefloe, 2011:370).

Bø og Schiefloe (2007) og Schiefloe (2011) illustrerer gjennom figur 4.1 fire tilnærminger til nettverksbegrepet i organisasjonssammenheng. Denne modellen beskriver kombinasjoner av hvordan en kan se koblinger mellom relasjoner og aktører i nettverkstenkingen. Disse er;

1. uformelle relasjoner og individer som aktører
2. uformelle relasjoner og organisasjoner som aktører
3. formelle relasjoner og individer som aktører
4. formelle relasjoner og organisasjoner som aktører.

Hvis en ser på uformelle relasjoner og individer som aktører (1) får vi det som tidligere ble omtalt som «den vanlige» forståelsen av nettverksbegrepet. Sosiale nettverk beskrives av Schiefloe (2011) som relativt varige, uformelle relasjoner mellom mennesker der nettverket oppstår i det flere relasjoner settes sammen til et større sosialt system med tre eller flere deltakere. Dette brukes oftest for å forstå og beskrive enkeltmenneskers sosiale situasjon. Videre er det slik at når organisasjoner utvikler forpliktelser og koblinger til andre organisasjoner, enkeltpersoner, grupper eller instanser i sine omgivelser, snakkes det om «forankrede organisasjoner», mener Bø og Schiefloe (2007). Dette oppstår når det er kobling

mellom uformelle relasjoner og organisasjoner som aktører (2). Koblingen mellom formelle relasjoner og individer som aktører (3) kalles for nettverksorganisering. Denne koblingen søker å fjerne hierarkiske ordninger og byråkratiske løsninger i en organisasjon, og heller vektlegge fleksibilitet, kommunikasjon og samarbeid, og er derfor en organisering av mer horisontal karakter (Bøe og Schiefloe, 2007, Schiefloe, 2011). En slik situasjon kan beskrives ved å vise at organisasjonskartet vil se mer ut som et nettverk med koblinger på kryss og tvers i stedet for en formell pyramide, som en gjerne ser i en typisk byråkratisk organisering.

Til sist beskrives formelle relasjoner og organisasjoner som aktør (4), denne formen uttrykkes gjennom begrepet «organisasjonsnettverk». Organisasjonsnettverk består av formaliserte koblinger mellom organisasjoner, og handler om samarbeid eller allianser mellom ulike organisasjoner (Bø og Schiefloe, 2007). Jacobsen og Thorsvik (2007) beskriver et slikt samarbeid som en utveksling av ressurser mellom organisasjonene i nettverket. Dette kan være ressurser som varer og tjenester eller det kan handle om informasjonsutveksling mellom organisasjonene.

I figur 4.3 kan en se koblinger mellom ulike sektorer som interesserer seg for skadeforebyggende arbeid. Som figuren viser, er det en sammenheng og koblinger mellom alle de ulike organene. For eksempel har «offentlig sektor» streker som går til alle de øvrige organene, og visa versa. Skadeforebyggende forum som ligger i front, fungerer som et slags bindeledd mellom disse.

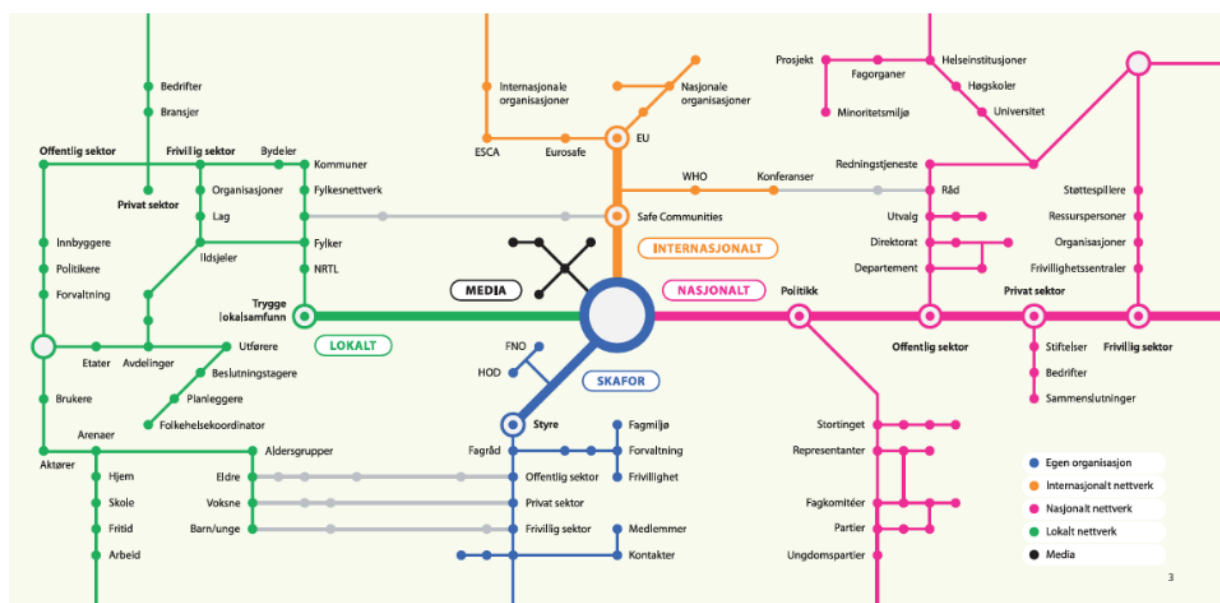

Figur. 4.3 Nettverksorganisering, (Skadeforebyggende forum, 2015-2019).

Skafor beskriver seg selv som et brobyggende nettverk mellom offentlig, privat og frivillig sektor. Mye av arbeidet Skafor utfører handler om å bygge nettverk for å bedre kunne formidle informasjon om skadeforebyggende arbeid og dele kunnskap mellom aktører som interesserer seg for denne typen arbeid (Skadeforebyggende forum, u.å).

Skadeforebyggende forum kaller seg selv for en «nettverksorganisasjon». Det nevnte bindeleddet kan enklere illustreres i figur 4.4. Ved første øyekast kan denne figuren se mer ut som et t-bane kart, enn et verktøy for illustrasjon av en nettverkskobling. Men som figuren viser står Skadeforebyggende forum (Skafor) i midten, og har koblinger til både lokale, nasjonale og internasjonale organisasjoner. Det er her organisasjonsnettverket kommer til uttrykk. Både lokale, nasjonale og internasjonale organisasjoner har tilknytning til hverandre gjennom det forebyggende nettverket. Figuren illustrerer altså et organisasjonsnettverk, der organisasjoner går sammen med andre organisasjoner og skaper samarbeidskonstellasjoner. I Norge har Skafor ansvaret for administrering av de norske Trygge lokalsamfunnene.

Figur 4.4 Nettverkssammenkobling (Norsafety og Skadeforebyggende forum, 2013)

For å oppsummere dette delkapittelet og vise en sammenheng mellom nettverksteori og TL i Harstad kommune, kan en si at TL i Harstad kanskje har vært preget av ulike typer nettverk. I oppstartsfasen av prosjektet er det mulig å knytte prosjektet til personlige nettverk, og utviklingen over tid henspiller mer på partielle nettverk. At TL er tilknyttet et nettverk av skadeforebyggende organisasjoner og aktører, illustreres i figur 4.4. I tillegg er det slik som beskrevet innledningsvis at nettverksteori kan belyse hvordan nettverk mellom ulike sektorer i kommunen, kan ha noe å si for utøvelsen av skadeforebyggende arbeid. Trygge lokalsamfunn skal belage seg på tverrsektoriell innsats. For å få dette til er det viktig å ha et tett samarbeid med både offentlige, private og frivillige aktører.

4.6 Mobilisering i et planteoretisk perspektiv.

There are stories from across the world of people mobilising to improve and protect the qualities of the places they live in, work in and care about (Healey, 2016:139).

I planteorien har det vært en utvikling av hvordan en kan se på og tolke endringsprosesser i samfunnet. Det har etter hvert blitt mer viktig å inkludere flere i planleggingsprosesser og planleggerrollen kan derfor også sies å ha gjennomgått en endring. Det er særlig medvirkningsfaktoren som med tiden er blitt tillagt mer fokus, og det er blitt vanligere å se ulike planleggingsprosesser i et nedenfra-opp-perspektiv enn det var før. Med dette i tankene er det relevant å trekke fram John Friedmanns bok, *Planning in the public domain*, fra 1987. Her har Friedmann (1987) identifisert fire ulike planleggingstradisjoner som han kaller for *policy analysis*, *social reform*, *social learning* og *social mobilization*. De tre første omhandler i stor grad offentlig administrasjon og er preget av mål-middel-tenkning, mens sosial mobilisering – som bygger på utopisme, historisk materialisme og sosial anarkisme – baseres på et radikalt syn om samfunnsendring gjennom et direkte demokratisk og kollektivt nedenfra-perspektiv (Friedmann, 1987, Amdam og Veggeland, 1998). Innenfor de ulike tradisjonene finnes det et mangfold av teoretiske retninger med ulike karakteristikk. En av de grunnleggende utfordringene i samfunnsplanlegging er ifølge Friedmann (1987) hvordan en skal forbinde kunnskap med handling for å oppnå samfunnsmessige forandringer (Amdam og Veggeland, 1998). Som nevnt i kapittel 1 søker denne oppgaven blant annet å undersøke hvordan en kan satse på ulykkesforebygging i en kommune ved å mobilisere både politikk (folkevalgte og administrasjon), befolkning, frivillige organisasjoner og bedrifter. Da kan Friedmanns begreper være et verktøy for å identifisere ulike planleggingsprosesser og utfordringene som ligger i dem.

I det følgende vil jeg ikke gå i dybden av alle de nevnte planleggingstradisjonene, på grunn av deres store omfang, men jeg vil heller gi en kort beskrivelse av de fire. Den tradisjonen som er spesielt aktuell for denne oppgaven er social mobilization fordi initieringen av Trygge lokalsamfunn-prosjektet i Harstad kommune mulig kan forklares ut fra et nedenfra-opp perspektiv. Social mobilization vil følgelig bli tillagt mer vekt i dette delkapittelet. I tillegg kan mobiliseringsteori være med på å forklare forankringen av Trygge lokalsamfunn i befolkningen. En forklaring på dette kan være at mye av det skadeforebyggende arbeidet i Harstad kommune er basert på kommunikasjon mot befolkningen og ikke bare helsepersonell.

4.6.1 Fire planleggingstradisjoner

Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune ble initiert av en svært begrenset gruppe mennesker gjennom samfunnsentreprenørskap og nettverkspersoner. Etter hvert ble prosjektet institusjonalisert ved at det skadeforebyggende arbeidet ble nedfelt i kommunens planer og inkorporert i kommunens styringssystem. Dette skjedde først 10 år etter at kommunen var blitt sertifisert som et Trygt lokalsamfunn. Amdam og Veggeland (1998) gjør et skille mellom samfunnsstyring og samfunnsomdanning. Begge begrepene henspiller til planleggingsaktiviteter i og for samfunnet, og de sier noe om hvordan planlegging kan foregå. Likevel er de grunnleggende ulik, eller sagt med andre ord, de er motsetninger. Der samfunnsstyring handler om ovenfra og ned planlegging, handler samfunnsomdanning om planlegging nedenfra og opp. Med samfunnsstyring sikter Amdam og Veggeland (1998) til planleggingsaktivitetene til offentlige myndigheter og andre aktører som besitter makt. Planleggingen og planleggeren blir et verktøy for makthaverne, og brukes gjerne for å opprettholde eller ekspandere den nåværende maktposisjonen. Derfor kalles det planlegging ovenfra-og-ned. Samfunnsomdanning innebærer derimot planlegging utenfor maktapparatet i samfunnet. Det handler om bred deltakelse der ulike deltakeres interesser, verdier og kunnskaper knyttes til handlinger og påvirker samfunnsutformingen nedenfra (Amdam og Veggeland, 1998). Når en ser på et slikt skille vil en kunne oppdage tendenser til at prosjektet i Harstad kommune besto av en nedenfra-opp situasjon, men snarere knyttet til sosial læring heller enn til mobilisering i første omgang. For å kunne benytte slike påstander i analysen, er det å belyse Friedmanns fire begreper for teorier om planlegging et nyttig redskap.

Begrepene policy analysis, social reform, social learning og social mobilization deler Amdam og Veggeland (1998:19 og 42) inn etter hvorvidt planleggingen er avgrenset til prosjekter eller om planleggingen knyttes til kontinuerlige prosesser. De har ut i fra Friedmanns klassifisering av planleggingstradisjonene skissert en systematisk oversikt med beskrivelser, som jeg også benytter meg av i figur 4.5 på neste side.

Kunnskap for handling	Konservativ/prosjekt	Radikal/kontinuerlig
i samfunnsstyring	Policy analysis Analyse for politikkutforming	Social reform Reformvirksomhet, småskrittsprosesser
i samfunnsomdanning og utvikling	Social learning Læring gjennom medvirkning - samfunnslæring	Social mobilization Sosial mobilisering

Figur 4.5 Planleggingstradisjoner (Etter Friedmann, 1987 i: Amdam og Veggeland 1998:19)

Policy analysis ligger under kategorien «prosjektsituasjoner», og er ifølge Amdam og Veggeland (1998) en tradisjon innenfor planlegging som kan beskrives som preget av en instrumentell rasjonalistisk tankegang. Dette innebærer at planleggingen skjer ut fra den oppfatningen om at vi kan bestemme hva som skjer i framtiden, basert på kausaltenkning: hvis p, så q. Problemet med en slik oppfatning er at den overser alle de tingene som kan oppstå spontant i mellom p og q, nemlig det som foregår på ulike samfunnsarenaer, i markedet og i samhandling mellom mennesker. Hvis en skal sammensette policy analysis med TL, må det være fordi TL til en viss grad handler om årsak-virkning.

Tradisjonen social learning befinner seg i likhet med policy analysis under prosjektsituasjoner, hvilket betyr at det fortsatt er tidsmessig avgrensbart. I selve planleggingen innenfor social learning er en fokusert på motsetningsforholdet mellom teori og praksis, og forholdet mellom å vite og å handle (Friedmann, 1987, Amdam og Veggeland, 1998). Amdam og Veggeland (1998) beskriver sosial læring som en planleggingstradisjon der læring gjennom medvirkning står sentralt. En skal finne løsninger gjennom forhandlinger og argumentasjon. Videre handler det om å ta med seg erfaringer av tidligere beslutninger og lære av disse. Teoretikere hevder at kunnskap springer ut fra erfaring og valideres i praksis, skriver Friedmann (1981). Skadeforebygging handler så avgjort om læring, ved at ensidig fokus på skadebehandling utfordres av oppfatninger om forebygging.

Social reform befinner seg under den radikale og kontinuerlige aksen. Det inneholder også en instrumentell tankegang, men skiller seg fra policy analysis blant annet fordi den er mer pragmatisk. Kort forklart er sosial reform en planleggingstradisjon der «veien blir til mens en går». En vurderer hva som fungerer og ikke fungerer underveis i prosessen, og reviderer da tilhørende mål og verdier (Amdam og Veggeland, 1998). I den grad skadeforebygging får en fast organisering, kan prosjektet ses som en del av et kontinuerlig sosial reform-arbeid.

Den siste planleggingstradisjonen Friedmann har identifisert er social mobilization. Han mener denne tradisjonen er motsatsen til policy analysis, og beskriver den også som forskjellig fra de andre to; *This planning tradition departs from all the others by asserting the primacy of direct collective action «from below»* (Friedmann 1987:83). Sosial mobilisering har med andre ord et sterkt innslag av kollektiv handling nedenfra, sett i forhold til de tre andre. Selvhjelp, planlegging nedenfra og opp, mobilisering og generativ planlegging er karakteristikk ved denne planleggingstradisjonen (Amdam og Veggeland, 1998). I det neste avsnittet vil jeg gå nærmere inn på sosial mobilisering og gi en presentasjon av de to mobiliseringstradisjonene Amdam og Veggeland mener er Skandinavias mest kjente. I tillegg kommer jeg til å beskrive en mobiliseringsprosess generelt, hvilke utfordringer en kan stå overfor og hva som må ligge til grunn for å lykkes i slike prosesser.

4.6.2 Mobiliseringsprosesser

I følge Amdam og Veggeland (1998) skiller den sosiale mobiliseringstradisjonen seg fra de tre andre fordi den tar utgangspunkt i en kvalitativ og sosial forståelse av samfunnet, aktører, samfunnsrelasjoner og samfunnsendringer. Solidaritet og medvirkning er eksempler på begreper som beskriver innholdet i tradisjonen. Et annet skille er at identifisering av beslutningstaker eller oppdragsgiver er vanskeligere, nettopp fordi prosessene styres nedenfra og ikke ovenfra. Hvem som blir mobilisert og engasjerer seg i prosessene er avgjørende for utfallet av organisering og beslutningsstruktur. Det vil med andre ord oppstå etter hvert som mobiliseringen pågår. Til tross for at prosessene har et deltakende nedenfra og opp perspektiv må sosial mobilisering ifølge Amdam og Veggeland (1998) bygge på en kunnskapsforståelse av det samfunnet en lever i og de utfordringene det står overfor. De beskriver dette som [...] *en kontinuerlig kamp om kunnskap og handling mellom interesser og maktgrupper i (stor)samfunnet [...]* (s.20). Kunnskap ses ikke på som noe nøytralt eller objektivt, men heller som innsikt som kan være med på å fremme egne og kollektive interesser. Kjennskap og kunnskap til det en mobiliserer for eller mot, er et viktig poeng. Uten kunnskap blir

mobiliseringsprosessen vanskelig. Et annet vesentlig poeng i sosial mobilisering handler om hvordan en kan aktivisere individer til å selv ta ansvar for samfunnsutviklingen (Amdam og Veggeland, 1998). Det handler om hjelp til selvhjelp, og få folk til å ta ansvar for at utviklingen skjer i den retningen de selv ønsker. I følge Amdam og Amdam (2000) kan en mobiliseringsprosess begynne med bare én person, men vil sjelden eller aldri få sosial kraft i prosessen uten at flere har sluttet seg til den.

Utvikling og endring i samfunnet mener Amdam og Amdam (2000) er avhengig av noen sentrale variabler; mobiliseringsvariabelen, organiseringsvariabelen, gjennomføringsvariabelen, læringsvariabelen og kontekstvariabelen. Blant variablene finner vi den som kalles for mobiliseringsvariabelen, som handler om *aktivisering og samling av folket for å fremme kollektive og individuelle handlingar* (s.79). De mener det er viktig for mobilisering at en skaper arenaer som samler lokalbefolkning og andre aktører, uavhengig av politisk styringsnivå, styringssystem og politiske interesser. I tillegg er det her også et argument å gå på tvers av personlige kjennetegn som alder, kjønn og yrke. Resultatet av dette kan være gruppedanning, allianser og nettverk som genererer politisk makt, og på den måten også det å arbeide for å bedre situasjonen for kommunen og lokalsamfunnet. En vellykket mobiliseringsprosess kan ifølge Amdam og Amdam (2000) føre til ei erkjenning av svakhetene i nåværende organisering, som videre fører til endringer i organisasjonsstrukturene – og prosessene.

For å få en lokal mobiliseringsprosess til å skape engasjement hos andre i lokalsamfunnet, finnes det ifølge Amdam (2000) i Rønning (2010) noen grunnelementer som bør være til stede. Elementene kjenner en igjen fra Friedmanns beskrivelser av planleggingstradisjonene. For det første må en ha kunnskap om utfordringer og muligheter i lokalsamfunnet. Et godt *kunnskapsgrunnlag* vil skape en felles plattform for innsats til det beste for lokalsamfunnet. Dette betyr at en skaper en felles *virkelighetsforståelse* av hvor en står og hvor en skal, og dette danner grunnlaget for handling. For å kunne handle må en – i alle fall til en viss grad – være enig om hvilke utfordringer og muligheter lokalsamfunnet står overfor. Det tredje består av å skape en felles *visjon*. Visjonen kan sies å danne et bilde på hvor en vil og hva en vil oppnå, og det må være en visjon mange kan slutte seg til, herunder også å engasjere seg rundt. Det neste steget er å danne en *strategi* for å oppfylle visjonen. Her er det nødvendig at strategien er tilpasset utfordringene og mulighetene i samfunnet, i tillegg til å være tilpasset aktørene som deltar i prosessen. Uten en fungerende strategi blir det vanskelig å gjennomføre utviklingsarbeidet, og noen ganger må strategien derfor korrigeres underveis. Da er det snakk

om *koordinering*. Til sist er det et vesentlig poeng å *evaluere og samle erfaringer* av utviklingsprosessene. Evalueringer og erfaringer kan være med på å danne grunnlaget for revidering av strategier og prosesser basert på kunnskap en har fått gjennom prosessene. Dette innebærer at det kan skapes nye runder i hele mobiliseringsprosessen, fordi virkelighetsforståelsen, visjonen og strategiene blir korrigert. Resultatet av slike runder er at mobiliseringsprosessen blir en *kontinuerlig prosess gjennom kompetansen som bygges opp* (Rønning 2010:62). Ser vi tilbake på beskrivelsene av tabellen med planleggingstradisjoner på foregående sider er det overnevnte i tråd med Friedmanns sosiale mobilisering.

Når det gjelder forholdet mellom kontinuerlige prosesser og det å opprette et prosjekt for å stimulere disse, peker Amdam og Amdam (2000) på kompleksiteten i det. Deres erfaring er at mange prosjekter stopper opp så snart en plan har kommet fram. Dette betyr at arbeidet med prosjektet ikke kommer seg gjennom flere enn to av deres variabler for utviklingsarbeid. Gjennomførings-, lærings- og kontekstvariablene blir derfor ikke en del av utviklingsarbeidet og evaluering blir satt til side. I følge dem illustrerer en slik situasjon at en ikke erkjenner at lokalt, kommunalt og regionalt utviklingsarbeid egentlig er en kontinuerlig prosess, som er avhengig av refleksjon over handlinger og praksis. Uten dette er utviklingsarbeidet preget av instrumentell tankegang, og en kan derfor knytte det opp til planleggingstradisjonen policy analysis.

Her kan en igjen reise spørsmålet ved hvordan Harstad kommune har klart å iverksette og fortsette det skadeforebyggende arbeidet, selv etter at det også ble implementert i kommunens planer. Det startet opp som et prosjekt, men har blitt videreført i årevis. Hvordan? Spørsmålene er stilt før i denne oppgaven og det brede teoretiske inntaket til dette fenomenet i Harstad skal sammen med det empiriske materialet være med på å besvare alle disse spørsmålene. *Begrepet mobilisering henspiller på at det finnes latente ressurser og krefter som kan aktiveres* (Rønning, 2010:61). I forbindelse med skadeforebygging i Harstad har det åpenbart vært slike ressurser til stede.

4.6.3 Oppsummering

Hypotesen for prosjektet er som nevnt at samspillet mellom en rekke faktorer som entreprenørskap av typen ildsjel, formell organisering og folkelig forankring, kunnskap og nettverk kan være utslagsgivende for måloppnåelse i skadeforebyggende arbeid. Gjennom dette delkapittelet har jeg brukt et teoretisk inntak for å belyse de ulike faktorene som kan være med på å besvare oppgavens problemstilling. Ved å beskrive disse teoriene har jeg dannet grunnlag

for et bredt omlagt analyseverktøy som kan benyttes i gjennomgangen av det empiriske materialet. Teoriene jeg har presentert blir benyttet når jeg i det videre gir en presentasjon av empiri og analyse.

5 Analyse 1 – fasene i prosjektet

5.1 Analytisk tilnærming

Utgangspunktet for denne undersøkelsen var blant annet å finne ut hvilke faktorer som ligger til grunn for å sikre måloppnåelse og kontinuitet i skadeforebyggende arbeid. Hvilke faktorer må ligge til grunn for å sikre suksess i forebygging av skader og ulykker? Undersøkelsen har tatt utgangspunkt i at Harstad kommune med bakgrunn i Trygge lokalsamfunn-modellen har vært en foregangskommune når det gjelder skadeforebygging. I tillegg har det vært et gjennomgående tema at skader og ulykker er redusert i kommunen og at kommunen i et samspill med andre aktører har klart å opprettholde fokus og kontinuitet i dette arbeidet. I den sammenheng har det vært viktig å avdekke faktorer som kan bygge opp om påstanden. Et moment er at en i Harstad kommune var tidlig ute i arbeidet med ulykkesforebygging, men et annet moment er om kommunen har statistikk som viser at antall skader og ulykker faktisk er redusert, og det tredje handler om at Harstad selv etter 28 år enda er sertifisert som et Trygt lokalsamfunn. For å besvare denne problemstillingen ble hypotesen utarbeidet og formulert. Hypotesen har så blitt knyttet til faseinndelingen som jeg mener TL-prosjektet har gjennomløpt, samt det teoretiske rammeverket som ble valgt ut med tanke på å belyse de ulike delene av hypotesen og fasene.

I forkant av intervjuene mine utarbeidet jeg tre forskningsspørsmål som hadde til hensikt å belyse de tre fasene av prosjektet. Intervjuspørsmålene ble formulert på en måte som ga informanten mer spillerom til å snakke om det han eller hun ville. Dette ble gjort for å unngå å stille et spørsmål informanten kanskje ikke kunne svare på, og slik også unngå at en ikke får fram all den kunnskapen informanten faktisk besitter. Intervjuspørsmålene finnes i vedlagte intervjuguide.

Forskningsspørsmål 1: Fantes det innslag av entreprenørskap i oppstartsfasen av Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune?

Forskningsspørsmål 2: Hvordan har TL blitt en integrert del av kommunens organisering?

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan en opprettholde et fokus på skadeforebyggende arbeid over tid og hvilke opplevelser finnes av det ulykkesforebyggende arbeidet i Harstad?

Selv om intervjuspørsmålene har en annen formulering enn forskningsspørsmålene, er intervjuspørsmålene formulert på en slik måte at jeg som forsker kan trekke fram relevante svar

som beskriver oppstartsfasen, formaliseringsfasen og rutineringsfasen. Dette vil igjen kunne si noe om Harstad kommune som foregangskommune, om å sikre måloppnåelse og om å sikre kontinuitet i skadeforebyggende arbeid. Gjennom analysen av mitt empiriske materiale har jeg vært opptatt av å finne begreper og uttalelser som går igjen hos informantene mine. Forteller de samme historie? Er de uenige om suksesskriterier i skadeforebyggende arbeid? Hva mener de må til for å opprettholde fokus og en kontinuitet i skadeforebyggende arbeid? I framstillingen av empirien har jeg som nevnt i metoden satt pseudonymer på alle mine informanter for å lettere kunne omtale de som særegne individer.

I de følgende delkapitlene skal jeg framlegge mitt empiriske materiale i tråd med det teoretiske rammeverket jeg har vært innom. Jeg deler analysen inn i to analysekapitler der den første representerer hypotesen og de ulike fasene i TL- prosjektet i Harstad. Den andre handler om oppgavens problemstilling. Delkapitlene i dette kapitlet tar for seg fase for fase, der jeg begynner med den første først. Det andre kapitlet tar utgangspunkt i oppgavens problemstilling.

5.2 En beskrivelse av ildsjeler

Harstad kommune var tidlig ute med å rette fokuset på skadeforebyggende arbeid. Som nevnt er det en mulighet at dette kan forklares gjennom entreprenørskapsteori. Ved å stille spørsmål om det historiske forløpet og oppstartsfasen, kan en finne ut om selve initieringen og igangsettelsen av TL-prosjektet var preget av entreprenørskap i Harstad kommune. Dette kan igjen være med på å besvare problemstillingens første spørsmål; *på hvilken måte kan Harstad sies å være en pionerkommune med bakgrunn i Trygge lokalsamfunn og skadeforebyggende arbeid?* Dersom prosjektet var preget av en entreprenør vil dette være med på å forklare hvorfor Harstad ble den første norske kommunen som ble sertifisert som et Trygt lokalsamfunn. Gjennom teorien har det også kommet fram at prosjektet i så fall var preget av en samfunnsentreprenør.

I dette delkapitlet vil det empiriske materialet bli presentert i en beskrivelse om oppstartsfasen av Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune. Gjennom teoridelen om entreprenørskap kom det fram at samfunnsentreprenøren er en person som arbeider for å forbedre samfunnet han eller hun lever i. Samfunnsentreprenørens rolle handler om å ha evnen til å se muligheter og potensialet for utvikling i lokalsamfunnet, og å gjøre noe med det. Personen skal bidra med stor egeninnsats, klare å skape engasjement i befolkningen og mobilisere nødvendige ressurser. Med bakgrunn i disse egenskapene vil empirien være med på å forklare om det er slik. Men før det

vil jeg gi en indikasjon på hva som menes med *oppstartsfasen*. Jeg har jeg valgt å oppsummere fasen på følgende måte;

Skaderegistreringen ved Harstad sykehus blir startet opp i 1985 gjennom et initiativ fra Folkehelseinstituttet. På bakgrunn av dataene i skaderegisteret blir tiltaksarbeidet med redusering av skader og ulykker påbegynt. «Safe community» lanseres av det svenske Karolinska-instituttet og blir godkjent som et WHO-konsept i 1989. Ideen om en Trygt lokalsamfunn-sertifisering i Harstad kommune introduseres av en enkeltperson eller en svært begrenset gruppe. I 1994 blir Harstad kommune sertifisert som Trygt lokalsamfunn på grunnlag av arbeidet med skadeforebygging og med bakgrunn i oppfylte TL-kriterier (se casebeskrivelsen). Som første kommune i Norge og som nummer 11 i verden er Harstad kommune blitt en del av TL og Safe Communities. Børge Ytterstad bruker skaderegisteret ved sykehuset i Harstad til å skrive sin doktorgradsavhandling som blir publisert i 1995.

For å besvare forskningsspørsmål 1: «Fantes det entreprenørskap i oppstartsfasen av Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune?» ble informantene mine bedt om å fortelle om oppstartsfasen og det historiske forløpet til TL i Harstad. To av mine informanter kunne ikke besvare dette spørsmålet. Den ene har ikke tilknytning til Harstad kommune og den andre arbeider ikke direkte med Trygge lokalsamfunn. De øvrige informantene mine hadde derimot mye å fortelle om oppstarten og det videre forløpet av Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune. Hele historien fremstilles som preget av mange sammentreff og tilfeldigheter. Blant annet kom det fram at sentrale aktører i dette prosjektet ikke hadde hørt om TL-metoden før, men ble metoden bevisst etter en invitasjon til en skadeforebyggende konferanse ved Karolinska-instituttet i Sverige. Det må likevel være sagt at de samme aktørene i Harstad kommune hadde både interesse og engasjement for forebyggende arbeid før de ble kjent med TL-metoden. Skaderegisteret som ble opprettet 1985 ble arbeidet med før TLs eksistens i kommunen, og ble etter hvert benyttet mer som et verktøy for å bli sertifisert som et trygt lokalsamfunn. Informanten min Per har denne beskrivelsen:

I Harstad på slutten av 80-tallet blei det starta med registrering av brannskada hos barn, det starta i 1987. Og så starta det i 1988 et skadeforebyggende program for trafikkulykke. Og her va jo han Ola og Harstad sykehus sentral, og så kom den tredje komponenten tel – i tillegg til brannskada hos barn 0-5 år og trafikkulykke – den tredje va brudd hos eldre, og det va også et skadeforebyggende program mot brudd hos eldre som blei starta i 1989. Dissan tre elementan va sånn som æ ser det grunnlaget førr det

å komme i posisjon til å søke om å bli den første norske kommune som blei godkjent som Trygt lokalsamfunn.

Dette sier noe om hvordan aktørene i Harstad benyttet det statlige opprettede skaderegisteret til å kartlegge skader og ulykker, definere utsatte grupper og iverksette tiltak for å forebygge disse typene ulykker. Det skadeforebyggende arbeidet var altså påbegynt i forkant av kjennskap til TL som modell og metode for ulykkesforebyggende arbeid, men det var knyttet til bestemte typer skader. Dette kan reise spørsmål om TL heller kan anses som en metode som «tilfeldigvis passet inn», fordi fokuset på skadeforebygging sto så sterkt i kommunen i utgangspunktet. Skaderegisteret hadde stor betydning for å kunne si noe om hvilke skader og om hvor, når og hvorfor skadene oppstår. Slik kunnskap danner også grunnlag for å kunne gjøre noe forebyggende for forskjellige typer ulykker, og å rette innsatsen inn mot sårbare områder. Men for at noe forebyggende skal bli gjort, er det også viktig at noen tar tak i det. Slik jeg forstår det tok Ola tak i det, her er to beskrivelser av hvordan engasjementet rundt skadeforebygging oppsto i Harstad:

Susanne: han va jo kirurg på sykehuset den gangen [...], og han så at det va så mange unga som kom inn med brannskada, og så begynte han å registrere skada – han og noen andre som fikk i gang et sånt skaderegister, så fikk de jo tallan på det her. Så han tok med sæ de tallan og så gikk han ned på helsestasjonen og så sa han ”ka kan vi gjøre med dettan?”. Og da henvendte de han til ho Kari, førr ho Kari va veldig interessert i sånt arbeid, sånt forebygganes arbeid. [...] så ho tok jo tak i det med ein gang og beit jo på. Så begynte jo dem det samarbeidet med at han ordna tallan, ikje sant? Han fikk tallan fra sykehuset så ho tok med til helsesøstren. [...] ja og så i forbindelse med alt det her arbeidet, så trur æ det va han Ola som blei kjent med noen på det her Karolinska som meinte at dem burde søke på det her, og så va det han og ho Kari som jobba med det her.

Per: Den systematiske registreringa som han Ola foretok, og det han så i potensiale for å drive skadeforebygging, det va et initiativ som på mange måta falt i god jord hos helsesøstren fordi det va i arbeidsfeltet demmes. I Harstad va det i særlig grad en ildsjæl i detta, det va ho helsesøster Kari. Ho va ei evigbrennende ildsjæl i detta arbeidet. [...] ho har også en stor del av æra for at helsesøstertjenesten kom i system, og at kolleger fikk nødvendig kunnskap.

Flere av de andre intervjuede har lignende beskrivelser. Det er stor enighet om at Ola er den som tok tak i skaderegisteret og tenkte at disse skadene måtte kunne forebygges. Men de er også enige i at Kari spilte en stor rolle som pådriver av det forebyggende arbeidet. Informantene antyder at uten den ene, hadde det ikke vært den andre. Som beskrevet i avsnitt 4.1.3 er samfunnsentreprenøren avhengig av støttespillere for å kunne gjennomføre et prosjekt. Dette viser seg gjennom empirien å også gjelde for prosjektet i Harstad. For selv om det tydelig kommer fram at Ola er anerkjent som den som bragte TL inn i kommunen, kunne han ikke – med basis i teori og empiri – fått gjennomslag for forebyggende arbeid dersom han hadde vært helt alene. Dette var han kanskje klar over selv også, og at det var derfor han kontaktet helsesøstre slik Per og Susanne forteller.

Informanten som arbeider regionalt med skadeforebygging har en formening om at *du må skape en ildsjel, ildsjelen finnes ikke der automatisk*. Han mener måten ildsjelen skapes i et forebyggingsarbeid, er gjennom å aktivisere et kunnskapsgrunnlag. Du kan «skape» en ildsjel dersom personen får tilgang på lokale skadedata. I prosjektet i Harstad kan det se ut til at nettopp dette var tilfellet. Samfunnsentreprenøren i TL-prosjektet fikk med opprettelsen av skaderegisteret tilgang til unike data om skader og ulykker. Når han fikk kunnskap om hvor mange skader og ulykker som faktisk skjer, tok han initiativ til å gjøre noe med det, han begynte å bygge nettverk og mobilisere. Rønning (2010) skriver at å mobilisere lokale ressurser er samfunnsentreprenørens unike evne. For å kunne forebygge skader og ulykker vil en enkeltperson være avhengig av samarbeid med en rekke aktører. For eksempel må en samarbeide med Statens vegvesen, kommune og politi dersom en ønsker å redusere fartsgrensen på en vegstrekning for å forebygge store trafikkulykker.

Informantens beskrivelser viser til at det var nettopp dette som skjedde i Harstad kommune. De forteller om et godt samarbeid mellom etater og et folkelig engasjement. Det beskrives med at det var mange som «heiv seg med» i prosjektet. Spørsmålet blir da hvordan de to overnevnte ildsjelene klarte å skape et så stort engasjement som fikk nye aktører inn på banen i det skadeforebyggende arbeidet. Gjennom feltarbeidet mitt ble jeg kjent med at nøkkelpersonene i dette prosjektet i en periode sendte ut månedlige skaderapporter til alle innbyggere i kommunen, der de kunne dokumentere tiltakene som var utført og hvilken virkning tiltakene hadde hatt. Rapportene tok utgangspunkt i data fra skaderegisteret. I samtale med en nøkkelinformant spurte jeg om hvordan hun mente det var mulig å mobilisere og skape et så stort engasjement generelt i kommunen. Etter hva jeg har forstått var det stor oppstandelse rundt det skadeforebyggende arbeidet blant mange i kommunen. Nøkkelinformanten svarte:

det er et interessant spørsmål om «hvordan klarte vi å mobilisere». Vi klarte jo stort sett å mobilisere ein heil by. Vi klarte å få til alt. Det var så smidige nettverk, og det va alltid nogen som kjente nogen. [...] Vi var så trygge på hverandre og vi hadde så god dialog. [...] Vi hadde jo veldig god kontakt med offentlige etata, så det va liksom bare å ta kontakt.

Det ser ut til at et godt sosialt nettverk kan spille en rolle for oppstarten av et prosjekt. Sentrale aktører blir kontaktet av noen som har en ide, hvis ideen blir godt mottatt er det bare å sette i gang, ifølge nøkkelinformanten. Hun sier også at det i den tidlige fasen av prosjektet var lettere å få gjennomslag for ideene. Ideen blir lagt fram og det er alltså noen som kjenner noen innenfor riktig etat med tanke på hvilket type forebyggende arbeid det er snakk om. Hun forteller at ideen enten ble tatt imot med engasjement og lyst, eller så ble den forkastet. Hun mener det var enklere å få ting gjort før enn det er i dag, fordi det i dag må inn i offentlige planer. Susanne forteller det samme:

generelt i kommunen trur æ du kunne ta tak i en sak og så bare fikk du det tel og orda [...] hvis du fikk lyst å gjøre et prosjekt så samarbeida du bare med noen og så fikk du det i gang og så bei det gjort og så sto det i avisen, førr det va masse sånne folk som e kjent i kommunen... altså profilerte folk som gikk i hop og gjør nokka [...].

Gjennom teorien kommer det fram at samfunnsentreprenøren må ha evnen til å kunne mobilisere. Det innebærer personlige egenskaper og formidlingsevne. I dette tilfellet formidle virkningen av skadeforebyggende arbeid som gjør at menneskene i lokalsamfunnet, både private og offentlige personer, blir engasjerte og ønsker å dra dette arbeidet opp og fram. At skaderapportene ble levert i postkassen til innbyggerne i kommunen hadde trolig en stor innvirkning på det folkelige engasjementet som ble bygd opp i begynnelsen av prosjektet. Bruk av media (avisinnlegg) har trolig også en slik effekt. Innbyggerne vil på en slik måte få mer kjennskap og kunnskap til sitt eget lokalsamfunn, og dette fører sannsynligvis til en større nærhet til prosjektet blant innbyggerne generelt. Det er også nærliggende å tenke at mobiliseringen gjorde det enklere å få ting gjort i utgangspunktet, fordi en da hadde flere støttespillere rundt seg.

Marius: Hvis de ikke kommer i gang med konkret registrering av skader og ulykker, og på basis av det kommer i gang med tiltak, så skape du ikke engasjement [...] for når de får, det vi kalle for lokale skadedata, så begynne de å bli veldig interessert... da ser de

sammenhenga og så ser de at de kan gjøre ofte veldig enkle tiltak, og så ser de at de virke, og det skape engasjementet.

Når informanten sier dette kan en tenke seg at det ikke ville vært noe Trygt lokalsamfunn i Harstad kommune, hadde det ikke vært for at skadedatabasen ble opprettet. Men selv om databasen ble opprettet hadde det heller ikke vært noe TL hvis det ikke var noen som tok tak i det slik det ble gjort i Harstad kommune. Når nøkkelpersonen var på konferansen ved Karolinska-instituttet ble kommunen oppfordret til å søke om sertifisering som TL på bakgrunn av alt det skadeforebyggende arbeidet som allerede var gjort. Da kan det igjen argumenteres for at TL var en modell og metode som passet inn, heller enn at metoden ble oppdaget eller hentet ned for så å aktivt implementere den (jfr. nyinstitusjonell teori, Eriksson-Zetterquitz m.fl. 2014:249-250). Men TL virket å falle i smak blant aktørene i kommunen, og det ble enighet om å søke om sertifisering, som da blei godkjent i 1994. At en metode passer inn betyr ikke at den blir implementert. Noen må se dette og følge opp gjennom å søke støtte i et nettverk.

Slik informantene beskriver oppstartsfasen ved å sikte til de to personene Ola og Kari, samt bruke benevnelse som ildsjel, er det rimelig å si at det fantes entreprenørskap i startfasen av prosjektet. Det en kan diskutere derimot er hvorvidt det bare fantes én samfunnsentreprenør. Oppsummert er fortellingen slik; Ola var den som startet arbeidet med skaderegisteret. Han var også den som etter hvert fikk ideen om et Trygt lokalsamfunn. Skadetallene tok han med seg til helsesøstrene og indikerte at dette må det kunne gjøres noe med. Den ene helsesøsteren ble veldig engasjert og har siden da hatt en sentral rolle i det forebyggende arbeidet.

Kari: Og så sir han Ola til meg "eg skal sørge for lokomotivet, og det e dataene, dokker må sørge for å lage skinnene, og det e jobben". Så da begynte æ å jobbe.

Slik jeg ser det var det to engasjerte samfunnsentreprenører i dette prosjektet. Ola og Kari jobbet side om side, med hver sin ekspertise. Det var et utfyllende samarbeid. Det finnes også grunnlag for å si at de gjennom samarbeid klarte å mobilisere andre sentrale aktører. Den ene arbeidet med statistikken, og den andre dro dette ut til befolkningen. Det empiriske materialet viser også at det var et stort engasjement rundt skadeforebyggende arbeid på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet. Spørsmålet er så om engasjementet og interessen «dabbet av» etter hvert?

Til sist kan en også diskutere hvorvidt entreprenørskap er en av suksesskriteriene for å oppnå målene og sikre kontinuiteten i skadeforebyggende arbeid. Sosialt entreprenørskap er i mine øyne et teknisk begrep for et ildsjel-basert prosjekt. Dersom tilstedeværelsen av ildsjeler er et

av kriteriene for å lykkes med skadeforebygging, er Harstads framtid kanskje ikke så lys med mindre en klarer å skape en ny ildsjel som overtar. Det finnes noen entreprenørskapsteoretikere som hevder at når nøkkelaktørene faller ut, så vil prosjektet kollapse. I den forbindelse spurte jeg nøkkelinformanten min om dette, hun sier:

Kari: Som Ola nettopp sa til meg: «nei når du og meg slutter, så detter alt sammen». Det e nok ikkje heilt sannheten det, men det e klart at vi som sluttar har eit stort ansvar for å gi stafettpinnen vidare. Det føle eg at eg har gjort. Eg e ikje noge bekymra for Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune.

Så selv om de to ildsjelene skulle falle helt ut av TL-Harstad, er i alle fall den ene av dem ikke bekymret for at det skal forsvinne eller rase sammen. Hun snakker om å ha ansvaret for å gi stafettpinnen videre, og det er sannsynligvis en side av forklaringen dersom TL og ulykkesforebygging vil bestå i Harstad kommune i framtiden. En annen side er at den formelle forankringen som foregikk i fase to av prosjektet bidrar til å opprettholde fokus og fortsette det ulykkesforebyggende arbeidet. I det videre vil jeg ta for meg denne fasen å beskrive hvordan TL ble implementert i kommunens planer.

5.3 Få et prosjekt i system

Den andre fasen av Trygge lokalsamfunn prosjektet i Harstad kommune har fått navnet *formaliseringsfasen*. Bakgrunnen for å bygge på organisasjonsteori i denne oppgaven er som tidligere nevnt for å vise at prosjektet i seg selv ikke bare var et enkeltmanns eller ad-hoc-tiltak. Organisasjonsteorien kan i tillegg være med på å forklare hvordan og hvorfor et prosjekt som dette kan bli institusjonalisert og videreført. Det handler om å *formalisere* det skadeforebyggende arbeid, og å gjøre det til noe mer enn et ad hoc tiltak gjennom å spesifisere roller, ansvarsområder og ledelse. Skadeforebygging i seg selv er ikke et nytt fenomen, en kan anta at mennesker har benyttet ulike metoder for å unngå og pådra seg selv og andre unødvendige skader i all menneskelig levetid. Det å bedrive systematisk forebygging av skader og ulykker er en helt annen sak. Å sette skadeforebyggende arbeid inn i system kan være et vanskelig arbeid, og i TL i Harstad er dette en fase som foregikk over lang tid.

Formaliseringsfasen kan oppsummeres slik: Ved sertifisering som «safe community» i 1994 ble TL i Harstad synliggjort både nasjonalt og internasjonalt. Å få satt skadeforebygging på den politiske agendaen og inn i kommunens styringssystem var i mange år et ønske som viste seg å være vanskelig å få til. I 1999 skrev Stein Mikkelsen rapporten «Safe Community - Symbol og

samarbeid» der han konstaterer at en av hovedutfordringene til TL er å forankre samarbeidet i komplekse byråkratiske institusjoner. Ildsjelene i TL-prosjektet arbeidet med skadeforebygging i tillegg til sine stillinger i mange år før prosjektet ble formelt forankret. I 2002 skiftet kommunen organisering og styringssystem. Dette dannet et bedre grunnlag for å implementere Trygge lokalsamfunn i kommunens administrerende organisering. En 50 % prosjektlederstilling/koordinatorstilling blir formelt opprettet i årene 2002/2003. I 2003 blir Harstad kommune resertifisert som TL og en formell struktur av Trygge lokalsamfunn ble vedtatt¹¹. Fra 2004 synliggjøres TL i styringsdokumentene. Fasen viser at prosjektet blir formelt forankret og kan sies å gå fra å være et prosjekt til å bli en slags organisasjon. I 2014 blir kommunen resertifisert for andre gang.

For å avdekke noen faktorer som handlet om implementering av TL i kommunens planer ble informantene spurt om de kunne si noe om utviklingen av prosjektet. Det ble også spesifisert at det nå dreide seg om støtte fra politisk og administrativ ledelse. Tidligere rådmann i Harstad kommune kunne fortelle følgende;

Og da hadde vi jo allerede begynt å tenke integrering i styringsdokumentan, og da e det bare å reflektere over korsen de gamle styringsdokumentan va. De va lite strukturert og veldig sånn økonomiorientert, men etter at vi fikk dettan nye styringssystemet som blei innført da i 2002, så fikk vi jo for det første gjort ei evaluering, både før og etter at man innførte den nye strukturen og styringssystemet etter kommunekompassets praksiskriteria, og den va en sånn hovedindikator som fulgte forvaltningspraksis i kommunen, korsen den endra sæ - det va jo stort.

Dette indikerer hvordan implementering av TL i kommunen hadde vært et mål fra tidligere år, og at det ved endring av styringssystem ble åpnet opp en større mulighet til å få dette til. Videre forteller den tidligere rådmannen hvordan TL fikk plass i kommunale planer.

Og så kom resultatmålan og da... da va det sånn at det va delt om i fire områda, fire hovedområda. Det eine va samfunn, det andre området va organisasjon/personell, det tredje området va tjena/brukeran og det fjerde område va økonomi. Så innafor detta første området som æ nevnte – samfunn – så blei det lagt et resultatmål som hete Trygt lokalsamfunn.

---

¹¹ se organisering av TL under casebeskrivelse.

Resultatmålene uttrykker hva som skal oppnås. Innenfor TL har dette hatt og har fortsatt mye med redusering av skader og ulykker å gjøre. I Harstad kommunes virksomhetsplan (2016-2019) kan en blant annet se resultatmålene for et tryggere lokalsamfunn. Den tidligere rådmannen mener dette hadde mye å si for den videre utviklingen, implementeringen og fokuset for det skadeforebyggende arbeidet. Han forteller videre:

Og da kom det veldig til syne i styringsdokumentan også. Eeh, detta fokuset på sikkerhet og forebygging. Og da valgte jo kommunen også ett sett indikatora, ka som man skulle bruke til å evaluere en måloppnåelse, og da blei den også synliggjort. Og det va jo skademeldinge, det begynte med skademelding for ansatte og skademelding for brukera og detta med brukera og medarbeideras opplevelse av trygghet. For nu snakke vi om kommunen både som organisasjon og dels også som samfunn. Så det e det første sporet av Trygt lokalsamfunn, sånn konkret i det nye styringssystemet. Det va i 2004, og dissan dokumentan blei jo laga i høsten 2003, så det va jo omtrent samtidig med den resertifiseringa [...] så det va en tiårsperiode fra 1994 til 2004 der Trygt lokalsamfunn mest levde som et prosjekt i kommunen.

Første gang TL i Harstad ble satt ordentlig i system var altså i 2004. Den strukturen TL vedtok i 2003 kan sies å være et arbeid som gikk mot det å få implementert skadeforebyggende arbeid bedre i kommunen. En formalisert struktur gjør det forebyggende arbeidet blant annet mer oversiktlig. Den tverrsektorielle innsatsen synliggjøres og medvirkende aktører kommer «fram i lyset». Det første steget i formaliseringsprosessen kan sies å være da kommunen skiftet styringssystem som gjorde TLs implementering i kommunens planer enklere. Som tidligere rådmann nevnte, levde TL mest som et prosjekt fram til synliggjøringen av det i den kommunale organiserte planen. Prosjektet ble drevet fram av hovedsakelig to ildsjeler, helt til formaliseringen av prosjektet begynte. Ildsjelene var fortsatt svært delaktig i arbeidet med skadeforebygging i kommunen etter implementeringen, men da satt inn i en mer formell struktur. Dette vises blant annet gjennom at den ene ildsjelen fikk 50 % stilling som koordinator for TL. Hun beskriver hennes rolle som koordinator for Trygge lokalsamfunn som en viktig faktor for å fronte TL utad. Da sikter hun både til lokalsamfunnet generelt, men også til koordinering av det tverretatlige arbeidet.

Kari: Det at eg har hatt en halv stilling på dette har og vore veldig veldig bra. Det må det vær. En halv stilling e for lite, men at det e nogen som e der å fronte Trygge lokalsamfunn. Det kreve kontinuerlig arbeid, og at det e nogen som blir ansiktet i arbeidet utad. Det å felle det ned i alle dokumenter, det har vært en vanskelig jobb. Det

har vore veldig vanskelig å få det godt forankra i det politiske og administrasjonen. Kanskje lettere i det politiske enn i administrasjonen faktisk. Men å få det heilt supergodt forankra, det har nok ikkje Harstad ennu heller.

Dette sier noe om at det til tross for en offisiell stilling som koordinator/prosjektleder for TL i Harstad kommune, enda viser seg vanskelig å få prosjektet formelt forankret i all kommunal drift. Det er mulig at dette henspiller på en av de største utfordringene forebyggende arbeid møter generelt. Etter spørsmål om prosjektet hadde møtt noen kritiske faser opp gjennom årene, mente en av informantene at de ti årene fra 1994 til 2004, kan anses som en kritisk fase i seg selv. Spørsmålet ble i utgangspunktet stilt for å avdekke faktorer for å sikre kontinuitet i det skadeforebyggende arbeidet, men svaret jeg fikk handlet mer om at TL ikke hadde noen formell forankring opp gjennom årene og at prosjektet derfor hadde belaget seg på ildsjelarbeid. En risiko ved at noe står og faller på ildsjeler, er som nevnt at prosjektene er mer utsatt for å forsvinne dersom ildsjelene trekker seg ut.

Per: Ja... det... det har jo egentlig heile tia hatt en kritisk fase, heilt fra starten av. Kanskje de første ti åran... Og det kommer jo av at det va ildsjeler som dreiv det. Og det e ei løsnig som i sæ sjøl e kritisk fordi den e avhengig av enkeltpersona. Eller vi kan si to enkeltpersona, og også den tredje som har vært prosjektledera, som har variert opp gjennom tia.[...] Den største kritiske faktoren i detta e jo å få implementert dennan tankegangen i all kommunal drift, sett fra mitt ståsted som rådmann, og detta tverrsektorielle samarbeidet med høyskole, politi og vegvesen som aktøra i detta.

Mikkelsens rapport fra 1999 trakk dermed en vesentlig konklusjon da han sa at det var en stor utfordring å få metoden forankret i byråkratiske institusjoner. Men det må også påpekes at rapporten ble utgitt før TL hadde noen form for formell struktur lokalt og var heller ikke forankret i Harstad kommunes planer. Til tross for implementeringen på 2000-tallet henviste jeg til Mikkelsens konklusjon og spurte den tidligere rådmannen om han mente dette fortsatt var gjeldende i dag.

Per: I dag e det jo til dels det, menne... du kan si at den milepælen vi nådde det va jo når vi fikk skifta styringsystem i kommunen fra og med 2002 [...] og når det fra høsten 2003 av og synliggjort i styringsdokumentan i 2004... blei synliggjort korsen en kompleks organisasjon skulle forholde sæ til Safe Community. Og korsen man skulle uttrykke ka man mente med Trygt lokalsamfunn gjennom styringsdokumentan... Da nådde vi milepælen.

Han er ikke den eneste av informantene mine som mener at det å få skadeforebyggende arbeid implementert i kommunale planer, bidrar til å spesifisere roller og oppgaver for de som arbeider med det. Dette gjelder både offentlige etater, frivillige organisasjoner og de som arbeider i og for TL. Koordinator for TL i Harstad mener også at det er viktig at det finnes en struktur for det skadeforebyggende arbeidet. I mange tilfeller, mener hun, er det enklere å arbeide dersom det finnes en struktur som sier noe om hvordan du skal gå frem med forslag om tiltak for forebygging. Det handler om å vite hvilken etat eller organisasjon en skal fremme forslaget til. Dette er i tråd med organisering, arbeidsfordeling og koordinering som ble tatt opp i delkapittelet om organisasjonsteori. Likevel finnes det noe motstridende synspunkter blant mine informanter. Tidligere koordinator for TL i Harstad mener at kravet om å implementere skadeforebygging i kommunale planer minsker handlingsrommet for de som brenner for å drive med skadeforebygging. Hun ble spurt om hun mente at det administrative setter en demper for hva en klarer å utføre.

Kari: Det sett en demper for jobben, og det sett en demper på det tverrfaglige samarbeidet og eg trur det sett en demper på lysten og kreativiteten. Det e i alle fall en hemske [...] Vi hadde jo veldig god kontakt med offentlige etata, så det va liksom bare å ta kontakt. Det va ikkje så djekels med formalia som det e i dag. Det va litt enklare å få ting tel å gå rundt.

Dette handler om at kravene om å få skadeforebygging inn i planer er et arbeid som krever tid. Oppstartsfasen av TL i Harstad var mer preget av at noen fikk en idè, kontaktet rette personer og gjennomførte det. I dag skal tiltakene vurderes og skrives på papiret før en kan iverksette tiltak. Dette kan føre til at gjennomføringsevnen av tiltakene minker, og at en derfor ser en utfordring også ved implementering av forebyggende arbeid i kommunen. Planene kan gjøre det praktiske arbeidet mer tidkrevende. Tidligere koordinator mener likevel at et godt system som gir handlingsrom kan fungere godt.

Kari: Hvis man får til et system som fungerer veldig greit og likevel jer frihet og rommet... men då må det vær høgt under taket.

Informantene mine uttrykker også at det handler om personlige egenskaper hvorvidt en oppfatter kommunale planer som «en omvei» eller ei. Noen er dyktige til å arbeide på en formell måte, mens andre trenger større handlingsrom, slik at en nesten kan iverksette tiltak «på sparket». Det er likevel viktig å understreke at den formelle forankringen ikke har gjort at det er et mindre fokus på skadeforebyggende arbeid, men heller det motsatte, nettopp fordi det har

blitt skrevet ned mål for det forebyggende arbeidet i kommunale planer. At det oppleves som enklere å få tiltak gjennomført før, kan handle mer om at TL-prosjektet levde som et ildsjelarbeid til å begynne med. Trygge lokalsamfunn som metode og modell fremmer et krav om at det skadeforebyggende arbeidet skal forankres i politikk, administrasjon og kommunens planverk jamfør punkt 5 i kriterier for sertifisering.

Kari: Og det e jo noye av det som er del av Trygge lokalsamfunn, det ska jo ver fatta politisk, og det ska ver både administrativt og politisk forankra. Og det e jo noye av det første man gjer. Men du vett, dette va det ingen som hadde gitt oss nogen oppskrift på, oppskrifta har kommet underveis.

I tillegg til at case-kommunen skiftet styringssystem på begynnelsen av 2000-tallet, kan denne uttalelsen også være med på å forklare hvorfor det skulle ta ti år fra sertifisering som Trygt lokalsamfunn, til TL - med sitt fokus på skadeforebyggende arbeid - ble implementert i kommunen. Harstad kommune var også først ute med dette i Norge, og kunne derfor ikke trekke erfaringer fra kommuner som hadde gjort det før.

Arbeidsdeling, koordinering og organisering som ble tatt opp i delkapittelet om organisasjonsteori, kan også ha vært en utslagsgivende faktor for hvorfor aktører i Harstad har hatt og spesielt enda har et fokus på skadeforebyggende arbeid i kommunen. Den formelle strukturen som ble vedtatt i 2016 kan bidra til å spesifisere arbeidsdeling og sikre et vedvarende fokus på ulykkesforebygging. En formell forankring av TL kan også bidra til å opprettholde kontinuiteten i det skadeforebyggende arbeidet. Informanten min Susanne beskriver Harstads status som Trygt lokalsamfunn ved å trekke fram den formelle forankringen i kommunen.

Det som e.. e at Harstad kommune har vært en sånn Safe Community så lenge at vi har ulykkesforebygging langt framme i alt av plana, altså det e ikje nokka som safe community eller Trygge lokalsamfunn må jobbe med lengre – det e implementert i planverket vårres, så det trur æ vi e god på.

Dette gir en indikasjon på at skadeforebyggende arbeid har funnet sin plass i den kommunale organiseringen i Harstad, og at det derfor ikke er like sårbart som det var før da TL ble driftet av ildsjeler. Men en formalisering av et prosjekt vil trolig ikke forekomme helt av seg selv. I det neste delkapittelet vil jeg belyse hvordan dannelsen av nettverk kan være med på å drive et prosjekt framover.

5.4 Nettverksdanning

Den tredje fasen handler blant annet om at Trygge lokalsamfunn som modell og metode er basert på et kunnskapsnettverk bestående av flere aktører (se figur. 4.3). Det handler også om at vellykket skadeforebygging kan være avhengig av opprettelsen og dannelsen av nettverk på tvers av kommunale etater, samt samarbeid på tvers av offentlig, privat og frivillig sektor. Fasen har fått navnet *rutiniseringsfasen*. Som nevnt i teorikapittelet er det spesielt tre faktorer som begrunner valget om å ha med nettverksteori i denne oppgaven. Kontinuitet i ulykkesforebyggende arbeid kan være avhengig av nettverksdanning på tvers av etater i kommunen. Teorien kan også belyse utvikling i skadeforebygging over tid. Og den tredje faktoren handler om at nettverk kan være med på å engasjere og mobilisere lokalsamfunnet for å opprettholde et fokus på skadeforebygging over tid.

Rutiniseringsfasen handler om at det opprettes forbindelser i lokalsamfunnet og at disse synliggjøres. Nettverket av skadeforebyggende aktører bygges opp og ekspanderes etter hvert som tiden går. Flere kommuner i Norge blir «Trygge lokalsamfunn» som danner grunnlag for et større nettverk. Samarbeid mellom offentlige, private og frivillige aktører blir en sannhet, og det skadeforebyggende arbeidet får plass på tvers av etater og organisasjoner i kommunen. Skaderegistreringen ved sykehuset fortsetter i årevis og danner et kunnskapsgrunnlag som kan benyttes i det ulykkesforebyggende arbeidet i kommunen.

Et poeng er at både Skadeforebyggende forum og Trygge lokalsamfunn kan sies å være et slags nettverk i seg selv innenfor skadeforebyggende arbeid, men et annet poeng er hvordan ulike etater, sektorer og organisasjoner skaper samarbeidskonstellasjoner for å drive med skadeforebyggende arbeid. Hvordan aktørene i Harstad kommune klarte å opprette nettverk på tvers av de ulike sektorene i samfunnet kan i stor grad begrunnes ut i fra ildsjelarbeid. Nøkkelinformanten min beskriver hvordan hun opprettet samarbeid med både politi og Statens vegvesen, og det hele virker å ha oppstått ved stort innslag av tilfeldigheter. Det skal likevel være sagt at dersom hun ikke selv hadde tatt initiativ, så ville kanskje ikke samarbeidet oppstått såpass tidlig som det gjorde.

Kari: Mitt samarbeid med politiet og Statens vegvesen, det begynte med at det var snakk om sikring av barn i bil. Det var i 89 trur eg, at det ble på påbudt med sikring av barn i bil. Og då tenkte eg «jöss det der kan vi gjøre noke med!». Så eg ringte til politimesteren og så sir eg «kan eg få lov til å være med på sikring.. være med politiet på en bilbeltekontroll?»

Sitatet viser til et personlig initiativ av en person som brenner for forebygging og ser mulighetene når de presenterer seg selv. Dette er i stor grad i tråd med teorier om samfunnsentreprenøren. Det kan også sies å være i tråd med nettverksteori, der sosialt nettverk vektlegges. Om informanten hadde kjennskap til politimesteren i utgangspunktet, er det nærliggende å tro at den telefonsamtalen var enklere å ta. Informanten forteller videre at denne hendelsen dannet grunnlaget for et samarbeid mellom politi og Statens vegvesen.

Kari: [...] Eg huske vi traff en familie som hadde kjørt på bilferie helt i fra Danmark, med tre barn i baksetet usikra, så de tok på bilbelte og de flytta... og då hadde de én kilometer igjen å kjøra. [...] Så då blei det etablert et samarbeid mellom politiet og Statens vegvesen. Så disse samarbeidene de begynte på sånne finuerlige måtar. Det som var så spennande va at alle åpna opp for det.

Det siste hun sier om at alle var åpne for slike samarbeid kan si noe om engasjementet som fantes i kommunen på daværende tidspunkt. Det er mye som tyder på at dette engasjementet og den mobiliseringen av viktige aktører som kan bidra med skadeforebygging, i stor grad skyldtes de to samfunnsentreprenørenes handlinger og vilje til å bringe skadeforebygging opp og fram. Det er også indikasjoner som viser til at samarbeid med administrasjonen i kommunen har vært bra, til tross for at arbeidet levde som et ildsjelprosjekt til å begynne med før det ble formelt forankret i kommunen. Informanten min Kari beskriver dette med å si *det har vore et unikt samarbeid. Og det har vært mye sånn samarbeid med det politiske liv, sånn i planutvalget [...]*.

Gjennom samtale med informantene mine har jeg fått et inntrykk av at nettverksdanning er en vesentlig faktor for arbeidet med skadeforebygging. Det innebærer både personlige nettverk og partielle nettverk. At ildsjeler i et prosjekt kan benytte seg av sitt personlige nettverk for å øke gjennomføringsevnen for tiltak kan ha bidratt til at TL i Harstad som prosjekt har overlevd over tid. Kari nevnte blant annet at hun kontaktet lederen av Frivillighetssentralen i forbindelse med å få støtte til et prosjekt. I den forbindelse kommenterte hun at *det e jo liksom at vi kjenne hverandre på navn, vi e trygg på hverandre*, noe som kan indikere at et trygt nettverk av aktører som kan bidra i det skadeforebyggende arbeidet, er med på å få satt i gang nye tiltak for samfunnsutvikling. Hun mener nettverkene en har er med på å styrke det skadeforebyggende arbeidet i kommunen, og at det i hennes periode var enklere å bruke nettverkene for å få satt i gang nye prosjekt.

Informanten min Per mener at også at Kari var en stor bidragsyter for å etablere samarbeid mellom ulike kommunale etater. Hennes egne uttalelser nevnt ovenfor kan også belyse dette. Per beskriver hennes rolle i deler av dette arbeidet på følgende måte;

Så ho har også en stor del av æra for at helsesøstertjenesten kom i system, og at kolleger fikk nødvendig kunnskap [...] og ho sto da også for samarbeidet internt i kommuneorganisasjonen, i stor grad.

Sitatet tyder på at samarbeid internt i kommuneorganisasjonen kom på grunnlag av ildsjelarbeid. Det er nærliggende å anta at dette kan ha noe med Karis evne til å engasjere og mobilisere nødvendige ressurser, som er i tråd med teori om samfunnsentreprenøren. Likevel sier hun selv at *det handler om gode og trygge nettverk, og at alle er villig til å dra lasset ilag*, for å lykkes med et samfunnsprosjekt. Dette indikerer som Borch og Vestrum (2010) presiserte, at samfunnsentreprenøren ikke har mulighet til å gjennomføre slike prosjekter uten støttespillere. Det er i slike tilfeller at nettverk kommer til uttrykk. Ved å engasjere nettverket en har, åpner en opp muligheten til å gjennomføre prosjekter eller tiltak.

Kari beskriver også hvordan en kan gjøre en forskjell dersom en deler erfaring og kompetanse på tvers av sektorer. Når helsesektoren sitter med data og statistikk om skader og ulykker, må denne kunnskapen nødvendigvis deles med en aktør som har handlingsevne til å iverksette tiltak dersom en ønsker samfunnsutvikling. Dette kan for eksempel være å informere areal – og byggesakstjenesten om et risikoutsatt vegkryss der flere ulykker har skjedd – basert på skaderegistreringen ved sykehuset.

Kari: Kom med den kompetansen vi har i helse. Vi har gjort erfaring fordi vi har sett skadene av det. Vi må være flinke til at det vi ser på sykehuset, det må vi ta ut til de som kan gjøre noe med det. Og gjøre noe med det strukturelle.

Sitatet illustrerer hvordan kunnskapsutveksling i et nettverk kan være en viktig faktor for å lykkes. Hvis en holder kunnskapen for seg selv, vil heller ikke tiltak bli iverksatt. Derfor er det viktig som Kari sier å nå ut til noen som kan gjøre noe med det. I den forbindelse er det rimelig å anta at et godt etablert nettverk har betydning for å lykkes med forebyggende arbeid.

Etter spørsmål om hva informantene mine vurderer som en fordel ved å benytte seg av TL-metoden, blir begrepet nettverk trukket fram som en suksessfaktor. Informanten min Susanne sier *det e jo fordi du har kriterian, ikkje sant? [...] og så e det at du har et nettverk, du kan snakke med andre*. Med kriterier sikter hun til TLs kriterier som ble presentert under delkapittel

2.4. I kriteriene beskriver TL et «nyttig nettverk», som handler om kunnskap – og erfaringsutveksling mellom de Trygge lokalsamfunnene. En kan også anta at Skafor har en «fot innenfor» der også, hvis en ser tilbake på Skafors nettverkssammenkobling (figur 4.4). I tillegg til å innebære et nettverk av skadeforebyggende aktører, beskriver informanten min Per hvordan TL-metoden kan bidra til å synliggjøre samarbeid mellom ulike forvaltningsnivåer.

Nei det som e ei utfordring e jo at det e mange aktøra innafor detta feltet. På statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Komplekse organisasjoner på alle dissan nivåan, og det å synliggjøre en struktur om korsen man kan samarbeide og sette fokus på ei samfunnsutfordring, det bidro jo prosjektet tel. [...] så det brae med metoden e jo atte den kreve samarbeid, på flere forvaltningsnivå.

Likevel er det ikke å komme unna at akkurat dette arbeidet er komplisert og utfordrende å få strukturert på en god måte. Det viste seg også gjennom forrige delkapittel. Informantenes uttalelser tyder samtidig på at TL som et nettverk er en bidragsyter for å få gjennomslag for det skadeforebyggende arbeidet i Harstad kommune.

Kari: Det e også viktig i nettverkene i Trygge lokalsamfunn – at man dele kunnskap med hverandre. Så kan man prøve et prosjekt, eller gjøre det til sitt eget. Kanskje funka det, kanskje ikke – men da lære du. Og så e det viktig å dele erfaringane.

Her sikter også Kari til at nettverkene av TL er viktig for å utvikle det skadeforebyggende arbeidet. Så lenge det finnes flere Trygge lokalsamfunn kan en anta at det skadeforebyggende arbeidet står i en bedre posisjon for å overleve over tid. Det kan begrunnes ut fra kunnskap – og erfaringsutvekslingen som TL bygger på. Når et krav er å benytte seg av nyttige nettverk, må en sannsynligvis søke til nettverkene for å få støtte om arbeidet. Nettverk skal i så måte ha styrke i å tilføre ressurser, og i Harstad kommune kunne dette kanskje vært styrket. Med dette menes det at den byråkratiseringen som ble nevnt i organisasjonskapittelet har til en viss grad ført til at en mister de nettverksbaserte tiltakene i Harstad kommune. Likevel bør målet være at en gjennom nettverk opprettholder organisasjonen.

6 Analyse 2 – pionerkommune, måloppnåelse og kontinuitet.

Dette kapitlet tar utgangspunkt i spørsmålene reist i problemstillingen. Et av hovedmålene var å dykke ned i Harstad historie som et ulykkesforebyggende lokalsamfunn for å finne ut om kommunen kan betegnes med begrepet pioner. Et annet mål var å se om jeg kunne avdekke faktorer som må ligge til grunn for å sikre måloppnåelse i det skadeforebyggende arbeidet. Under måloppnåelse ligger betydningen av redusering og et vedvarende lavt nivå på antall skader og ulykker. Det siste spørsmålet i problemstillingen handler om å finne vesentlige faktorer som er med på å sikre kontinuitet i skadeforebyggende arbeid. Det er i denne forbindelse tre begreper i problemstillingens formulering som det er verdt å trekke spesielt fram. Disse er pionerkommune, måloppnåelse og kontinuitet. Gjennom dette kapitlet vil problemstillingens spørsmål bli besvart kronologisk. Som presentert innledningsvis hadde denne oppgavens problemstilling følgende formulering;

1) På hvilken måte kan Harstad kommune sies å være en pionerkommune med bakgrunn i Trygge lokalsamfunn og skadeforebyggende arbeid? 2) hvilke faktorer må ligge til grunn for å sikre måloppnåelse i skadeforebyggende arbeid? og 3) hvilke faktorer spiller inn når det gjelder å sikre kontinuitet i denne satsningen?

For å besvare problemstillingen forholdt jeg meg i intervjusituasjonene til samme forskningsspørsmål som presentert i forrige kapittel. Informantene fikk en noe tilpasset liste med spørsmål etter deres befatning med og tilknytning til TL-Harstad. Tre av mine informanter har ikke direkte tilknytning til TL-Harstad, en av dem arbeider med skadeforebygging i nasjonal sammenheng og en annen på regionalt nivå. Den siste informanten arbeider med TL i Troms fylkeskommune. Dette innebærer at det er de øvrige fire informantene som legger grunnlaget for å besvare spørsmål 1 i problemstillingen.

6.1 Harstad som pionerkommune i ulykkesforebyggende arbeid

Når det gjelder «Harstad som pionerkommune» refereres det til forrige kapittel der entreprenørskapsspørsmålet ble behandlet. Grunnen til det er fordi mye av Harstads pionerstatus kan begrunnes gjennom empirien presentert der. Det foreligger ingen tvil om at Harstad kommune var tidlig ute med å rette fokuset til skadeforebyggende arbeid. Dette har egentlig blitt antatt helt fra begynnelsen av arbeidet med denne oppgaven. At Harstad var den

første norske kommunen og den ellefte i verden til å bli sertifisert som TL, er en god indikasjon på at begrepet pioner kan benyttes i denne sammenheng. En vanlig forståelse av begrepet pioner, er at det ofte henspiller på en aktør som har vært nyskapende eller banebrytende og først ute på et område. Dette kan være en beskrivelse som treffer Harstad, i alle fall i nasjonal sammenheng. Som vi skal se i dette avsnittet bygger også det empiriske grunnlaget opp om en slik forståelse av kommunen. Samtidig bør det også påpekes at informantene har eller har hatt nær tilknytning til det skadeforebyggende arbeidet i case-kommunen. Det kan være innvirkende på deres forståelse av det skadeforebyggende arbeidet i kommunen. Etter spørsmål om hvilke tanker informantene mine gjør seg når jeg sier «Harstad som pionerkommune i Norge innenfor ulykkesforebyggende arbeid», mener de fleste at det stemmer overens med deres oppfatning av kommunen.

Marius: *Ja, da tenke æ at det e rett, ja.*

Susanne: *hehehe, ja æ e jo heilt enig, hehe. Og så kjenne æ at æ blir stolt .*

Maja: *Det er bare positive tanker... veldig god pioner, har virkelig gått i bresjen for arbeidet nasjonalt og internasjonalt. Unike skadedata. Og en viss bekymring for hvem som skal ta over når ikke Ola eller Kari er der lengre. Og så en forundring over hvorfor ikke staten har tatt registeret mer i bruk.*

Per: *Æ tenke på atte... det va hvertfall en merkelapp som Harstad hadde ved oppstart av safe community og i ei tid, noen år, mange år fremover. I dag så eh... Eller på slutten av mi tid i alle fall, så hadde æ ikkje nokka inntrykk av at det va det store fokuset.*

Det siste sitatet kan vise til at spesielt oppstartsfasen av prosjektet i Harstad var preget av at dette var en innovativ måte å drive skadeforebygging på. Oppstarten var som vi nå vet, preget av en stor grad av ildsjelarbeid, som har bidratt til at Harstad var først ute i norsk sammenheng når det gjelder TL. Når Per sier at han senere ikke så det samme fokuset, kan dette handle om det som har vært nevnt tidligere med at den folkelige forankringen og engasjementet ble mindre etter hvert som årene gikk. Et annet argument kan være at implementering av prosjektet i kommunens organisering har satt en stopper for nettverksbaserte tiltak. En slik byråkratisering ble nevnt i organisasjonsteorien, og kan være med på å forklare hvorfor skadeforebygging har blitt «usynliggjort» for den alminnelige befolkningen. Det er nærliggende å tro at begrepet pioner trenger en viss oppslutning for å kunne bli allment anerkjent. Dersom befolkningen ikke får tilgang til informasjon om det skadeforebyggende arbeidet i kommunen, kan en tenke seg at det blir vanskeligere generelt å benytte seg av begrepet pioner.

Til tross for en slik påstand, vil det ut fra forståelsen av begrepet pioner som banebrytende og først ute på et område, likevel rimelig å si at Harstad er, eller i alle fall var, en pionerkommune i ulykkesforebyggende arbeid. Koordinator for TL Harstad hevder at Harstad kan betegnes som en pionerkommune på grunnlag av den lange historien kommunen har med skadeforebyggende arbeid. I den forstand kan den følgende uttalelsen være med på å bygge opp om påstanden om at Harstad faktisk kan sies å være en pionerkommune. Det handler om at Harstad kommune tidlig brakte skadeforebygging inn i kommunen, og fikk gjort mye til tross for at arbeidet i mange år levde som et ildsjelprosjekt. Likevel kan det ut i fra slike uttalelser trekkes en konklusjon om at kommunen var innovativ, og kanskje litt forut for sin tid når det gjelder fokus på forebyggende arbeid.

Susanne: Når vi e på konferansa og sånt, så ser vi at vi har gjort veldig mye meir enn andre kommuna, vi e kommet langt. Ho Kari bruke å sei det atte.. ho bruke å sei at «no først begynne folk rundt omkring i resten av Norge å gjøre det vi gjorde for 20 år sia».

Det er mye som tyder på at det faktisk er slik at Harstad ligger langt foran andre kommuner når det gjelder fokus på og arbeid med ulykkesforebyggende arbeid. Opprettelsen av skaderegisteret ser ut til å ha hatt stor betydning for at aktører i Harstad kunne gripe fatt i skadeforebyggende arbeid så tidlig. Det er likevel avgjørende at en person ser mulighetene ved bruk av skaderegisteret slik det skjedde i Harstad. Informanten min Pernille sier at *Harstad har hatt så detaljerte data, slik at en kan gå inn direkte å gjøre noe med et fotgjengerfelt eller en tunnel*. Hun sier også at andre kommuner benytter seg av en forenklet versjon av skaderegistrering, og at Harstads versjon blir ansett av nasjonale myndigheter å være for avansert. Det innebærer at nasjonale myndigheter mener Harstad-versjonen av skaderegistrering er så detaljert at det krever mer ressurser. At informanten trekker Harstad fram som en kommune med spesielt detaljert datagrunnlag, er også en indikasjon på at kommunen har pionerstatus i ulykkesforebyggende arbeid.

Da informantene mine skulle vurdere «viktigheten» av tre forebyggende tiltak utført i Harstad kommune, krysset samtlige (foruten 2 telefonintervju) av for at alle tiltakene var svært viktig. Det eneste unntaket var tiltaket «Barnetråkk» som informanten min Maja ikke hadde kjennskap til. Ut fra informasjonen hun fikk gjennom skjemaet, vurderte hun likevel tiltaket som svært viktig. Dette tyder på at det fokuset på skadeforebygging som Harstad kommune har hatt, og alle de tiltakene som er gjennomført der, har stor betydning både i og utenfor kommunen.

Det kan diskuteres hvorvidt informantenes uttalelser er påvirket av at informantene har en nær tilknytning til Harstad kommune og ulykkesforebyggende arbeidet i kommunen. Kan de bli positivt affeksjonspåvirket nettopp fordi de har vært så sentrale aktører i det ulykkesforebyggende arbeidet i case-kommunen? Er TL (for enkelte) blitt et tiltak som utløser stolthet over byen, og der utelukkende positive sider trekkes fram? I mange tilfeller er en stolt over eget arbeid dersom en har lagt mye av sin tid og ressurser i det. Spørsmålene ovenfor er kanskje viktige å reise, hvis en ikke nødvendigvis finner annet grunnlag enn informantenes uttalelser for å påstå at Harstad faktisk er en pionerkommune. Når det er sagt var Harstad først ute med Trygge lokalsamfunn og kan derfor sies å ha vært banebrytende, som er i tråd med forståelsen av pioner nevnt ovenfor. Jeg mener derfor at det ikke finnes grunnlag for å frata Harstad kommune status som pioner innenfor skadeforebyggende arbeid.

For å besvare problemstillingens første del om på hvilken måte en kan kalle Harstad kommune en pionerkommune innenfor Trygge lokalsamfunn og skadeforebyggende arbeid er det spesielt to ting å trekke frem. For det første var kommunen først i Norge og tidlig i internasjonal sammenheng å bli sertifisert som Trygt lokalsamfunn. Dette handlet om to samfunnsentreprenører som hadde et enormt stort engasjement for det forebyggende arbeidet. Det skadeforebyggende arbeidet var i tillegg påbegynt lenge før noen i kommunen hadde hørt om TL. For det andre mener informantene mine det er rett å kalle Harstad for en pionerkommune blant annet fordi arbeidet har pågått i over 30 år, og at de selv opplever at kommunen ligger langt foran andre kommuner når det gjelder kunnskap om og iverksetting av skadeforebyggende tiltak. Harstads lange historie med skadeforebygging er i seg selv et argument for å kalle kommunen for en pionerkommune. Som informanten min Marius sa; *Det arbeidet som han Ola og ho Kari begynte å gjøre når de fikk skadedata, det va et pionerarbeid i Norge.*

6.2 Sikre måloppnåelse og kontinuitet i skadeforebygging

Del to i problemstillingen reiser spørsmålet om hvilke faktorer som må ligge til grunn for å sikre måloppnåelse i skadeforebyggende arbeid, og spørsmål tre handler om hvordan en kan sikre kontinuitet i slikt arbeid. Slike faktorer kan betegnes som suksessfaktorer i skadeforebyggende arbeid. Jeg har valgt å belyse spørsmål to og tre flytende gjennom dette delkapittelet. Grunnen til det er at spørsmålene henger tett sammen og det empiriske materialet besvarer i mange tilfeller begge spørsmålene sammen.

Informantene ble spurt om hva de vurderte som suksesskriterier for å lykkes med ulykkesforebyggende arbeid. Spørsmålet ble stilt for å avdekke faktorer de mener må ligge til grunn for å faktisk klare å redusere antall skader og ulykker i kommunen, altså å sikre måloppnåelse. De ble også spurt om de kunne beskrive TL-metoden med bare tre ord. Dette var ment for å skille ut de faktorene de mener er aller viktigst. Begrepene som går igjen hos mine informanter når de blir spurt om hva de tror er utslagsgivende faktorer for å lykkes med skadeforebygging er kunnskap, engasjement, interesse, dedikasjon og vilje. Flere har også sagt forskning. Som jeg innledet med, er en av grunnene til at jeg valgte dette temaet på masteroppgaven, nettopp at det er en mangel på forskningsbasert kunnskap. Informantene mine mener mer forskning, og da spesielt forskning som direkte benytter seg av skaderegistrering, vil være med på å sette forebygging mer på dagsorden i alle kommuner. Dette handler om å skape et kunnskapsgrunnlag som muliggjør det forebyggende arbeidet, og det gjelder for mange aktører. Med bakgrunn i kriteriene for sertifisering, teori og informantenes uttalelser er kunnskapsdimensjonen av forebygging bevilget et eget delkapittel på side 87.

Det virker som at engasjement og interesse står særlig sterkt når det gjelder å holde et fokus på skadeforebyggende arbeid. Etter spørsmål om hvilke tre ord informantene min Susanne ville bruke for å beskrive TL-metoden, kom hun etter litt betenkningstid fram til *engasjement i grunnmuren*. Et gjennomgående tema hos mine informanter når det gjelder å sikre både måloppnåelse og kontinuitet i det skadeforebyggende arbeidet er engasjement. Susanne beskriver hvordan engasjement og interesse i det politiske og administrasjonen kan virke inn på det skadeforebyggende arbeidet i kommunen.

[...] vi har en varaordfører som e interessert og vi har en kommunalsjef for helse og omsorg som e interessert og det e en stor fordel. Både den administrative og politiske ledelsen – det e veldig viktig. Hvis ikkje så jobbe du mye mer i motvind.

Begrepene interesse og engasjement for forebyggende arbeid, beskriver i stor grad egenskaper ved personer. For å sikre måloppnåelse og kontinuitet i skadeforebyggende arbeid, er det mye av det empiriske materialet som tilsier at en er avhengig av den politiske og administrative ledelsen for å få det til. Dette kan gjøre ulykkesforebyggende arbeid mer sårbart, fordi det vil være avhengig av enkeltpersoners interesse for det. For eksempel tyder det på at dersom en har en ordfører i kommunen som interesserer seg for forebygging, så vil arbeidet med skadeforebygging bli enklere. Ordfører er en stilling, eller en rolle, som byttes ut med jevne mellomrom. I den forstand er det derfor viktig å få nedfelt skadeforebyggende arbeid i

kommunens planer, i hvert fall for å sikre fokus og kontinuitet i arbeidet. Informanten min Marius er under samme oppfatning.

Men det e klart, i en kommune så må du ha ting inn i en plansammenheng, førr å på en måte få det inn i de kommunale prioriteringen.. så det e viktig. Få den nødvendige forankringa øverst i kommunen.

Selv om en får skadeforebygging inn i kommunale planer og opp som en prioritering, er det ikke gitt at dette sikrer måloppnåelse. Måloppnåelse avhenger av at det faktisk skjer en reduksjon i antall skader og ulykker, og at en klarer å holde et vedvarende lavt nivå av antall skader og ulykker. Skadeforebyggende arbeid er ikke en prosess som er gjort over natten, men heller igangsatte tiltak der effekten først kan måles over tid. I tillegg er en avhengig av en skaderegistrering for å kunne si noe om hvorvidt tiltakene har hatt effekt. Å få skadeforebygging inn som mål i kommunale planer, bidrar trolig til å opprettholde en kontinuitet og et vedvarende fokus på denne type arbeid. Det er også nærliggende å tro at å sikre kontinuitet i satsingen av skadeforebyggende arbeid er en av suksesskriteriene. Kontinuitet innebærer et vedvarende fokus og arbeid med skadeforebygging, og det å sørge for at arbeidet ikke blir lagt på is.

Spørsmålet som naturligvis reiser seg er om bruken av TL som modell og metode kan bidra til å sikre måloppnåelse og kontinuitet i det skadeforebyggende arbeidet. Informanten min Pernille fortalte meg dette:

Det finnes en god del undersøkelser både i Norge og utenlands som peker på at Trygge lokalsamfunn kommer bedre ut... og internasjonalt kan man peke på at man har 30 % færre ulykker i den her kommunen som bruker den her metoden. Men vi kan liksom ikke påstå at alle norske kommuner som er godkjente som Trygt lokalsamfunn er tryggere eller har færre ulykker enn andre kommuner. Det har vi rett og slett ikke vitenskap om, eller kunnskap om. Det eksisterer ikke noe nasjonalt register som kan gi oss den kunnskapen.

Dette kan gi en indikasjon på at benyttelsen av TL som modell og metode for skadeforebyggende arbeid kan ha en innvirkning på hvorvidt en klarer å redusere skader og opprettholde et lavt skadenivå. Likevel kommer kunnskapsdimensjonen inn igjen og setter en demper for å kunne være så påståelig. Manglende kunnskap om skader og ulykker er en tydelig utfordring. Sitatet ovenfor sikter til manglede data i Norge. Selv om det ikke finnes et nasjonalt register som kan si noe om skadeomfanget i de Trygge lokalsamfunnene kontra ikke-Trygge, så eksisterer det formeningar om at TL kan bidra til å synliggjøre skadeforebyggende arbeid.

Maja i Troms fylkeskommune sier *det at vi ble godkjent som Safe Community har absolutt bidratt til å ha et større fokus på skadeforebyggende arbeid.*

Min nøkkelinformant mener det er «de mange T-ene» som kan betegnes som suksessfaktorer. Hun mener vellykket skadeforebygging må inneholde trivsel, trygghet, tilhørighet, tverrfaglighet, tillit og tydelige tiltak over tid. Informanten min Maja mener derimot at politisk forankring, vedtak, ressurser, forankring i planer, tverrsektoriell innsats, lokale skadedata og et tydelig ansvar er det som må til for å lykkes med skadeforebyggende arbeid. Blant mine informanter er det mange faktorer som trekkes fram som suksesskriterier for å oppnå målene i skadeforebyggende arbeid. Alle begreper som har blitt nevnt gjennom dette kapittelet er relevante for å drive denne typen arbeid videre. Spørsmålet blir da hvordan en skal klare å inkludere alle disse faktorene for å få et best mulig resultat når det kommer til kommunalt arbeid med skadeforebygging.

I all hovedsak tilsier mitt empiriske materiale at kontinuitetssikring i det skadeforebyggende arbeidet handler om å få implementert det i kommunale planer. Arbeidet må videre basere seg på et kunnskapsgrunnlag som kan gi informasjon om hvilke områder en trenger å rette et forebyggende fokus mot, og kan vise at tiltak har effekt. At politisk og administrativ forankring styrkes og at den tverrsektorielle innsatsen er tilstedeværende er også gode indikasjoner på at en går mot å lykkes med forebygging. Disse faktorene kan sies å henge tett sammen med kriteriene TL setter for å drive med forebygging av skader og ulykker.

7 utfordringer, kunnskap og diskusjon

I dette kapittelet vil en gjennomgang av generelle utfordringer i skadeforebyggende arbeid bli gjennomgått med basis i empirisk materiale. En drøfting av den nevnte kunnskapsdimensjonen er også tildelt et delkapittel på de følgende sidene. Resultatet av «mannen i gata»-metoden vil bli presentert og til slutt vil en kort diskusjon bli tatt opp før jeg avslutter og konkluderer i kapittel 8.

7.1 Generelle utfordringer i skadeforebyggende arbeid

Problemstillingens formulering spørsmål 2 og 3 kan i grunnen sies å være noen av de største utfordringene skadeforebygging står overfor. Å sikre måloppnåelse og å sikre kontinuitet og fokus på ulykkesforebygging er utfordrende fordi arbeidet er tidkrevende og må sees i et perspektiv over tid. Ingebrigtsen (2018) skriver i en artikkel i Harstad Tidene at skaderegisteret ved UNN Harstad er lagt ned etter at en tidligere ansatt med ansvar for registreringen har gått av med pensjon. UNN vil nå ikke videreføre stillingen til mange forebyggingsengasjerte individers store frustrasjon. Det er klart at skaderegisteret ved sykehuset i Harstad har hatt en stor betydning for de skadeforebyggingstiltakene som er blitt utført i kommunen, ved at det har dokumentert et redusert antall skader og ulykker blant kommunens befolkning. Dette handler om å holde på et kunnskapsgrunnlag som har vist seg å ha stor praktisk betydning for å drive med forebygging. Det sier seg selv at det er vanskelig for den enkelte å forebygge en ulykke eller en skade når du ikke har kunnskap om hvor eller når den kan komme til å skje. Når den enkelte blir informert om «det store bildet», vil sannsynligvis dette påvirke oppmerksomheten omkring skadeforebyggende handlingsvalg i hverdagen.

Økonomisk støtte er åpenbart en utfordring. En av mine informanter sa *hvordan skal en kunne søke om penger til noe som ikke skal skje?* Vedkommende har nok rett i at bevilgning er utfordrende. Effekten av tiltakene er kanskje ikke så lette å se, og i alle fall ikke nå når et skaderegister ved et sykehus blir lagt ned. Hvordan skal en da kunne dokumentere at igangsatte tiltak faktisk har fungert? Etter spørsmål om hva informanten min Pernille vurderer som utfordringer i skadeforebyggende arbeid sier hun

En utfordring er helt klart ressurser. Men utfordringen med alt forebyggende arbeid er at du vil ha penger til noe som ikke har skjedd. Og etterpå skal du bevise at det som ikke har skjedd, har ikke skjedd fordi du har gjort noe. [...] Det er teknisk sektor som bruker

penger på strøsand - kort sagt. Hvis de lar være å strø så ser de ingen ekstra kostnad på det. Men den ekstra kostnaden ser du på helsesektoren. Og det er liksom at det er for lite helhetsbilde på det her – det er en utfordring.

Sitatet illustrerer at en utfordring i skadeforebyggende arbeid er et manglende helhetsbilde. Når statlige og kommunale budsjetter settes opp, ser en ikke på hva helsesektoren sparer dersom teknisk sektor får bevilget mer ressurser. I tillegg mener hun at vi mangler skadestatistikk. Kanskje kunne mer data om skader og ulykker bidratt til å enklere få støtte fordi en da ser bedre verdien av det forebyggende arbeidet. Informanten min Kari er inne på det samme

Akkurat dette arbeidet har aldri hatt noen særlig høy status. Det er så vanskelig å få penga te det. Men dette er eit arbeid der du vett at du kan dokumentere at det nytte og du kan gjøre det om i kroner og øre, men likevel er det vanskelig å få penga te det.

Helt i begynnelsen av denne oppgaven ble det presentert hvor mye samfunnet kunne spart seg av økonomiske utgifter dersom en hadde satset mer på forebygging i stedet for å bruke alle midlene på reparering. Det ble også stilt spørsmål om hvorfor det er slik. Det kan ha noe med det manglende helhetsbildet som Pernille var inne på. Men økonomi er ikke den eneste utfordringen i forebyggende arbeid. Pernille nevner en annen utfordring som kan sies å henge sammen med det å kunne anskaffe ressurser.

Og så er det jo den politiske delen av all forebygging, tror jeg. Våre politikere blir valgt for fire år, og vil gjerne kunne fronte aktiviteter, ideer og tiltak som en kan se resultater av raskt. Forebygging er jo noe som handler om systematisk arbeid og langsiktig arbeid.

Hun er ikke den eneste av mine informanter som mener at politisk forankring er en utfordring. Som det viste seg gjennom delkapittel 5.3, har det i Harstad vært utfordrende å få dette arbeidet implementert i kommunal drift. I dag er TL i Harstad kommune integrert i kommunale planer, men likevel trekker informantene mine dette fram som en utfordring i skadeforebyggende arbeid. Det kan være en indikasjon på at andre kommuner ikke helt får det til, eller at aktørene i Harstad til tross for implementeringen, fortsatt opplever det som en utfordring å få det «godt nok» implementert. Nedleggelsen av skaderegistreringen i Harstad er nok dessverre et skritt i feil retning, og det i seg selv er en klar utfordring.

7.2 Kunnskapsdimensjonen.

I tillegg til de faktorene nevnt i hypotesen om entreprenørskap, formell organisering, nettverksdanning og mobilisering, har det kommet fram gjennom arbeidet med denne oppgaven at kunnskapsdimensjonen ved skadeforebygging også står ganske sterkt. Jeg har selv nevnt kunnskap flere ganger gjennom denne oppgaven, og kunnskap er også en av kriteriene TL stiller. Kunnskapsdimensjonen har kanskje ikke fått den oppmerksomheten den fortjener gjennom arbeidet med denne oppgaven. Derfor velger jeg å benytte dette delkapittelet til å diskutere noe rundt denne dimensjonen, som har vist seg å være meget betydningsfull for arbeidet med skadeforebygging.

I gjennomgangen av mitt empiriske materiale har jeg funnet at kunnskap (som suksessfaktor for skadeforebyggende arbeid) har blitt nevnt hele 73 ganger. For å drive med skadeforebygging er en nødt til å skape et kunnskapsgrunnlag. En kan rimelig sikkert si at det er vanskelig å drive med skadeforebygging hvis en ikke vet når, hvor eller hvorfor skadene oppstår. For eksempel sier informanten som jobber med ulykkesforebygging på regionalt nivå følgende;

[...] for å få et vellykka lokalt arbeid med skader og ulykker, så må man... man må danne basis i nasjonale skadetall, altså kem som skade sæ kor og hvorfor. Men for at det skal bli vellykka lokalt, i en kommune, i ei gata eller på et sykehjem... så må du skaffe dæ - med basis i de nasjonale tallan - skaffe dæ de lokale tallan.

Etter spørsmål om vedkommende mener Harstad kommune har et fortrinn og større kunnskap om skader på grunn av skaderegistreringen var svaret et klart og tydelig ja. Likevel påpekte informanten også at Harstad kommune ikke har utnyttet potensialet som ligger i det. For selv om skaderegisteret ikke er operativt i dag, så mister en ikke de 30 årene med data de allerede har innhentet. Datagrunnlaget vil derimot relativ raskt miste verdi om ikke ny kunnskap produseres. Marius fortalte meg at de kan bruke skaderegisteret til å se når ungdommer begynte å kjøre på snøbrett, for da økte håndleddsbruddene i den aldersgruppen. Slik type framtidig kunnskap blir tapt dersom skaderegistreringen ikke får fortsette. I tillegg vil en heller ikke kunne vise til at tiltak for forebygging som blir iverksatt faktisk fungerer. Flere av informantene mener det er svært leit dersom det aldri mer blir noe skaderegistrering. Kari forteller meg følgende;

Eg håpe at Harstad ikkje miste det, for då har man på en måte mista en vegg i det å kunne dokumentere og vise ut i verden at «se, dette har vi fått til». Det med data e viktig for oss som driver med forebygging.

Dersom en ikke har tilgang på den nødvendige kunnskap om skader og ulykker for å kunne gjøre noe med forebygging, blir det også vanskeligere å gjennomføre det. Det er altså **manglende** kunnskap som hovedsakelig presenteres som en utfordring i skadeforebyggende arbeid. Det finnes lite forskning på temaet, og aktører i skadeforebyggende arbeid etterspør mer av det. Etter spørsmål om hva som kunne vært styrket i dette arbeidet sier min informant Susanne;

at du skal innføre kunnskapsbaserte tiltak, altså det med forskning, men det e vanskelig å finne det [...] for ofte så tenke du «åja, det e sikkert lurt» og så e det egentlig ingen som veit, og så e kommunen dårlig til å evaluere og kanskje har de ikkje tallmateriale nok til å få det evaluert ordentlig. Så akkurat det der med kunnskapsbaserte tiltak e vanskelig.

Igjen viser dette til verdien av å bygge et kunnskapsgrunnlag for å kunne drive med forebygging av skader og ulykker. Som informanten sier er finnes det manglende forskning på temaet, og dette kan også vise til at skaderegisteret burde blitt utnyttet bedre fordi det har et såpass stort potensiale. Å tilegne seg kunnskap om skader og ulykker baseres ikke nødvendigvis bare på et tall-materiale, det kan også handle om å sammensette et nettverk av fagkompetanse som kan bidra med sin ekspertise. I så fall kan TLs struktur i Harstad kommune være en bidragsyter i form av organisering, arbeidsdeling og koordinering. Selv med en vedtatt struktur og en organisering kan en anta at den folkelige forankringen også har betydning for skadeforebyggende arbeid. Det følgende delkapittelet tar opp denne antakelsen.

7.3 Mannen i gata og Trygge lokalsamfunn

Folkelig forankring har sammen med de andre faktorene, vært antatt å ha noe å si for kommunens arbeid med skadeforebygging. I tillegg har jeg gjennom samtale med mine informanter dannet meg et bilde av at det folkelige engasjementet rundt skadeforebyggende arbeid sto særlig sterkt i oppstartsfasen av prosjektet. Informantene mine har derfor fått spørsmål om det folkelige engasjementet har forsvunnet litt. For å kunne si noe om den folkelige forankringen og engasjementet i Harstad kommune, ble det gjort et forsøk på å få snakket med et mest mulig tilfeldig utvalg av befolkningen. Dette ble gjort gjennom «mannen i gata»- metoden, der jeg henvendte meg til personer jeg møtte i gata i sentrum av Harstad.

Dette viste seg å være mer utfordrende enn forventet, da svært få var interessert i å prate med meg. Med om lag 30 henvendelser endte jeg opp med 7 respondenter, der to av dem ikke hadde kjennskap til noe av det jeg spurte om. De øvrige respondentene hadde variert kjennskap til Trygge lokalsamfunn og skadeforebyggende arbeid i kommunen. Respondentene ble spurt om de kjente til TL og/eller skadeforebyggende arbeid, de tre tiltakene informantene mine skulle vurdere og om engasjementet før og i dag¹². Den gjennomgående kjennskapen til TL og ulykkesforebygging henger hovedsakelig fast i omtalelser i avisartikler og avisinnlegg. Det kan virke som at noen av de kjenner til «Trygge lokalsamfunn» mer som et begrep enn en modell og metode for skadeforebyggende arbeid. Kvinne 74 hadde også kjennskap til strøsandprosjektet da en venninne av henne angivelig benytter seg av det.

Sitatet nedenfor har informanten min Per uttalt. Han opplever også at TL er mest kjent i befolkningen som et begrep som benyttes i avisdiskusjoner.

Æ trur nok mange kjenne til det som begrep. Æ ser hvertfall at det blir brukt i enkelte leserinnlegg når de mene at ting ikke e bra nok: «E detta verdig Harstad kommune som Trygt lokalsamfunn?»

Informanten min Marius mener det mindre fokuset kan ha sammenheng med at de to ildsjelene i prosjektet har gått ut.

Engasjementet i befolkninga har nok... det e der, men etter at de to ildsjelan slutta – både han Ola og ho Kari – så har på en måte fokuset blitt litt borte. Det e ikkje så ofte det står om det i avisa, og... folk høre ikkje så mye om det lengre, og da blir det litt borte. Men kommunen gjør veldig mye, det e jo nokka som må holdes ved like.

Hans uttalelser kan være med på å bygge opp om at de nettverksbaserte tiltakene har minsket, og at dette gjør en forskjell for den generelle befolkningen. Det råder liten tvil om at skadeforebygging står på agendaen i Harstad kommune, men at det folkelige perspektivet derimot har ramlet litt bort kan det virke som. Likevel hadde 5 av 7 respondenter en viss kjennskap til prosjektet, noe som kan tyde på at der finnes kunnskap og derfor også en basis for forankring i lokalsamfunnet.

I dette forsøket fikk jeg ikke så mye ut av det som jeg ønsket. Men selv om jeg ikke fikk så mange respondenter som ønskelig, kan de syv respondentene, sammen med mine informanternes uttalelser, gi en indikasjon på den folkelige forankringen i kommunen. Indikasjonen er at TL i

---

¹² Vedlagt ligger både «3 tiltak» og spørreskjema utarbeidet for å avdekke den folkelige forankringen.

Harstad kommune sto sterkere i den tidlige fasen av prosjektet, og at det folkelige engasjementet i dag er lavere enn før. Likevel er det viktig å påpeke at en så liten populasjon ikke kan brukes til å generalisere, og kan derfor heller ikke benyttes for å trekke en stødig konklusjon for å si noe om hele befolkningen.

7.4 Diskusjon

TL- Harstad

Selv om en suksessfaktor er at forebygging av skader og ulykker blir formelt forankret i kommunen, må en likevel ha et tydelig engasjement som kan fremme slikt arbeid ute i befolkningen. Det kan virke som at TL i Harstad kommune har fått et lite problem med den folkelige forankringen, og dette kan begrunnes ut fra to forhold. For det første har oppstartsmannen av prosjektet gått av med pensjon og mistet sin tilknytning til sykehuset. For det andre har det gjennom nye styringssystemer og formelle krav om å implementere forebygging i planer, blitt mindre fokus på mange av de små tiltakene som kan bli initiert og gjennomført av en liten gruppe mennesker. Dette handler om at forebyggingsarbeidet har blitt mer administrativt tidkrevende fordi tiltakene nå planmessig må gjennom styringsgruppen og den kommunale referansegruppen. Dersom et tiltak skal gjennomføres må en få et «ja» fra sentrale beslutningstakere, og de tingene som før kunne bli gjort «på sparket» fordi noen bare kom opp med en idé og et engasjement, er i dag mer vanskelig.

Et annet viktig aspekt er at TL er avhengig av å kunne dokumentere skaderedusering eller et vedvarende lavt skadenivå i lokalsamfunnet. Uten å kunne dokumentere at tiltakene en iverksetter faktisk fungerer, er det nærliggende å tro at den politiske oppslutningen vil minske. Nå når skaderegisteret står i fare, er Harstad kommune i en sårbar posisjon for å minste kunnskapsgrunnlaget de har kunnet bygge på. Diskusjonen kan i den forbindelse dreie seg om hva som sviktet. Har registreringen ved sykehuset i Harstad blitt nedlagt grunnet endring i organisering eller på grunn av avtaler mellom aktører? Sykehuset i Harstad har etter fusjonering med UNN mistet egen ledelse. Det kan tenkes at UNN ikke ønsker å framprioritere Harstad som sykehus. I tillegg har ikke sykehuset ansvar for videreføring av skaderegistrering, og dette kan sammenlagt anses som en komponent som har trukket Harstad et steg tilbake.

Det har vært stilt spørsmål om hvorvidt prosjektet vil rase sammen dersom entreprenøren bak det, forsvinner. Det samme sier noen teoretikere i entreprenørskapsteori. TL i Harstad ble startet opp gjennom entreprenørskap, og ildsjelene er enda delaktig i tiltakene som blir gjort i

kommunen. Sett fra mitt ståsted vil imidlertid ikke dette prosjektet rase sammen dersom de to det dreier seg om går ut. Rollene kan bli overtatt av noen andre. Trygge lokalsamfunn er i dag så godt forankret i Harstad kommune at én eller to rollehavers avgang mest sannsynlig ikke vil ha den største betydningen. Det som jeg dog mener kan være mer kritisk, er en manglende videreføring av skaderegistreringen og om stillingen som koordinator for TL skulle blitt lagt ned. Koordinatoren er en den som samkjører de ulike sektorene og etatene i kommunen og er Trygge lokalsamfunns representant i kommunen, og er derfor vesentlig for videreføring av det skadeforebyggende arbeidet.

En kan også diskutere hvorvidt den framtrede satsningen på folkehelse i løpet av de siste årene, kan sies å overskygge skadeforebygging i seg selv. Å forebygge skader og ulykker ligger som en post under folkehelsearbeid og kan med flere og nye stillinger som folkehelsekoordinator rundt om i kommunene i Norge, sikre seg en posisjon. Men folkehelse innebærer så utrolig mye og den generelle og store satsningen (som Harstad hadde på tidlig 90-tall) på ulykke – og skadeforebygging, forsvinner litt i mengden av alle de andre helsefremmende satsningsområder og tiltak i kommunene. Men skadeforebygging styrkes ved at det i tillegg er lovpålagt at kommunene utfører risiko – og sårbarhetsanalyser innenfor beredskapsarbeidet.

Min undersøkelse

I min oppgave har jeg prøvd etter beste evne å undersøke hvordan jeg kan besvare problemstillingen og finne ut om hypotesen min kan sies å stemme. I et masteroppgavearbeid vil en møte utfordringer underveis og spørsmålet som reiser seg da er hvorvidt jeg kunne gjort noe annerledes? I mitt prosjekt har jeg hatt et relativt lite utvalg. Jeg kunne for eksempel inkludert flere aktører som bidrar til skadeforebygging, for eksempel en representant fra Frivillighetssentralen i Harstad eller den ansatte som administrerte skaderegisteret ved UNN Harstad i alle disse årene. Det er mulig det ville styrket min forståelse av og kunnskap om det skadeforebyggende arbeidet i Harstad kommune. Valgene jeg har tatt, har selvfølgelig innvirkning på sluttresultatet av denne oppgaven, og utfallet kunne blitt noe annet dersom jeg hadde valgt andre (eller flere) informanter. Likevel mener jeg at de informantene jeg har er velbegrunnet fordi de sitter med stor kompetanse om temaet jeg har undersøkt.

I stedet for å benytte meg av fire teorier, kunne jeg gått mer i dybden på en eller to av de. Dette ville ført til en grundigere gjennomgang og en større forståelse for de(n) valgte teorien(e). I min oppgave har jeg gjort et dykk under overflaten i fire forskjellige teorier, der et annet valg kunne

vært å gjøre et dypdykk i en av dem. Bakgrunnen for det brede teorivalget handler om å se prosjektet i Harstad kommune over tid. Slik som jeg ser det kan entreprenørskapsteori for eksempel, bare være med på å forklare oppstartsfasen av prosjektet. Da ville jeg mistet forståelsen av TL i Harstad i perspektivet over tid. Ulempen med et slikt teoretisk inntak er at en ikke fordyper seg i ett felt. Fordelen med å benytte seg av en teoretisk bredde er å kunne belyse et fenomen på tvers av fag. Dette mener jeg er i tråd med fenomenet jeg har undersøkt, der tverrsektorielt samarbeid har vært en vesentlig faktor.

Oppstartsmannen i dette prosjektet er åpenbart en viktig del av Harstads historie. Jeg har vært i kontakt med vedkommende og fikk en kort samtale med han. I tillegg har jeg hatt e-post korrespondanse med han der jeg har mottatt nyttig informasjon og en rekke tips for anskaffelse av relevant materiale. Forskningsmessig er det et lite hull at jeg ikke fikk en lengre samtale/intervju med vedkomne. Det har vært svært utfordrende å få kontakt med personen fordi han virker å være en opptatt mann med mange baller i luften. Hvis jeg skal argumentere for hvordan jeg dekker dette hullet, så er det at jeg har tilbragt en hel dag med personen som arbeidet side om side med han. Hun har opplevd samme historie, og ga meg svært mye informasjon om skadeforebygging i Harstad.

Når det gjelder videre forskning kunne det vært interessant å inkludere flere av de sertifiserte Trygge lokalsamfunnene. Det finnes etter hvert 28 av dem, bare i Norge. En mulighet ville være å gjøre en komparativ analyse av flere kommuner for å avdekke flere faktorer for å opprettholde kontinuitet og fokus i skadeforebyggende arbeid. Med grunnlag i informantenes uttalelser mener jeg også at skaderegisteret utgjør et stort potensial for forskning. I tillegg må en huske på at det var fire sykehus som startet opp denne type registrering, så der finner en også skadedata. Det vil være et møysommelig og stort arbeid å sette seg inn i 30 år med skadedata som UNN Harstad besitter, men til gjengjeld vil det absolutt øke kunnskapen om skader og ulykker. Mest sannsynlig vil det bidra til mer kunnskap om hvordan en best kan forebygge at skader og ulykker skjer, og det er nærliggende å tro at det kan bidra til å nærme seg flere trygge lokalsamfunn – i betydningen av at det blir tryggere å leve.

8 Avrundning og konklusjon

Arbeidet med denne oppgaven har hatt som mål å finne ut hvilke faktorer som må ligge til grunn for å lykkes med skadeforebyggende arbeid gjennom å sikre kontinuitet og måloppnåelse. Oppgaven har tatt utgangspunkt i Harstad kommune som en foregangskommune, og undersøkelsene har blitt gjennomført der for å besvare oppgavens problemstilling. De teoretiske perspektivene ble valgt ut med tanke på undersøkelsens hypotese. Gjennom samtaler med relevante aktører i skadeforebygging har jeg fått et stort empirisk materiale rundt skadeforebyggende arbeid i case-kommunen. Spørsmålene stilt innledningsvis, både i og utenfor problemstillingens formulering, har blitt forsøkt besvart gjennom analysekapittelene.

Gjennom dette arbeidet har jeg funnet at hypotesen kan sies å stemme. Med Harstad kommune som utgangspunkt har det vist seg at ildsjeler/entreprenører er vesentlig for oppstart av et prosjekt. Samfunnsentreprenørskap (spesielt av typen ildsjel) bidrar også til videreføring av prosjekter så lenge ildsjelene er til stede. Samfunnsentreprenørens egenskap av å mobilisere de nødvendige ressursene har vist seg å gjelde i Harstad kommune. Sosiale og partielle nettverk har spilt en rolle for TL her. Dersom ildsjelene går ut av prosjektet, er det en stor fordel at det finnes en formell organisering som sier noe om rollefordeling, ansvar og koordinering. Formell forankring og organisering er også avgjørende for å sikre kontinuitet i skadeforebyggende arbeid.

Videreføring av skadeforebyggende arbeid er ikke nødvendigvis avhengig av folkelig engasjement, men det forutsetter at arbeidet er implementert i kommunens organisering. Til tross for implementering, viser det seg at det er en fordel at politiske ledere og kommunens administrasjon har interesse og engasjement for ulykkesforebygging. Sist, men ikke minst er kunnskap en vesentlig faktor for dette arbeidet. Å danne et kunnskapsgrunnlag har svært stor betydning for utfallet av arbeidet med forebygging av skader og ulykker. Med bakgrunn i Harstad kommune som Trygt lokalsamfunn og dens unike historie er det klart at kommunen er en foregangskommune når det gjelder ulykkesforebyggende arbeid. Spørsmålet er om nedleggelsen av skaderegisteret vil gjenoppstå og videreføre det store kunnskapsgrunnlaget kommunen har hatt? Oppgaven inneholder ikke særlig overraskende funn (selv om det er et funn i seg selv), men den viser derimot til en tverrfaglig tilnærming til samfunnsutvikling, og har derfor styrken sin der.

Referanseliste

Bøker

- Aarsæther, Nils (2016): *Lokalsamfunn – mot alle odds?* i: Villa, Mariann og Marit S. Haugen [red.] (2016): *Lokalsamfunn*, Cappelen Damm, 1. utgave, 1. opplag
- Alsos, Gry Agnete (2010): *Ildsjeler og samfunnsentreprenører* i: Borch, Odd Jarl og Anniken Førde [red.] (2010): *Innovative bygdemiljø – ildsjeler og nyskappingsarbeid*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Amdam, Jørgen og Roar Amdam (2000): *Kommunikativ planlegging, kommunal reiskap for organisasjons – og samfunnsutvikling*, Det Norske Samlaget
- Amdam, Jørgen og Noralv Veggeland (1998): *Teorier om samfunnsplanlegging - lokalt, regionalt, nasjonalt, internasjonalt*, Universitetsforlaget AS, Oslo
- Barnard, Chester I. (1938/1968): *The functions of the executive*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England
- Borch, Odd Jarl og Anniken Førde [red.] (2010): *Innovative bygder – en introduksjon*, i: Borch, Odd Jarl og Anniken Førde [red.] (2010): *Innovative bygdemiljø - ildsjeler og nyskappingsarbeid*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Borch, Odd Jarl og Ingebjørg Vestrum (2010): *Samfunnsentreprenøren og «de gode hjelpere»* i: Borch, Odd Jarl og Anniken Førde [red.] (2010): *Innovative bygdemiljø - ildsjeler og nyskappingsarbeid*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Brinkmann, Svend og Lene Tangaard (2012a): *Introduksjon* i: Brinkmann, Svend og Lene Tangaard [red.] (2012): *Kvalitative metoder, empiri og teoriutvikling*, Gyldendal Norsk Forlag AS 2010, 1 utgave, 2 opplag 2015
- Brinkmann, Svend og Lene Tangaard (2012b): *Intervjuet, samtalen som forskningsmetode* i: Brinkmann, Svend og Lene Tangaard [red.] (2012): *Kvalitative metoder, empiri og teoriutvikling*, Gyldendal Norsk Forlag AS 2010, 1 utgave, 2 opplag 2015
- Bø, Inge og Per Morten Schiefloe (2007): *Sosiale landskap og sosial kapital; Innføring i nettverkstenkning*, Oslo, Universitetsforlaget AS
- Casson, Mark (2010): *Entrepreneurship, Theory, Networks, History*, Edward Elgar Publishing, Inc. Northampton, Massachusetts, USA
- Casson, Mark (2006): *Introduction* i: Casson, Mark, Bernard Yeung, Anuradha Basu og Nigel Wadeson [red.] (2006): *The Oxford Handbook of Entrepreneurship*, Oxford University Press,
- Eriksson-Zetterquist, Ulla, Thomas Kalling, Alexander Styhre og Kristin Woll (2014): *Organisasjonsteori*, Cappelen Damm AS 2014, 1. utgave, 1. opplag 2010, Latvia
- Falk, Jørn (2013): *Ferdinand Tönnies* i: Andersen, Heine og Lars bo Kaspersen [red.] (2013): *Klassisk og moderne samfundsteori*, 5. Utgave, 1. Opplag, Hans Reitzels Forlag
- Friedmann, John (1987): *Planning in the public domain – from knowledge to action*, Princeton University Press, Oxford
- Healey, Patsy (2016): *The Planning Project* i: Fainstein, Susan S. og James Defilippis [red.] (2016): *Readings in planning theory*, 4.utgave, Blackwell Publishers Ltd
- Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang (1998): *Metodevalg og metodebruk*, Forfatterne og TANO A.S. 1986, 3.utgave 1996, 2.opplag 1998

- Jacobsen, Dag Ingvar og Jan Thorsvik (2007): *Hvordan organisasjoner fungerer*, 3.utgave, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS
- Laming, Peggy og Charles R. Kuehl (2000): *Entrepreneurship*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2. Utgave, United States
- Lauvås, Kirsti og Per Lauvås (2004): *Tverrfaglig samarbeid – perspektiv og strategi*, Universitetsforlaget, 2.utgave
- Månson, Per (2013): *Max Weber* i: Andersen, Heine og Lars Bo Kaspersen [red.] (2013): *Klassisk og moderne samfundsteori*, 5. Utgave, 1. Opplag, Hans Reitzels Forlag
- Nygaard, Thomas (2006): *Den lille sosiologiboka, innføring i sosiologisk handlingsteori*, Universitetsforlaget AS 1995, 4. Opplag 2006
- Rønning, Lars (2010): *Samfunnsentreprenørskap som initiering av lokal næringsutvikling* i: Borch, Odd Jarl og Anniken Førde [red.] (2010): *Innovative bygdemiljø – ildsjeler og nyskappingsarbeid*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Schiefloe, Per Morten (2011): *Mennesker og samfunn*, 2. Utgave 2011, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- Schumpeter, Joseph A. (2000): *Entrepreneurship as Innovation* i: Swedberg, Richard [red.] (2000): *Entrepreneurship – The Social Science View*, Oxford University Press
- Swedberg, Richard (2000): *The Social Science View of Entrepreneurship* i: Swedberg, Richard [red.] (2000): *Entrepreneurship – The Social Science View*, Oxford University Press
- Thagaard, Tove (2013): *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 4. Utgave 2013.

Skriftserier

- Mikkelsen, Stein (1999): *Safe Community – symbol og samarbeid*, [rapport], HiH skiftserie 1999/3, Høgskolen i Harstad
- Ytterstad, Børge (1995): *The Harstad injury prevention study: hospital-based injury recording and community-based intervention*, [doktorgradsavhandling], Institute of Community Medicine, University of Tromsø, Norway

Offentlige dokumenter

- Folkehelseloven (2012): *Lov om folkehelsearbeid*, Kapittel 2, publisert 2011, hefte 6, lokalisert 6 november 2016 fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29#KAPITTEL_2
- Harstad Kommune (2016): *Kommunal planstrategi*, publisert 2.juni 2016, lokalisert 6. November 2016 fra <http://www.harstad.kommune.no/kommunal-planstrategi-2016-2019.5880628-378145.html>
- Harstad kommune (2016-2019): *Virksomhetsplan*, lokalisert 24.04.18 fra <http://www.harstad.kommune.no/getfile.php/3226811.1878.yysfuwpeuq/Virksomhetsplan+2016-2019.pdf>
- Plan – og bygningsloven. *Lov 27 juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling*, Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS 2017

Kart

Gisline WebInnsyn (2018): *Harstad kommune*, [kart], lokalisert 04.05.2018 fra http://webhotel3.gisline.no/WebInnsyn_harstad/Vis/Harstad

Internettkilder

Berg, Ole T. (2014): *Organisasjon*, [artikkel], Store Norske leksikon, lokalisert 26.01.18 fra <https://snl.no/organisasjon>.

Falch, Anette (2011): *Trygge lokalsamfunn, resultater* publisert 4. Februar 2011, oppdatert 17.juli 2017, avsnitt 3, lokalisert 6.mars.2018 fra <http://www.harstad.kommune.no/trygge-lokalsamfunn.4880738-177704.html>

Folkehelseinstituttet (2015): *Praktiske råd til kommunen om skader og ulykker*, avsnitt 5, publisert 01.12.15, lokalisert 25.05.17 fra <https://www.fhi.no/nettpub/mihe/skader-og-ulykker/05.-praktiske-rad-til-kommunen-om-s/>

Harstad Kommune (2011): *Trygge lokalsamfunn, Norges første trygge lokalsamfunn*, Publisert 4.februar 2011, lokalisert 4.november 2016 fra <http://www.harstad.kommune.no/trygge-lokalsamfunn.4880738-177704.html>

Harstad kommune (2012): *Samarbeidsavtaler med Unn*, publisert 15.05.12, lokalisert 06.06.17 fra <http://www.harstad.kommune.no/samarbeidsavtaler-med-unn.255700.no.html>

Harstad kommune (2018): *Trygge lokalsamfunn*, publisert. 16.04.18, lokalisert 20.04.18 fra <https://www.harstad.kommune.no/trygge-lokalsamfunn.464632.no.html>

Higraff, Mona Sæverud (2013): *Ulykker i Norge*, [artikkel], avsnitt 2, oppdatert 25.04.13, lokalisert 05.06.17 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/folkehelse/regjeringens-nasjonale-forebyggingsstrat-2/id585097/>

Ingebrigtsen, Turid (2018): *Ikke ta fra oss livsnerven*, [avisartikkel] i Harstad Tidene, publisert 17.03.18, lokalisert 03.04.18 fra <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=020015201803176389736d1d8a936b8652406db00ebc8b&serviceId=2>

Norsafety og Skadeforebyggende forum (2013): *Skadeforebyggende forum*, [Powerpointpresentasjon], lokalisert 19.03.18 fra http://kurs.helsekompetanse.no/sites/kurs.helsekompetanse.no/files/PresentasjonAvSkaFor_okt2013.pdf

Norsafety (u.å 1): *Flere blir Trygt lokalsamfunn*, lokalisert 13.06.17 fra <http://www.skafor.org/trygge-lokalsamfunn/disse-er-med/>

Norsafety (u.å 2): *Skaderegisteret ved UNN Harstad*, lokalisert 06.06.17 fra <http://www.norsafety.no/Om-oss/Fakta/Skaderegisteret-ved-UNN-Harstad>

Norsk rikskringkasting, NRK (2015): *Skal spare flere millioner på færre hoftebrudd*, avsnitt 5, publisert 27.08.15, lokalisert 25.05.17 fra <https://www.nrk.no/vestfold/skal-spare-millioner-pa-faerre-hoftebrudd-1.12519955>

Skadeforebyggende forum (u.å): *Møteplass, nettverk, katalysator*, lokalisert 13.05.17 fra <https://www.skafor.org/om-oss/>

Skadeforebyggende forum (2015-2019): *Strategisk perspektiv*, lokalisert 21.03.18 fra <https://www.skafor.org/contentassets/34732bdb7d514015a050de14ff0724ca/strategisk-perspektiv.org.pdf>

Skadeforebyggende forum (2016a): *Trygge lokalsamfunn, modell og metode*, lokalisert 6.november 2016 fra http://www.skafor.org/Global/Skafor/TL-dokumenter/TL_modell_metode_vers_1.2.pdf

Skadeforebyggende forum (2016b): *Trygge lokalsamfunn, veileder*, versjon 1.2, lokalisert 06.06.17 fra http://www.skafor.org/siteassets/trygge-lokalsamfunn/tl_veileder-med-eksempler_v1.2.pdf

Statens Vegvesen (2014): *Lokal ulykkesforebygging, systematisk og tverrfaglig arbeid*, April 2014, s.3-26, lokalisert 06.06.17 fra http://www.vegvesen.no/_attachment/616974/binary/957327?fast_title=Lokal+ulykkesforebygging+%E2%80%93+systematisk+og+tverrfaglig+arbeid.pdf

Statistisk sentralbyrå (2018): *Folkemengde og befolkningsendringar*, [tabell], lokalisert 23.03.18 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06913/tableViewLayout1/?rxid=c8409b67-afab-4a3c-854e-e6a200970157>

Universitetssykehuset Nord-Norge (2012): *Samarbeid om forebygging*, tjenesteavtale nr. 10, publisert 15.05.12, lokalisert 06.06.17 fra https://unn.no/Documents/Samhandling/Tjenesteavtale_10_forebygging.pdf

Vedlegg 1 samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”En pionerkommune innenfor Trygge Lokalsamfunn; et casestudie av Harstad som en ulykkesforebyggende foregangskommune”

Bakgrunn og formål

Prosjektet er et masterstudie i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet, institutt for samfunnsvitenskap. Prosjektet tar utgangspunkt i Harstad kommune som en ulykkesforebyggende kommune. Formålet med prosjektet er å få innsikt og kunnskap rundt ulykkesforebyggende arbeid i kommuner, og å finne fram til mulige suksessfaktorer, noe som kommuner kan dra nytte av.

Utvalget er trukket ut fra de som ansees å være eller har vært sentrale aktører i ulykkesforebyggende arbeid i Harstad kommune og Troms fylke, og som forskeren mener kan gi nyttig informasjon om temaet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer en samtale/et intervju på ca. 30-45 minutter hvor deltakeren blir stilt en rekke spørsmål relatert til tema. Spørsmålene vil omhandle det ulykkesforebyggende arbeidet i kommunen/fylket og vektlegger faktorer som spiller inn på dette. Data fra samtalen/intervjuet noteres og vil tas opp på lydbånd.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. De som har tilgang til personopplysninger er studenten og dens veileder. Personopplysninger og opptak lagres på en passordbeskyttet enhet. Deltakerne kan bli gjenkjent i publikasjon bare gjennom deres yrkestittel. Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. Mai 2018. Ved ferdigstilt prosjekt vil alt av personopplysninger og opptak slettes fra enheten.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Nina Myrland 954 57 956 (student) eller Nils Aarsæther 482 76 860 (veileder).

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 informasjonsskriv

Informasjonsskriv

Hei!

Mitt navn er Nina Myrland, og jeg er student ved masterprogrammet i samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Universitetet i Tromsø – Norges Arktiske Universitet. Min utdanningsbakgrunn er et årsstudium i spansk, en halvårsenhet i idrett og friluftsliv og en bachelorgrad i sosiologi. Jeg har nå begynt mitt mastergradarbeid som har forventet innlevering Mai 2018. Veilederen min er Nils Aarsæther, professor ved institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging. Temaet for oppgaven min er ulykkesforebygging i kommuner, hvor jeg søker informasjon om opplevelser og erfaringer av skadeforebyggende arbeid. Jeg tar i hovedsak utgangspunkt i Harstad kommune, som var den første norske kommunen til å bli sertifisert som Trygt lokalsamfunn, men ønsker gjerne også innspill fra annet hold. Målet med oppgaven er å kunne formidle kunnskap om ulykkesforebygging som flere kommuner i Norge kan dra nytte av.

I mitt arbeid vil jeg benytte meg av intervju og samtaler som metode. Intervjuet/samtalen vil ta ca. 1 time. Spørsmålene vil hovedsakelig omhandle erfaringer og oppfatninger rundt det å være en kommune i Trygge Lokalsamfunn-nettverket (gjelder spesielt Harstad kommune), og om hvordan ulykkesforebygging kan organiseres. En intervjuguide kan sendes til deltakeren i forkant av intervjuet/samtalen hvis det ønskes. Et samtykkeskjema vil også bli sendt ut. Det er frivillig å delta, og deltakerne kan når som helst trekke seg fra prosjektet uten å oppgi grunn. Dersom dette er tilfellet, vil alle data om deltakerne bli slettet. Opplysningene som innhentes blir behandlet konfidensielt, de blir anonymisert og vil slettes når prosjektet er ferdigstilt. Prosjektet er meldt inn til Personvernombudet for forskning.

Dersom det er noe du lurer på, kan dere gjerne ta kontakt.

Vennlig hilsen

Nina Myrland

Universitetet i Tromsø

Tlf: 95457956

nmy001@post.uit.no

myrlandnina@gmail.com

Vedlegg 3 intervjuguide

Intervjuguide med overskrifter etter fasene av prosjektet, med forskningsspørsmål og intervju spørsmål. Intervjuguiden ble tilpasset informantene.

- Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål)
- Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar taushetsplikt og anonymitet
- Spør om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål
- Informer om ev. opptak, sørg for samtykke til ev. opptak
- Start opptak

Oppstartsfase

Forskningsspørsmål:

Finnes det entreprenørskap i oppstartsfasen av Trygge lokalsamfunn i Harstad kommune?

Intervju spørsmål:

- Kan du fortelle litt om oppstartsfasen og det historiske forløpet av Trygge Lokalsamfunn?
- Hva mener du var bakgrunnen for å benytte seg av Trygge Lokalsamfunn-metoden?

Formaliseringsfase

Forskningsspørsmål:

Hvordan har TL blitt en integrert del av kommunens planlegging?

Intervju spørsmål:

- Hvordan vil du beskrive utviklingen av Trygge lokalsamfunn i kommunen?
- Kan du fortelle litt om eventuell motstand (kritiske faser/begivenheter) og/eller utfordringer prosjektet har stått ovenfor opp gjennom årene?
- Hvordan vil du si at Harstad kommune arbeider med skadeforebygging? (Da siktes det til støtte til politisk og administrativ ledelse i dag, samt utvikling).
- Er det verdigrunnlaget som TL-modellen representerer integrert i ulike kommuneplaner?

Rutiniseringsfase

Forskningsspørsmål:

Hvordan kan en opprettholde fokus på skadeforebyggende arbeid og hvilke opplevelser finnes av det ulykkesforebyggende arbeidet i Harstad?

Intervjuspørsmål:

- Hvilke tanker faller deg inn når jeg sier «Harstad som pionerkommune i Norge innenfor ulykkesforebyggende arbeid»?
- Kan du beskrive Trygge Lokalsamfunn-prosjektet med 3 ord?
- Hvilke tanker har du rundt det faktum at Trygge lokalsamfunn-modellen enda er i bruk i Harstad kommune, etter snart 30 år?
- Hva vurderer du som suksesskriterier for å lykkes med ulykkesforebyggende arbeid?
- Hva vurderer du som spesielt med Trygge lokalsamfunn-modellen?
- Informantene får utdelt et ark med 3 tiltak for skadeforebygging utført, de skal rangere verdien av tiltakene.

Spørsmålet er: På en skala fra 1-5, hvor viktig synes du dette prosjektet har vært?

Vedlegg 4 «3 tiltak»

Nedenfor får du 3 skadeforebyggende tiltak igangsatt i Harstad med bakgrunn i Trygge Lokalsamfunn-modellen. Rangér viktigheten av tiltakene på en skala fra 1-5 hvor 1 er ikke viktig og 5 er svært viktig.

Strøsandprosjektet

Strøsand blir delt ut til hjemmeboende eldre for å unngå skliskader på glatte dager.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
ikke viktig	litt viktig	jeg kjenner ikke	ganske viktig	svært viktig
til prosjektet				

Barnetråkk

Registrering av barns ferdselsområder i nærmiljøet.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
ikke viktig	litt viktig	jeg kjenner ikke	ganske viktig	svært viktig
til prosjektet				

Ta tilbake skolevegen

Tverrfaglig samarbeid mellom folkehelsekoordinator, helsesøster og barneskoler for å motivere skolebarn til å gå til skolen, fremfor å benytte seg av transportmidler.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐
ikke viktig	litt viktig	jeg kjenner ikke	ganske viktig	svært viktig
til prosjektet				

Vedlegg 5 «spørreskjema for folkelig forankring»

Kjønn og alder	Kjennskap TL?	Hvordan kjenner du til TL?	Barnetråkk Ta tilbake Skolevegen strøsandprosjektet	Skadeforebyggende arbeid i Harstad generelt	Engasjement, før og nå.
	JA / NEI	JA / NEI	B T S	JA / NEI	
	JA / NEI	JA / NEI	B T S	JA / NEI	
	JA / NEI	JA / NEI	B T S	JA / NEI	
	JA / NEI	JA / NEI	B T S	JA / NEI	
	JA / NEI	JA / NEI	B T S	JA / NEI	

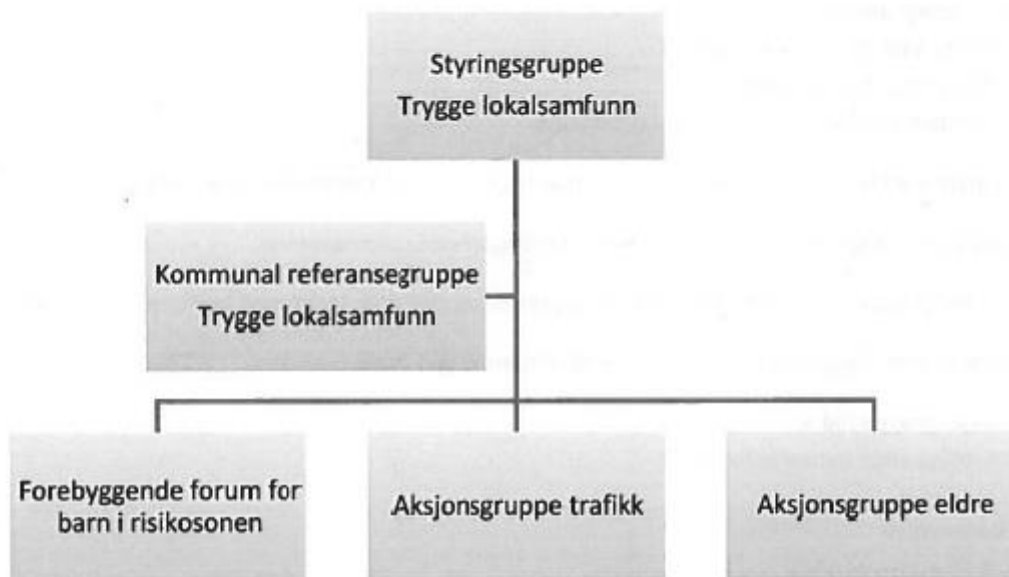
Vedlegg 6 «Notat»

HARSTAD KOMMUNE
Helsehuset

NOTAT
15.02.2017

VÅR REF:
1/2016/1489/G50

ORGANISERING TRYGGE LOKALSAMFUNN VEDTATT 2016

Styringsgruppe Trygge lokalsamfunn

- Møtes 1-2 ganger i året
- Vedtar årsrapport, strategiplan og årshjul

Sammensetning:

Ordfører (leder), Rådmann, Politiet, Statens vegvesen, UNN, UiT. Norsafety observatør.

Koordinator Trygge lokalsamfunn innehar sekretærfunksjonen

Kommunal referansegruppe for Trygge lokalsamfunn

- Møtes ved behov, for eksempel når aksjonsgrupper foreslår tiltak som skal implementeres i den kommunale organisasjonen.
- Iverksetter tiltak i egne organisasjoner eller på tvers av organisasjoner gjennom vedtak i virksomhetsplaner og i tråd med strategiplanen.
- Har ansvar for at evaluering av nye tiltak gjøres.

Sammensetning:

(Kommuneoverlege/Enhetsleder Helsehuset)

- (Enhetsleder Areal- og byggesakstjenesten)
- (Enhetsleder Drift- og utbyggingstjenesten)
- (Enhetsleder Økonomi- og utviklingstjenesten)
- (Enhetsleder Bygg- og eiendomstjenesten)
- (Kommunalsjef Helse og omsorg)
- (Kommunalsjef Oppvekst)

Andre enhetsledere innkalles ved behov.

Koordinator Trygge lokalsamfunn innehar sekretærfunksjonen

Aksjonsgrupper

- Driver aksjoner fastsatt i årshjul
- Analyserer problemstillinger.
- Kommer med ideer, muligheter og løsninger.

Starter med tre grupper i 2016. Utvider med aksjonsgruppe minoriteter og ev. flere i 2017.

Sekretærfunksjonen innehas av en av de forebyggende koordinatorene.

Aksjonsgrupper evalueres underveis og opprettes og avsluttes i tråd med lokalsamfunnets behov.

Koordinator Trygge Lokalsamfunn formidler informasjon mellom nivåene.

Aksjongruppe Eldre

Forebyggende tjenester for eldre

Eldrerådet

Seniorsaken

Frivillighetssentralen

Teknologikompetanse

Hverdagsrehabilitering

Bergsodden sykehjem

Harstad pensjonistforening

Brann?

Psykomotoriker

Koordinator Trygge lokalsamfunn sekretær

Aksjoner Eldre:

- Verdens aktivitetsdag (i samarbeid med fysioterapeuter/Hverdagsrehabilitering/FLS?) **10. mai**

<https://helsedirektoratet.no/Documents/Folkehelsearbeid%20i%20kommunen/Nyhetsbrev-folkehelsearbeid-2015-1.pdf>

- Brannvernuka. **Uke 38**

<http://www.brannvernuka.no/Forsidesaker/Frykter-brann-hos-eldre->

- Refleksdagen - samarbeid med trafikkgruppa (egne tiltak rettet mot de eldre) **oktober**

<https://www.tryggtrafikk.no/tema/refleks/>

- Røykvarslersens dag. **1. desember**

<http://www.dsb.no/no/Ansvarsomrader/Brannvern/Alt-vi-kan-mot-brann/Aksjon-boligbrann/>

Andre forslag til tema:

Orienterert om eldredagen
Fall og fallskadeforebygging
Fysisk aktivitet- balansetrening, styrketrening
Trafikk - bilkjøring, refleks, generelt å ferdes i trafikken
Piggsko/ brodder
Nettvett
Teknologi
Brann
Rusmidler
Psykisk helse
Ensomhet – hvordan hente/finne «hjemmesitterne»
Husk forskning (UIT og Karlstads universitet)
Strøsandprosjektet
Skaderegisteret
Bolig

Aksjonsgruppe Trafikk

Politiet
Statens vegvesen
Skole og barnehage
Drift- og utbyggingstjenesten
Helsesøster
NAF Veteraner
Buss
Tine/Lastebileiere
Ungdomsrådet
Folkehelsekoordinator
Koordinator Trygge lokalsamfunn sekretær

Aksjoner Trafikk:

- Verdens aktivitetsdag. Gå til skolen og jobb **10. mai**.

<https://helsedirektoratet.no/Documents/Folkehelsearbeid%20i%20kommunen/Nyhetsbrev-folkehelsearbeid-2015-1.pdf>

- Gå til skolen. **Skolestart**.

<http://beintoft.no/hvorfor-paris/>

- Sikring av barn i bil. Barnehager. **September**

<https://www.tryggtrafikk.no/tema/sikring-av-barn-i-bil/>

- Refleksdagen. **Oktober**

<https://www.tryggtrafikk.no/tema/refleks/>

Andre forslag til tema:

Ståplasser buss klasse II
Bilbelte (også i buss) Trafikksikker skolevei
Sikring av barn i bil/buss Foreldrenes trafikkaksjon

Ta tilbake skoleveien (fokus på Harstadpakken og at nå må vi venne oss til å gå..)
Refleksdag + Refleks Halloween
Sykkelhjelmer (også minoriteter)
Sykkelprøven (og opplæring minoriteter)
Venner på veien
Barnetråkk
Fart (kampanje SVV)
Del veien (kampanje SVV)
Bilbelte i buss (kampanje SVV)
Strøing/renhold av vei
Strø på halve fortauet
Mobiltelefon i bil (Hold fokus, kampanje Trygg trafikk)
Forskning
Harstadpakken
Trafikktellinger ved skolene
Skaderegisteret
Gå eller sykle til jobben (sykle til jobben)
Lowverket (hvordan gå/sykle, fortau/gang-og sykkelvei osv.)
«Sykkelvettregler»

